

AMERİKA'DAKİ MİLLİYETÇİLİK:
AMERİKAN MİSYONUNDAN
BEYAZ ULUSALCILIĞA

MUSTAFA TÜTER
105611026

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KÜLTÜREL İNCELEMELER PROGRAMI

Doç. Dr. FERHAT KENTEL
2009

AMERİKA'DAKİ MİLLİYETÇİLİK:
AMERİKAN MİSYONUNDAN
BEYAZ ULUSALCILIĞA

NATIONALISM IN AMERICA:
FROM AMERICAN MISSION
TO WHITE NATIONALISM

MUSTAFA TÜTER
105611026

DOÇ. DR. FERHAT KENTEL :.....

DOÇ. DR. Umut ÖZKIRIMLI :.....

DR. SAİME TUĞRUL :.....

TEZİN ONAYLANDIĞI TARİH :.....

TOPLAM SAYFA SAYISI : 99

ANAHTAR SÖZCÜKLER:

- 1) Amerika
- 2) Milliyetçilik
- 3) Kozmopolitanizm
- 4) 11 Eylül

- 1) America
- 2) Nationalism
- 3) Cosmopolitanism
- 4) September 11

ABSTRACT

In this study it is interrogated the historical development of nationalism in America, and in American experience the relationship between nationalism and cosmopolitanism. While going through this path the incident of September 11 presents an important ground and a fertile world of meaning. What is the meaning of nationalist feelings and attitudes that is concomitance with September 11 trauma? With the vision of September 11 atmosphere some basic questions are tried to be tackled with. In the beginning of the study the main ideal that both establishing America and generating American nationalism is investigated deeply with its historical and conceptual contexts. After that the ideal of American Mission, emerging in the foundation of America, loses its meaning and value power mostly with the impact of September 11 crisis. Nationalism then finds a way for addressing new discourse. The phenomenon of white nationalism, which is strengthened greatly after September 11, have some basic characteristics: past referenced, cultural, religious-moralist and anti-immigration. Since the argument behind white nationalism is based on the fact that rising globalization, multiculturalism and cosmopolitanism are the main threats for American identity, in the last period the inconsistency or conflict between nationalism and cosmopolitanism has become more visible.

ÖZET

Bu çalışmada Amerika'daki milliyetçiliğin tarihsel gelişimi ve Amerika örneğinde kozmopolitanizm ve milliyetçilik arasındaki ilişki sorgulanmıştır. Bu iki ana izleği takip ederken 11 Eylül olayı önemli bir bağlam ve zengin bir anlam dünyası sunmuştur. 11 Eylül travmasının milliyetçi duygu ve davranışlara eşlik etmesi ne anlama gelmektedir? 11 Eylül sonrası Amerika'sındaki milliyetçiliğin kendini ifade ediş tarzı ve tezahürlerinin ne ölçüde yeni öğeler içerdiği, küresel postmodern toplumun ürettiği varsayılan yeni milliyetçi hareketlerin Amerika'da nasıl bir soluk ve çehre kazandığı, 11 Eylül'ü bir kırılma noktası olarak alırsak kopuş ve sürekliliklerle birlikte Amerikan milliyetçiliğinin tarihsel gelişimi içinde nasıl bir dönüşüm geçirdiği gibi en temel sorular cevaplanmaya çalışılmıştır. Çalışmanın başında Amerika'yı kuran ve Amerika'daki milliyetçiliğin kökenini oluşturan temel ideal tarihsel ve kavramsal bağlamıyla detaylı bir şekilde incelenmiştir. Ardından Amerika'nın kuruluşunda kendini gösteren Amerikan Misyonu idealinin 11 Eylül'ün yaratmış olduğu kriz durumuyla beraber eski anlam ve değer gücünü yitirmesiyle ortaya çıkan milliyetçi söylem analiz edilmiştir. Amerika'da 11 Eylül sonrası iyice güçlenen bu Beyaz ulusalcılığın en temel özellikleri geçmişe referanslı, kültürel, dinsel-moralist ve göç karşıtı olarak tanımlanmıştır. Beyaz ulusalcılığın Amerikan ulusal kimliğinin giderek erozyona uğradığı yönündeki iddialarının altında yatan argüman küreselleşme, çokkültürlülük ve kozmopolitliğin değer kazanması ve ulusal kimliğin asimile edebilme yeteneğinin kaybolması olarak temellendirildiğinden Amerika'da son dönemde milliyetçilik ve kozmopolitanizm arasındaki uyumsuzluğun ya da çelişkinin 11 Eylül sonrası dünyada daha da gün yüzüne çıktığı görülmektedir.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	1
I. AMERİKAN MİSYONU	11
A. “Müstesna” Amerikan Ulusu	15
B. Püritanizm ve Püriten Mirası	17
C. Sivil Din	23
D. Tayin Edilmiş Kader (Manifest Destiny)	28
E. İmparatorluk, Federasyon ve Kosmopolitanizm	32
II. 11 EYLÜL VE AMERİKAN MİLLİYETÇİLİĞİ	38
A. Kutsal Dokunulmazlığın Bozulması	40
B. Milliyetçilik Yeniden Şekillenirken	45
C. Dinsel-Moralist Söylemin Yükselişi	58
III. BEYAZ ULUSALCILIK	69
A. Milliyetçilik Kosmopolitanizme Karşı	72
B. Dekonstrüksiyonist Hareket	79
C. Göç ve Asimilasyon	82
D. Hispanik Sorunu	84
E. Beyaz Ulusalcılığın Milliyetçi Site ve Forumlardaki Yansımaları	86
SONUÇ	93
KAYNAKÇA	96

GİRİŞ

Milliyetçiliklerin büyük ve çarpıcı olayların sonrasında daha görünür hale geldiği, fakat bu görünürlüğün aslında pek çok çelişkiyi içinde barındıran bir kriz haline işaret ettiği ve bu kriz halinin milliyetçiliklerin yeniden şekillenmesinde önemli bir kırılma noktasını temsil ettiği söylenebilir. Bu durumun Amerikan milliyetçiliği açısından neye karşılık geldiğini 11 Eylül olayı ile beraber düşünmek sanırım yanlış olmaz.¹ 11 Eylül travmasının milliyetçi duygu ve davranışlara eşlik etmesi ne anlama gelmektedir? 11 Eylül sonrası Amerika'sındaki milliyetçiliğin kendini ifade ediş tarzı ve tezahürleri ne ölçüde yeni öğeler içermektedir? Küresel postmodern toplumun ürettiği varsayılan yeni milliyetçi hareketler Amerika'da nasıl bir soluk ve çehre kazanmıştır? Bütün bunlarla beraber en temelde 11 Eylül'ü bir kırılma noktası olarak alırsak kopuş ve sürekliliklerle birlikte Amerikan milliyetçiliği tarihsel gelişimi içinde nasıl bir dönüşüm geçirmiştir?

Bütün bu soruların cevabını tek bir çalışmada vermek herhalde kolay olmasa gerek. Elinizdeki çalışmanın böyle büyük bir iddiasının olmadığını daha en başında belirtmemiz gerekir. Yapmaya çalıştığımız sadece ortaya çıkan sorulara makul ve tutarlı cevaplar üretmek ve fark edebildiğimiz bazı ilişkisellikleri sorgulayarak mümkün olduğunca açıklayıcı olabilmektir. Amerikan milliyetçiliğini dışarıdan bir Türk araştırmacı olarak anlamaya çalışmak ayrıca başka büyük bir handikaptır. Ancak bu zor durumu dışarıdan

¹ 11 Eylül ile Amerikan milliyetçiliği arasındaki bağlantıyı kuran dikkat çekici çalışmalardan biri Minxin Pei'ye aittir. Pei, 11 Eylül olayı sonrası Amerika içinde ve dünyada oluşan atmosferde zihinlerde karışıklığa sebep olan soruların Amerikan milliyetçiliğini mercek altına almadan cevaplanabilmesinin imkansızlığına işaret eder. Pei'ye göre 11 Eylül Amerika'daki milliyetçiliğin içerdiği paradoksal durumu daha net bir biçimde görünür kılmıştır. Bu paradoksal durum şöyle özetlenebilir: Amerika ciddi anlamda milliyetçi bir ülke olmasına rağmen Amerikalılar kendilerini sahiden böyle görmezler ve tanımlamazlar. Bkz. Minxin Pei, "The Paradoxes of American Nationalism", *Foreign Policy*, Mayıs-Haziran 2003.

bakan bir gözün sahip olması muhtemel tarafsızlık ve iyi niyetle aşarak bir avantaja dönüştürmeyi umduk. Ayrıca bu çalışmayı gerçekleştirmede ekstra motive edici en önemli faktörlerden biri de Türkiye’de Amerika konusunda yeterli ve tatmin edici düzeyde çalışmaların olmayışıdır. Amerika’nın dünyadaki konumu ve sahip olduğu mümbit sosyal, siyasal ve kültürel muhteviyat düşünüldüğünde bu durumu anlamak oldukça zordur.

Öte yandan yaptığımız çalışma Türkiye’deki bazı gelişmelerin Amerika ile karşılaştırmalı bir şekilde değerlendirilmesine imkan sağlayacağı için de umut verici olabilir. Çalışmamız böyle bir amaca yönelik kaleme alınmamış olsa da çalışma esnasında bu yönden de meselelerin zaman zaman düşünüldüğünü belirtmemiz gerekir. Etnik, dini ve kültürel açıdan çeşitliliğe sahip iki ülkenin milliyetçilik konusunda bazı benzer noktaları yansıtmaları beklenmesi gereken bir sonuçtur. Bu yönde mukayeseli çalışmaların yapılması pek çok açıdan faydalı olacaktır.

Bugün karşı karşıya olduğumuz problem bizim Amerikan Misyonu olarak ifade etmeyi uygun gördüğümüz “Amerikalılığın evrenselleştirilmesi” ideali ile kozmopolitanizm arasında meydana gelen çatışma ya da uyumsuzluktur. Amerikan milliyetçiliği bu çatışmanın tam ortasında yer almaktadır. Uzun yıllar çeşitli farklılaşmalarla da olsa Amerika’daki milliyetçiliğin kökeninde yer alan Amerikan Misyonu, bugünkü yeni meydan okuma karşısında bazı özelliklerini (iddialarını) yitirmiş, arkasındaki psikolojik desteği kaybetmiş, yeni oluşan durumlar karşısında cevapsız kalmış ve başka bir forma bürünerek yeni bir Amerikan milliyetçiliğinin ortaya çıkmasına hem zemin hazırlamış hem de bir anlamda bu durum karşısında çaresiz kalmıştır. Küreselleşmenin de etkisiyle kozmopolitan değer ve ideallerin giderek artan bir

taraf tar kitle si bulması ve 3nem kazanması (3zellikle elitler başta olmak 3zere), Amerika'da d3nyanın geri kalanına nazaran daha da hissedilir bir hal almış ve ciddi tartışmaların temel eksenini oluşturmaya başlamıştır. 11 Eyl3l3'le beraber Amerika'da daha da belirginleştiğini d3ř3nd3đ3m3z bu yeniden şekillenen milliyet3ilik a3ık bir bi3imde kozmopolitan kimliğin Amerikan ulusal kimliği a3ısından ciddi bir tehlike arz ettiğini ifade eden bir s3yleme d3n3řm3řt3r.

Yukarıda s3z3n3 ettiğimiz milliyet3i formu eskisinden ayıran en 3nemli 3zellik ge3mişe referanslı olmasıdır. Amerikan Misyonuna dayalı milliyet3iliğin geleceğe referanslı bakışı i3erdiği tarihsel role dayanıyordu. Bu tarihsel rol istisnai ve ka3ınılmazdı. Amerika kendine has 3zel durumu dolayısıyla başından itibaren b3t3n etnik ve dini referanslarının 3zerinde 3ok daha kapsayıcı bir ideale ihtiya3 duyduğunun farkındaydı. Bu idealin nasıl tanımlanacağı elbette ki sahip olduğu değerlerden bağımsız olamazdı, fakat bu değerlerin evrenselleştirici bir ideale terc3me edilmesi tamamen Amerikanvari bir tarzda ger3ekleşti. Amerikalı olmak istisnai tarihsel rol ve bu rolden g3c3n3 alan emperyal vizyona sahip bir Misyon etrafında tanımlandı. Bu Misyon şu şekilde 3zetlenebilir: *Tanrı tarafından se3ilmiş Amerikan ulusu sahip olduğu istisnai tarihsel rolle geleceğin m3kemmel evrensel ulusunu inşa etme yolunda ilerliyor.*

Amerika'da 11 Eyl3l'den sonra iyice kendini g3steren milliyet3i s3ylemde ortaya 3ıkan diğer 3nemli 3zellik ise kendine has ideolojik bir karaktere sahip Amerikalılığın 3nemini kaybederek k3lt3re dayalı bir şekilde yeniden tanımlanma 3abasıdır. Uzun yıllar Amerikan milliyet3iliğinin 3z3nde yer alan Amerikalılık ideolojisinin kaynağını dinde bulan Amerika'nın biricik tarihsel role sahip olduğu inancı giderek itibarını kaybederken, dinin bu tarihsel

rolle birlikte taşıdığı anlam dönüşerek esas kökeninin kültüre dayandığı bambaşka bir milliyetçiliğin oluşmasına kaynaklık etmektedir. Dinin tarihsel rolle birlikte oluşturduğu ideoloji yerine kültürle kurduğu ilişki Amerika'nın evrensellik iddialarının askıda kalmasına sebep olmakta ve hatta evrensellik karşıtı bir milliyetçiliğin oluşumuna hizmet etmektedir. Özellikle 11 Eylül'ün ardından Amerikalılar yaşadıkları hayal kırıklıkları sebebiyle tarih içinde istisnai bir ulus olmak iddiası yerine sahip olduğu belirli bir kültürel çerçeveye sıkıca tutunarak ayakta kalmayı tercih etmiş gibi görünüyor.

Amerikalı olmanın öncelikle ve neredeyse tamamen tarihsel role dayalı Amerikan Misyona bağlı olması artık Amerikan kimliğinin dünya içinde istisnai kılınması için yeterli gelmiyor. Çünkü Amerikan Misyonu 19. ve 20. yüzyıllarda tanımlandığı şekliyle büyük ölçüde miadını doldurdu. Bu aynı zamanda başarılı bir şekilde gerçekleşti. Demokrasi ve kapitalizmin tüm dünyada yaygınlaşması ve kabul görmesi Amerikan Misyununun Amerikan ulusunu tarih içinde daha ileri bir seviyeye (yere) taşıma vaadini karşılayamaz duruma sokuyor. Diğer bir ifadeyle Amerikalı olmanın geleceği inşa eden en önemli unsuru olan istisnai tarihsel role sahip olduğu inancı (Amerikan Misyonu) eski değer ve anlam gücünü yitirirken, Amerika'nın tüm dünyaya geleceğe dair vaat ettiği özgürlük, mutluluk ve refah gibi kavramlarda anlam kazanan emperyal vizyon kaybolmaya yüz tutuyor. Bugünlerde bunun tam tersine Amerikalı olmayı yeniden tanımlamaya çalışanlar geleceğe referanslı emperyal vizyona neredeyse dikkat etmeksizin geçmişin derinliklerine dikkat kesilerek ulusal kimlik oluşturmaya çalışıyor ve bunu teklif ediyorlar.

Bu açıdan bakıldığında tanımladığımız şekliyle Amerikan Misyununun özellikle 11 Eylül olayını izleyen gelişmelerle iyice somutlaşarak

parçalanmasına sebep olan iki temel unsur var. Birincisi hiç şüphesiz Amerikalı olmanın ne anlama geldiğiyle ilgili uzlaşmanın gücünü yitirmesiyle eş zamanlı olarak ortaya çıkan Amerikalı olmanın üst düzeyde önemsenmesi ve yaratılan milliyetçi psikolojiyle beraber korku ve güvenlik ihtiyacının hep beraber dile gelmesi. Buna “kutsal dokunulmalığın bozulması” da denebilir. Amerikan Misyonunu parçalayan ikinci önemli gelişme ise özellikle Amerikalı elitlerin öncülük ettiği ve giderek yaygınlık kazanan kozmopolit dünya tasavvuru olmuştur.

Genel olarak milliyetçiliğe ilişkin iki soru önem arz ediyor. Amerika bağlamında düşünecek olursak birincisi “Amerikalı olmak ne kadar önemli” sorusu. İkincisiyse “Amerikalı olmak ne demek” sorusu. Amerikalı olmak ne kadar önemli sorusuna verilen cevaplar tam anlamıyla milliyetçiliğin görünür kılındığı, tezahürlerinin açıkça resmedildiği ve duyguların tutkulu biçimde dile getirildiği alana işaret ediyor. Bu anlamda değişmiş olanı, yeni hissiyatı ve harekete geçeni ifade ediyor. Fakat aynı zamanda geçici olanı, mekansızlığı, güvensizliği ve korkulu olanı ima ediyor. Amerikalı olmak ne demek sorusu ise ilk sorudaki ikircikli durumu sabitleme girişimine yol açacak cevaplar üretilmesini sağlıyor. “Müphem” bir şekilde önemsenen Amerikalı olmak içeriğe dair bir sorgulamayla netleştirilmeye, bu sayede milliyetçiliğe yeni bir form kazandırılmaya çalışılıyor. Ama her halükarda milliyetçilik Amerikalı olmayı durup düşünmenin ve yeniden inşa etmenin bir yolu haline geliyor.

İşte tam bu noktada 11 Eylül’ün Amerikan milliyetçiliğine olan etkisinin çift yönlü bir eğilim takip ettiğini iddia etmek yanlış olmaz. Bir yandan 11 Eylül’ün yaratmış olduğu kriz durumu içinde parçalanan Amerikan Misyonu ve bunun dayanağını oluşturan mitsel söylemler tekrar gözden

geçirilerek onaylanmaya ve ayakta tutulmaya çalışılırken, diğer yandan Amerikan Misyonu'nun evrenselci özellikleri tamamen görmezden gelinerek radikal bir biçimde mitsel arı geçmişin kutsanması, özcü, dışlamacı, korkuya dayalı ve dinsel-moralist bir söylem tepkisel bir tarzda dolaşıma sokuluyor. 11 Eylül sonrası Amerika'sında kendini baskın bir biçimde gösteren yeni milliyetçi form bahsetmiş olduğumuz eğilimin ikinci yönünü temsil eden bir seyir izliyor.

11 Eylül, Amerika'da var olan toplumsal değişimi milliyetçilik üzerinden kristalize etti. Amerikan Misyonu'nun istisnai tarihsel role olan inancının yıkılmasının yanında, 11 Eylül ile beraber mevcut toplumsal, ekonomik ve siyasi problemlerin nedenleri ve bunlara dair algılamalar farklı bir psikolojik gönderme ile yapılmaya başlandı.² Zaten uzun süredir değişmeye başlamış olan toplumsal dinamikler milliyetçi söylemin keskin ve köşeli bakışıyla yorumlanması için yeterli zemini bulmuş oldu. Özellikle 11 Eylül sonrası dinsel-moralist dilin hakim olması Amerikan milliyetçiliğinin en önemli unsurlarından birini gözler önüne serdi.

11 Eylül sonrası yeniden şekillenen Amerikan milliyetçiliğinin oluşumunda önemli bir yer tutan dinsel-moralist söylemin toplumsal tabanını büyük ölçüde Amerikan sağı içinde giderek etkinlik kazanan Hristiyan Evanjelikler meydana getirmektedir. Evanjeliklerin önde gelen sözcülerinin temel gramerini sağlayan anti-liberal söylem özünde Amerika içerisinde 11 Eylül sonrası dönemde Amerikalılığın hangi kodlar üzerinden tanımlanacağına dair bir çatışmanın veya hesaplaşmanın ifadesi olarak görülebilir. Bu tarihsel olayı Tanrı'nın bir cezalandırması olarak okuyan aşırı sağcı dindarlar bu

² Chris Hiosis, *American Fascists: The Christian Right and the War on America*, (New York: Free Press, 2006), s.105-107.

noktadan hareketle temel olarak modern dönemler Amerika'sını tanımlayan seküler, liberal ve kozmopolitan değerlere Hıristiyan değerlerini diğer tüm değer ve kültürel kodları dışlayacak biçimde genişleten moralist ve özcü bir söylemle açıkça savaş ilan etmiş durumdadır.

Amerikalı olmanın ne anlama geldiği sorusu 11 Eylül'le birlikte ayrıca yeni bir boyut daha kazandı. Çünkü Amerikalılar Amerikalı olmanın ne anlama geldiğini belki tarihin çok az döneminde rastlanabilecek yeni bir durumla beraber cevaplandırma imkanı yakaladılar. Amerikalılar Amerikalı olmayı diğer toplumların Amerikalılığı nasıl algıladıklarını göreberek tekrar anlamlandırıyorlar. Amerikan karşıtlığının içerdiği "Amerikalılık tanımı (ya da imajı)" Amerikalıların kendilerine dair algısını öyle veya böyle etkiliyor olmalı. Bu durumun nasıl yorumlanacağı ise açık bir soru. Çünkü daha önce de belirttiğimiz gibi tarihin daha önceki dönemlerinde toplumların birbirleri hakkında kendilerini nasıl algıladıkları konusunda neler düşündüklerini ortaya koyma imkan ve araçları hiç şüphesiz bu kadar gelişmiş değildi. Ama bugün bir Mısırlının bir Amerikalının kendisine dair algısının nasıl olduğu konusunda bir görüşü bulunuyor ve Amerikalı da bu görüşten haberdar olabiliyor.

Dünyanın geri kalanının Amerikalılığa dair tanımı büyük ölçüde Amerikan karşıtlığında kendini gösteriyor diyebiliriz. 11 Eylül sonrası iyiden iyiye şiddetlenen Amerikan karşıtlığı yapılan pek çok kamuoyu araştırmasında açık bir olgu olarak karşımıza çıkıyor. Amerikan karşıtlığının temsilcileri olarak gösterilen kişiler aldıkları bu pozisyonun gerekçesini 11 Eylül sonrası Bush hükümetinin tek taraflı politikalarına dayandırırken, var olan bu Amerikan karşıtlığı olgusu özellikle Amerika içindeki muhafazakar çevreler tarafından çok daha farklı algılanıyor ve yorumlanıyor. Onlara göre dünyada

yükselen Amerikan karşıtlığının tek bir nedeni var: O da Amerika'ya karşı duyulan uslanmaz kıskançlık. Amerikan muhafazakarlarının en önde gelen isimlerinden biri olan Charles Krauthammer 2003 yılında *Time* dergisinde yazmış olduğu bir makalede³ Amerikan karşıtlığının altında yatan mantığı araştırmının kimseye bir faydası olmadığını, bunun dünyada solduğumuz havanın bir parçası olduğunu söylemektedir. Krauthammer'a göre Amerikan karşıtlığının kökeninde kıskançlık ve kendinden nefret etme duygusundan başka bir şey yoktur. Krauthammer, modernite ile başı dertte olan toplumların modernitenin en başarılı örneği olan Amerika'ya kafa tutarak hem acizyetlerinin üstünü örtmek hem de kendilerini tatmin etmek istediklerini belirtir.

Amerika'da milliyetçiliğin gelişimi ve ulusal kimliğin tarihsel formasyonu pek çok ülkede olduğundan daha fazla göç olgusuna dayanmaktadır.⁴ Ülkenin farklı kültür ve etnik kökene ait grupları yoğun bir şekilde içine dahil etmesi asimilasyon kavramını ister istemez Amerikalılık ideolojisinin vazgeçilmez bir parçası haline getirmiştir. Amerikalı olmak bir yandan dışarıda bulunan ve öteki olan kimliklere karşı dimdik ayakta olmak ve net bir şekilde tanımlanmış olmak anlamını taşıdığı gibi, diğer yandan onları asimile edebilme gücüyle varlığını mümkün kılmaktadır. Yani Amerikalı olmak asimile edebilmekle eşanlamli bir değer ifade etmektedir. Dolayısıyla Amerikan milliyetçiliğinin taşıdığı ve sürekli ürettiği en önemli korkulardan biri asimile edememektir. Dışarıdan dahil olan farklı kültürlerin Amerikan kimliği tarafından asimile edilememesi Amerika'nın güvenliği açısından büyük bir tehdit olarak algılanmaktadır. Bu durum Amerika için tarihin farklı

³ Charles Krauthammer, "To Hell with Sympathy", *Time*, November 17, 2003.

⁴ Peter Salins, *Assimilation: American Style* (New York: Basic Books, 1997), s. 9.

dönemlerinde böyle olduğu gibi bugün de böyledir. Daha önce de belirttiğimiz gibi göç hareketlerinin Amerikan tarihi boyunca spesifik farklılıkları korumak kaydıyla ortak özelliği asimilasyon tartışması üzerinden milliyetçi hareketler üzerinde belirleyici ve şekillendirici etkisinin olmasıdır.

Amerika’da bugün Hispaniklere yönelmiş olan yeni milliyetçi söylemin izdüşümlerini Amerikan tarihinde görmemiz mümkündür. Amerika’nın bağımsızlık sonrası kabul ettiği ilk iki büyük göç dalgasının ardından (İrlandalılar ve Almanlar) özellikle Almanlara yönelik olarak yabancıların Amerikalılaştırılması ve asimilasyon tartışmaları belki en az bugünkü kadar tartışma yaratmıştır.⁵ Kendini gösteren göç karşıtı hareketler Almanların sahip oldukları kültür ve dili korumak adına gösterdikleri güven ve ısrara karşılık geliyordu. Almanlar da bugünkü Hispanikler gibi özellikle anadillerini kullanma konusunda taviz vermek istemediler. Amerikan milliyetçileri böylesine bir direnci Amerika açısından büyük bir tehdit olarak algıladıklarını açıkça göstermekten geri durmadılar. Bütün bunlar gösteriyor ki göç ve asimilasyon tartışmaları Amerikan milliyetçiliği açısından her zaman en temel problem alanlarından biri olagelmıştır.

Amerika bugün küreselleşmenin yol açtığı alt-kimliklere sarılan milliyetçi eğilimlerin etkilerini I. Dünya Savaşı sonrası milliyetçiliklerin bütün dünyada yayılmasıyla kendi toprakları içinde tecrübe etmişti. Amerika içinde farklı etnik kökene ait grupların doğdukları ülkeleri benimseyen, savunan ve sahiplenen davranışlar içine girmeleri “yabancı” olarak algılanmaları için yeterli geliyordu. Aslında I. Dünya Savaşı sonrası Amerika’daki akademik camiada yapılan tartışmalar pek çok açıdan bugünkü milliyetçilik

⁵ Richard Alba ve Victor Nee, *Remaking the American Mainstream: Assimilation and Contemporary Immigration* (Cambridge: Harvard University Press, 2003), s. 79.

tartışmalarına ışık tutacak veriler içermektedir. I. Dünya Savaşı sonrası etnik milliyetçiliklerin yükselişiyle beraber kültürel plüralizm tartışmaları başlamıştır. Bugün küreselleşmenin büyük etkisine paralel olarak çok kültürlülüğe karşı Amerikan ulusal kimliğinin yeniden yüceltilmesi gerektiği savunusu, o yıllarda kültürel plüralizmin Amerikan ulusal idealinin ötesine geçmeye başladığı iddiaları ile gündeme geliyordu. Halbuki karşılaştırdığımız iki olaydan birinde tüm dünyada etnik milliyetçilik yükseliyor diğeri ise küreselleşmeye bağlı çok kültürlülük. Fakat sonuç tamamıyla aynı. Amerikan ulusal kimliğinin korunması ve yüceltilmesi.

Yukarıda analiz etmeye çalıştığımız Amerika’da ortaya çıkan geçmişe referanslı, kültüre dayalı, dinsel-moralist ve göç karşıtı milliyetçi formun Huntington’un ifade ettiği “Beyaz ulusalcılığa” tekabül ettiğini rahatlıkla söyleyebiliriz. Bu yeni sayılabilecek bir takım özellikler taşıyan milliyetçilik türü modern, liberal, kozmopolitan, seküler değerlere dayalı çok kültürlü ve çok kimlikli toplumsal ve siyasal düzene olan düşmanlıklarından dolayı bazıları tarafından faşizmin habercisi olarak yorumlanmaktadır. Din, gelenek ve otorite merkezli Amerikan milliyetçiliğinin kabul görmesinde 11 Eylül’ün Amerikan toplumsal muhayyilesinde meydana getirdiği yıkıcı etkinin ve buna cevap olarak ortaya çıkan güvenlik merkezli kimlik tartışması ve arayışlarının etkisi yadsınamayacak denli açıktır. Bu süreçte klasik Amerikan milliyetçiliğinin geleceğe odaklı ve liberal tipolojisinin yerini, geçmişe dönük, korkudan beslenen ve modern değerleri dışlayan yeni bir tür milliyetçiliğin aldığını söylemek için erken olsa bile, bu ikinci tür milliyetçiliğin Amerikan tarihinde hiç olmadığı kadar 11 Eylül sonrası dünyada daha açık bir biçimde ifade edildiğini ve yaygınlaştığını belirtmek gerekmektedir.

I. AMERİKAN MİSYONU

Amerikan Misyonu kavramının net bir şekilde anlaşılabilmesi için öncelikle Amerika'daki milliyetçiliğin kökeninde yer aldığı varsayılan diğer bazı kavramlara ve aralarındaki farklara bakmamız gerekiyor. Her şeyden önce Amerikan ulusunun doğuşunun ortak tarih, etnisite veya kültürden ziyade bir ideoloji etrafında şekillendiği neredeyse tartışmasız bir mutabakatla kabul görmektedir.⁶ Amerikalılık olarak ifade edilen bu ideoloji bazen Amerikan Ruhı (American Creed) bazen de Amerikan İstisnacılığı (American Exceptionalism) kavramlarıyla açıklanmaktadır.

Amerikan istisnacılığı teorisini savunanların iddialarına göre “Amerika sahip olduğu istisnai kökenler, ulusal ruh, tarihsel evrim ve ayırt edici siyasal ve dini kurumlarıyla diğer bütün gelişmiş uluslardan farklıdır”.⁷ Bu anlayışa sahip çıkanlar büyük ölçüde evrensel ve ilerici değerlerle tanımlanmış olan Amerikan siyasi sisteminin ayırt edici özelliklerini vurgularken Amerikan istisnacılığı teorisine başvururlar. İstisnacılığın başlangıcında Amerika'nın biricikliğine yapılan vurgu önemli olsa da, kullanılan söylemin giderek etno-kültürel bir ideolojiyi yansıttığını söylemek yanlış olmaz.

⁶ Michael Kazin ve Joseph A. McCartin, ed. *Americanism: New Perspectives on the History of an Ideal*, (Chapel Hill: University of North Caroline Press, 2006) s. 11.

⁷ Max Lerner, *America as a Civilization*, (New York: Simon and Schuster, 1957); Walter McDougall, *Promised Land, Crusader State*, (Boston: Houghton Mifflin, 1997); Seymour Martin Lipset, *American Exceptionalism: A Double-Edged Sword*, (New York: W.W. Norton, 1996); ve Samuel P. Huntington, *American Politics: The Promise of Disharmony*, (Cambridge, Mass.: Belknap, 1981), s. 259. Özellikle Seymour Martin Lipset'in adı geçen kitabında Amerikan istisnacılığı bağlamında Amerika'nın kendine has özellikleri dile getirilirken sınıfsız bir toplum oluşu, adem-i merkezîyetçi ve anti-devletçi yapısı, ürettiği 'politik din' ve bireysellik gibi özellikler sayıldıktan sonra Amerika'da sosyalizmin gelişmemiş olmasını da Amerikan istisnacılığının en temel özelliklerinden biri olduğunun iddia edilmesi oldukça dikkat çekicidir.

Bununla beraber Amerikan istisnacılığı kavramı dış politika doktrinin de geliştirilmesinde kendine önemli bir yer edinmiştir. Uluslararası ilişkilerin anarşik yapısı ve dış politikanın ihtiyaç duyduğu tek başınalık prensibi istisnacılığın sunmaya hazır olduğu ahlaki üstünlük iddiasına zaten uygunluk arz etmektedir. Bu anlamda Amerikan istisnacılığı dış politikada Amerikan modelini dünyanın geri kalanına yayma idealinin Amerikan dış politikasında karşılık bulmasına en iyi hizmet eden teorik kaynak haline gelmiştir.

Amerikalılık ideolojisini farklı değerlendiren bahsettiğimiz diğer geleneğe gelince, bu geleneğin yaklaşımı Amerikan istisnacılığından farklı olarak Amerikan Ruhunu daha çok gerçekleştirilen siyasi ilkeler ve onlara duyulan bağlılıkta arar.⁸ Bunun en güzel ifade biçimi tarihçi Richard Hofstadter'e aittir: "Bizim bir ulus olarak talihimiz ideolojilere sahip olmamızdan değil, sadece tek bir ideolojiye sahip olmamızdan kaynaklanır". Hofstadter ve onun gibi düşününlerin bahsettikleri ideoloji ulus ötesi bir ideoloji olma iddiası da taşıyan 18. yüzyıl Aydınlanma ideolojisidir.⁹

Amerikan Ruhunun etrafında birleşenlerin istisnacılardan ayrıldıkları en önemli noktalardan biri de Amerika'nın tarihte ilk defa farklı kültürleri bir araya getirerek yeni bir ulus meydana getirmelerindeki başarısına vurgu yapmalarıdır. Fakat bunu yaparken söz konusu başarının kaynağını ulusal bir devlet olan Amerika'dan ziyade bir fikre dayandırmayı tercih etmekte dikkatli davranırlar. Bu anlamda ergime potası teorisinin dayandığı liberal gelenek kendini gösterir. Liberal ve demokratik değerlerin Amerikan Ruhunu oluşturan esas değerler olduğu iddiası ister istemez İngiltere'den gelen tarihsel mirası kabullenmek zorunda kalır. Daha doğrusu bunu zaten

⁸ Bkz. Louis Hartz, *The Liberal Tradition in America*, (New York: Harcourt, Brace, 1955).

⁹ Richard Hofstadter, *The Paranoid Style in American Politics*, (Cambridge: Harvard University Press, 1996), s. 24.

varsayar. Oysa istisnacı ekol bu mirası kabullenmeye pek yanaşmaz ya da ondan bahsetmemeyi tercih eder. Ama her halükarda Eski Dünya ve Yeni Dünya arasında keskin bir ayırım yapar ve Eski'yi reddeder.

Amerikan Ruhunu Amerikalılık ideolojisinin merkezine yerleştiren görüşün iddiasını dayandırdığı en temel düşüncelerden biri Fransa, Almanya ve İngiltere'de olduğu gibi Amerika'da da bir Aydınlanma tecrübesi yaşandığı ve bu tecrübenin Avrupa'da oluşan demokratik geleneğin bir devamı olduğudur. Tabii burada ortaya konan görüş Amerikan Aydınlanmasının Avrupa'daki diğer Aydınlanmalarla tamamen aynı olduğu ya da herhangi bir farklılık içermediği anlamını taşımaz.¹⁰ Ancak Eski Dünya ve Yeni Dünya arasında var olan süreklilik gözetilerek geçmişe dönük bir bellek ve referans alanı yaratılmaya çalışıldığı düşünülebilir. Bu durumu Amerikan Aydınlanması'nın önemli düşünürleri ve Kurucu Babalar'ın Avrupa ile olan sıkı ilişkilerine de bağlamak mümkündür. İki dünya arasındaki ekonomik, siyasi, kültürel ve entelektüel etkileşim kolonyal dönemde zaten sıcak olduğu gibi bağımsızlık sonrası da varlığını devam ettirmiştir.

Aydınlanmanın temel karakteristik özellikleri olan evrensel insan doğası anlayışı ve buna bağlı geliştirilen insan hakları, akıl ve bilimin üstünlüğü ve teokratik inançların reddi gibi değerler elbette ki Amerikan Aydınlanması için de geçerlidir. John Locke'un Aydınlanmacı ve liberal görüşleri Amerika'daki düşünürleri derinden etkilemiştir. Ancak Amerikan Ruhunu tam anlamıyla açıklayabilmek için Aydınlanma ve liberalizm dışında bir kavrama daha ihtiyaç vardır. O da Cumhuriyetçiliktir. Bir ulusun inşası için

¹⁰ Amerikalıların Avrupa'dan miras alınan Aydınlanma geleneğine yaptıkları en özgün katkının kaynağını Püritanizm'de bulan "misyon duygusu" olduğu belirtilmektedir. Amerikan Aydınlanması Avrupa'dakinden farklı olarak seküler düşünce ile dinden kaynaklanan "ahlaki üstünlük" anlayışını sentezlemiştir. Bkz. Ernest Cassara, *The Enlightenment in America*, (New York: George Mason Univ., 1975), s. 21.

gerekli olan yeterli düzeydeki toplumsal homojenlik kurulan cumhuriyetin vatandaşlık ilkeleri ile tanımlanır.¹¹

Anatol Lieven bu iki geleneği kendi kavramsallaştırması içinde *etnik-dini milliyetçilik* ve *sivil milliyetçilik* şeklinde ayırmaktadır. Bu iki milliyetçiliğin Amerikan tarihi içinde birbirinin tezi ve antitezini oluşturduğunu savunan Lieven, aralarındaki ilişkiyi “karşıtlıktan” ziyade bir “terkip” olarak tanımlar. Birbiriyle sürekli karşılıklı etkileşim içinde olan bu iki milliyetçilik anlayışı aynı zamanda hegemonik bir mücadele içindedir. Sivil milliyetçilik Amerikan tarihi içinde genel itibariyle resmi ve kamusal siyasi kültürün baskın unsuruyken, özellikle kriz zamanlarında etnik-dini milliyetçilik yüzünü ciddi biçimde göstermektedir. Amerikan tezini oluşturan sivil milliyetçilik Amerikan Ruhu fikrine dayanır. “Amerikan devleti ve Anayasasının üzerine oturduğu demokratik, legal ve bireyselci inanç ve prensiplerin bütünü” sivil milliyetçiliğin ideolojik çerçevesini belirler. Amerikan antitezi ise etnik ve dini kökenleri sebebiyle çok daha kompleks bir yapısal karaktere sahiptir. Beyaz olmanın, Protestanlığın ve Anglo-Sakson kültürün önemli üç temel bileşeni olma özelliği taşıyan bu milliyetçi gelenek içeride totaliter eğilimlerin ortaya çıkmasına zemin hazırladığı gibi, Amerikan tezinin aksine dışarıda Amerika’nın dünya ile sağlıklı bir ilişki kurmasını zorlaştırmaktadır.¹²

Burada genel hatlarıyla Amerikan milliyetçiliğinin üzerine inşa edildiği iki yaklaşımın esasında tüm milliyetçiliklerde olduğu gibi ulusal bir mitoloji yaratmaya yönelik çabaları işaret ettiğini söylemek mümkündür. Yaratılan mitlerin diğer modern uluslar için gördüğü işlev gibi, Amerika da

¹¹ Rogers M. Smith, ““The American Creed” and the American Identity: The Limits of Liberal Citizenship in the United States”, *The Western Political Quarterly*, Vol. 41, No. 2 (June 1998), p. 231.

¹² Anatol Lieven, *America Right or Wrong: An Anatomy of American Nationalism*, (New York: Oxford University Press, 2004), s. 5-6.

“hayal edilmiş topluluk” tanımına uymaktadır. Ancak Amerikan mitini özel kılan durum ulusallık, vatan, dil ve etnisitenin geleneksel sınırlarının ötesinde emperyal bir vizyonun hayal edilmiş olmasıdır. Bu emperyal vizyonun Amerikan Misyonu’na hayat veren açıklığı ve dinamizmi bir ulusun istisnai tarihsel role sahip olduğu inancıyla birleşerek Amerikan milliyetçiliği için çok güçlü bir referans kaynağı haline gelmiştir.

A. “Müstesna” Amerikan Ulusu

Amerikan milliyetçiliğinin kökeninde yatan temel espiriyi anlamak Amerikan ulusunun doğuşuna zemin hazırlayan iki önemli koşula dikkat etmeden mümkün değildir. Amerika’nın kuruluşu anavatan olan İngiltere’den kopuş ve 13 koloninin bir araya gelerek siyasi birlik oluşturması gibi iki önemli olayın sonucunda gerçekleşmiştir. Bu iki olay genel anlamda milliyetçiliklerin ortaya çıkışında eşine rastlanmayan özelliklere işaret eder. Alexis de Tocqueville’in klasikleşmiş eseri *Amerika’da Demokrasi*’de belirttiği üzere Amerika başlı başına ulusal toplumun nasıl doğduğu ve geliştiği konusunda diğer hiçbir ulus formasyonunda olmadığı kadar fark edilebilir bir biçimde tarihsel koşulları anlama fırsatını sunar.¹³ Diğer ulusların oluşumunda söz konusu olan geçmiş tarihsel mirasa referansta bulunma durumunun doğurduğu müphemlik Amerika için mevcut değildir. Amerika bu anlamda tarihi sıfırlamış bir ulusun doğuşuna şahitlik etmiş gibidir. Özellikle 19. yüzyıl öncesi milliyetçiliklerin oluşumunda önemli bir unsur olarak ortaya çıkan ortak din ve kültürel bir mirasa dayanma özelliği Amerikan milliyetçiliğinde görülmez.

¹³ Alexis de Tocquevelli, *Amerika’da Demokrasi*, (Ankara: Yetkin, 1994), s. 26.

Hatta Hans Kohn daha da ileri giderek diğer tüm milliyetçiliklerde görülen tarihsel olarak tanımlanmış bir toprak parçasının da Amerikan milliyetçiliği için söz konusu olmadığını iddia eder.¹⁴ Bunun gerçekte böyle olup olmadığı ayrı bir tartışma konusudur. Ancak Kohn'un böyle bir iddiada bulunmasının en önemli sebebinin kendi düşüncesine göre Amerikan milliyetçiliğinin özel biçimde evrensel bir "fikir" etrafında doğup şekillenmesi ve bu fikre büyük bir hayranlık duyması sebebiyle bazı gerçekleri göz ardı etmesi olarak görülebilir.

İngiltere ile paylaşılan ortak kültürel mirasın Amerikan milliyetçiliği için bir referans noktası haline gelmesi çok sonraları olmuştur. Ama yine de kültürün Amerikan milliyetçiliğini temellendirmedeki rolü merkezi olmaktan uzaktır. Hatta Amerikan Devrimi'nin önemli bir boyutu İngiltere ile var olması muhtemel tarihsel ve kültürel ortaklıkların tamamen reddi veya en azından kopuşu anlamını taşıması yüzünden Amerikan milliyetçiliğinin Amerika açısından çok netameli bir özellik taşıyan kültüre dayalı olarak tanımlanması neredeyse imkansızdı. Bunun en önemli sebebi başlangıçta Yeni Dünya'yı temsil eden Amerika'nın Eski Dünya'da anavatanı pozisyonundaki İngiltere ile olan bağıydı.

Amerika başlangıçta bağımsız bir ulusallığı temellendirecek ve tesis edecek ne farklı bir dile ne de kültürel birikime sahipti. Amerika'nın kendine has kültürel bilincinin ve edebiyatının meydana gelmesi sanıldığından çok daha uzun yıllar aldı.¹⁵ Zaten Anglo-Protestan kökenli ilk yerleşimcilerin dışında daha sonraları farklı kültürel kökenlere ait göçmenlerin Amerika'ya gelmeleri kültür referanslı bir milliyetçiliğin oluşumunu tamamen imkansız hale getirdi. Dolayısıyla, özetle, Amerika İngiltere ile bir takım ve hatta son derece önemli

¹⁴ Hans Kohn, *American Nationalism*, (New York: Macmillan, 1957), s. 3.

¹⁵ Kohn, s. 46-55.

kültürel bağlara sahip olsa da Amerikan milliyetçiliği bu kültürel ortaklıklar üzerinden tanımlanmamış, tam tersine bu ortaklıklardan kurtulmak ve kendisine has özellikleri var edebilmek için çaba harcamıştır.

Amerikan milliyetçiliğinin kökeninde var olduğunu iddia ettiğimiz Amerikan Misyonu ideali bahsi geçen iki önemli olayın Amerikalılar tarafından nasıl algılandığına yönelik bir cevap olarak gelişmiştir. Amerikalı olmak ancak İngiltere'den kopuşu ve iç birliği (13 koloninin birleşmesi) sağlayacak farklı ve istisnai bir tarihsel rolü üstlenme iddiası ile gerçekleşebilirdi. “Geleceğin evrensel ulusunu” inşa etmek anlamına gelen emperyal vizyon bahsettiğimiz bu önemli iki olayın neticesinde varlık bulan Amerikalılık ideolojisinin şekillenmesini sağladı.

B. Püritanizm ve Püriten Mirası

Bugünkü Amerikalıların ataları Püritenlerdi. Püriten ataların torunlarına bıraktıkları miras hiç de azımsanamayacak derecede büyüktür. Amerikan tarihinin din ile ilişkisini temellendirecek en önemli olay, tarihsel bir olgu olarak İngiltere'den göçüp Amerika'ya yerleşen ilk kolonilerin dindar Püritenler tarafından kurulmuş olmasıdır. Gerçekten Püritenler dini inançlarını özgürce yaşayabilmek umuduyla Amerika'ya gelmişlerdir. Bundan da öte, Amerika onlar için “Tanrı'nın seçilmiş toprakları”ydı. Püritenler, “Yeni Dünya”yı “İsa adına fethetmek” üzere yola çıktıklarında Tanrı'nın sözüne bir tek kendilerinin kulak verdiklerine inanıyorlardı. Tanrı'nın İngiliz kulları Tanrı'ya ihanet etmiş, Tanrı da İngiltere'yi sevmez olmuştu. Tanrı, Püritenleri “Yeni İsrailoğulları” olarak seçmiş, İsrailoğullarını Kızıl Deniz'den geçirdiği

gibi Pürütenleri de okyanusun belalı sularından geçirip Amerika'ya güvenli bir şekilde ulaştırmıştı. Artık, Pürütenler üzerlerine düşen misyonu gerçekleştirmeliydiler. Mesih, yeryüzüne geri dönüp krallığını ilan etmeden önce Amerika'da “bir tepe üzerindeki şehir” (city upon a hill)¹⁶ inşa edilmeliydi. Pürütenler “Mesih için bu dünyayı hazır hale getirme” misyonunu sahiplendiler ve bu sevdâyı kalplerinin derinliklerine işlediler.

Amerikan Püritanizmi'nin tarihsel kökenlerini yakından incelediğimizde tarihsel süreç içinde çeşitli evrimler geçirmesine ve farklı görüş ve gruplara ayrılmasına rağmen başta güçlü bir “seçilmişlik” anlayışı ve bundan kaynaklanan tarih içinde temsil edilen istisnai rol ve ahlaki üstünlük iddiası olmak üzere ortak bazı özellikler göze çarpar. Eski Dünya ve Yeni Dünya arasında var olduğu varsayılan ahlaki ayrımlar, materyal dünya ile spiritüel dünya arasında kurulan karşılıklı ilişki ve en önemlisi “apokaliptik vizyon” Amerika'nın modernleşme tecrübesi boyunca varlığını sürdürmüştür.

Tarih içinde “nihai altın çağ”a duyulan apokaliptik umudun Pürütenler tarafından inançlarının merkezine yerleştirilmesi Amerika'nın Yeni İsrail olarak görülmesine, dolayısıyla hem Amerika'nın hem de Amerika'da yaşayan Püriten topluluğun tarihsel misyonlarını bu topraklarda gerçekleştireceklerine dair güçlü bir idealin yeşermesine yol açmıştır.¹⁷ Amerika'nın keşfi Pürütenler açısından sadece seküler tarih içinde gerçekleşmiş bir olay demek değil, aynı zamanda Avrupalı Hristiyanlar için yeni ve verimli toprakların kapılarının aralanması ve kehanetin gerçekleşmesi demektir. Pürütenlerin Amerika'ya

¹⁶ Bu ifade, ilk olarak Pürütenlerin dini lideri John Winthrop tarafından Matta İncili'ne referansla kullanılmıştır. Winthrop, Pürütenlerin üzerlerine aldıkları misyon doğrultusunda oluşacak toplum modeline işaret etmektedir. Bkz. Sacvan Bercovitch, *The Puritan Origins of the American Self*, (New Haven: Yale University Press, 1975), s. 44.

¹⁷ Alan Heimert, *Religion and the American Mind: From the Great Awakening to the Revolution* (Cambridge: Harvard Univ. Pres, 1966) s. 35.

göçleri ve kurdukları kolonilerde meydana getirdikleri “kilise devleti” modeli onlar için tarih ve kehanetin birleşmesi anlamını taşıyordu. Kutsal metindeki apokaliptik bölümünde Amerika’yı keşfettiğine inanan Jonathan Edwards¹⁸ kehanetle ilgili öngörülerini aktarırken şunları söylüyordu: “Amerika’da tarihin bu döneminden sonra büyük bir nüfus artışı, inanç ekümenizmi, derin bir dindarlık, hakiki özgürlük, genel bir refah ve bilimsel, dini ve ahlaki bilginin yaygınlaşması gerçekleşecektir.”¹⁹

Dolayısıyla kullandığımız Amerikan Misyonu kavramı tarihsel olarak büyük ölçüde 18. yüzyıl New England Püritanizmi’ne dayanmaktadır. Püritenler Amerika’da meydana getirdikleri yaşamı tarihin son aşamasının bir parçası olarak görüyorlardı. Referansını kutsal metinlerde ve İncil tarihinde bulan bu anlayış Aydınlanma döneminde seküler bir karakter kazandı. Püritanizm’in temellerini oluşturduğu Amerikan Misyonunun başındaki Amerikalılığın daha fazla vurgulanır hale gelmesi bu sekülerleşme süreci içinde gerçekleşti. Bu sürecin en önemli dönüm noktası ise dinin milliyetçilikle bağlantısının açık bir biçimde kurulduğu Amerikan bağımsızlık savaşı sırasında ortaya çıktı. Dönemin din adamlarının yaptıkları vaazlar ve dualarda bu bağlantı çok açık görülmektedir.

Samuel Sharwood adlı din adamının “Kilisenin Kutsal Sahraya Yükselişi” isimli vaazı Püriten mirasın milliyetçi söylemin hakimiyetine bürünerek Amerikan Misyonuna nasıl dönüştüğünün tipik bir örneğidir. Püritenlerin Yeni Dünya’ya yolculuklarının temsil ettiği kutsallığın

¹⁸ Amerika’nın yetiştirdiği en önemli teolog ve felsefecilerden biri olan Jonathan Edwards aynı zamanda Püritanizmin modern Aydınlanma düşüncesi ile bağlarını kurarak apokaliptik tarih anlayışını ilerlemeci tarih anlayışına uygun bir biçimde tekrar yorumlamıştır. Edwards’ın görüşleri etrafında birleşen dini hareketler bağımsızlık için verilen savaşı Püriten misyonunda dile getirilen apokaliptik vizyonun bir parçası olarak görüyorlardı.

¹⁹ Heimert, s. 123.

meşrulaştırılması için daha önceki Püriten liderlerin başvurdukları kilise geleneği ve İncil'e yapılan referanslar Sharwood'ta baskın karakterini kaybetmiştir. Sharwood'un Püritenlerin yolculuğunu meşrulaştırmak için kullandığı otorite artık tamamen Amerikan tecrübesinin kendisi, ülkenin içinde bulunduğu ilerleme ve Amerika'nın geleceğinin temsil ettiği kehanetlerdir. Kullandığı söylemde apokaliptik vizyon varlığını capcanlı korusa da tarihin o nihai noktasına giderken referans noktası bizatihi koloni toplumunun engellenemez gelişimi oluvermiştir. Bağımsızlık savaşı da bu gelişimin durdurulmasına yönelik girişimi engellemek için yapılan kutsal bir savaş olarak görülmektedir. Amerikan Devrimini başarmak gelecek tüm çağların ve tüm dünyanın faydasına olacaktır. "Amerika Birleşik Devletleri'nin bağımsızlığı sadece tarihin önemli bir aşamasını işaret etmez, fakat aynı zamanda takdir edilen Yeni Düzen'e doğru sonun bir başlangıcıdır. Bu başlı başına insanlık tarihinin dönüm noktasıdır. Bu dünyanın siyasi yenilenişine tanıklık eden zamanın adıdır. Devrim, insanlık tarihinde yeni bir çağın başlangıcıdır." Yine benzer biçimde: "Yeni çağ Yeni Dünya'nın keşfi ile başladı ve Devrim bunu doğruladı, aynen İsa'nın inancın yeni çağını doğruladığı gibi. Şimdi Amerikalılar Tanrı ile olan sözleşmeyi (covenant) yerine getirdiler. Amerikalıların Tanrısal hükümlerleri Devrimin ışığında 'tarihin sonu'na kadar muhakkak ki devam edecek".²⁰

Bu noktadan sonra Amerikan Misyonunun içerdiği emperyal vizyon kendisini daha da çok açığa vurur. "Batıya doğru ilerleme" kavramının beraberce anıldığı dini sembolik ifadeler sadece birer metafor olarak kullanılmaktan başka bir anlam taşımaz. Seküler olan özel teleolojik bir

²⁰ Sacvan Bercovitch, *The American Jeremiad* (Madison.: University of Wisconsin Press, 1978) s. 151-154.

anlamla kaynaşmıştır. Diğer bir ifadeyle Püritanizm'in dini içeriği önemini ve anlamını neredeyse yitirerek seküler bir formda tamamen retorik bir değer taşımaya başlamıştır. Püritanizm'in esas dini içeriğiyle bağlantısını koparan Amerikan Misyonu'nun elinde Püriten retorisi kullanan emperyal bir dünya görüşü kalmıştır. Daha doğrusu Amerikan Misyonu zaten tam da bunun ifadesidir.

Püritanizm'in modernite ve sekülerizm ile gerçekleştirdiği uyumlu evlilikten bahsetmişken, bu başarıda en büyük payın pek çok kişinin ifade ettiği üzere büyük ölçüde Jonathan Edwards'a ait olduğunu belirtmemiz gerekir.²¹ Edwards'ın teoloji anlayışı bir ulus teorisini güçlendirmeye yetecek düzeyde esnekti. Edwards'ın yaptığı en önemli şey materyal dünya ile spiritüel dünya arasında kurduğu doğrudan ilişki olmuştur. Tabii bu durum seküler tarih ile kutsal tarihin Püriten zihinlerde bir biçimde birleşmesine sebep olmuştur. Edwards'ın insanlığın gelişimi ile kurtuluşa giden yolun aşamalarını eşanlı görmesi dünyalılığın öbür dünyanın yüceliğiyle kutsanmasından başka bir sonuç doğurmadı. Edwards'ın özellikle insanın ekonomik faaliyetlerini kutsal metinlerin kehanetlerine başvurarak teşvik etmesi ve koloniler arasındaki ticaretin geliştirilmesini “zamanın sürükleyicisi” olarak yorumlaması,²² Max Weber başta olmak üzere kapitalizmin gelişiminin kökeninde dini ahlakın önemli bir rol oynadığı şeklindeki teorileri destekler bir mahiyettedir.

Püritenlerin bıraktıkları mirasın ne olduğu sorusu, ne olması gerektiği sorusundan bağımsız bir şekilde ele alınamaz. Tarihsel bir tecrübe olarak Püritanizm'e bakan özne normatif değer ve yargılarla yüklüdür. Öyleyse,

²¹ Perry Miller, *Jonathan Edwards* (New York: W. Sloane, 1949), s. 69; William Clebsch, *From Sacred to Profane America: The Role of Religion in American History* (New York: Harper and Row, 1968), s. 185.

²² Bercovitch, s. 145.

Püritenlerin Amerika'ya bıraktıkları mirasın mahiyetinin ne olduğu sorusuna verilen cevaplar bu mirasın nasıl kullanıldığı veya kullanılmak istendiği ile doğrudan alakalıdır. Ancak, burada önemli olan öncelikle Püriten mirasının niçin kullanılmak istendiğini tespit edebilmek ve daha sonra da buradan hareketle Püritanizm'in mahiyeti sorusuna en azından inşa faaliyetinin bize sunduğu şekliyle yaklaşarak yorumlayabilmektir. Hele hele milliyetçiliğin din ile ilişkisi, dolayısıyla Püritanizm'in Amerikan ulusal kimliğinin en önemli dayanağı haline gelmesi milliyetçi tarih yazımının meseleyi nasıl algıladığı ve kavramsallaştırdığını önemli kılar.

Amerika'da Sacvan Bercovitch'in başını çektiği bir dizi yeni tarihçi, Püritanizm'in geleneksel yorumunun mimarı olan ve aslında hemen herkes tarafından konunun otoritesi olarak kabul edilen Perry Miller'a karşı yeni bir anlayış geliştirmeyi hedeflemişlerdir. Miller'a göre Püritenler oluşturdukları toplumsal kurumlar ile Amerikan kültürünü şekillendirmede etkili olmuşlardır. Bercovitch ise Püritenlerin Amerikan kültürüne bıraktıkları mirası teoloji, mantık veya toplumsal kurumlarda aramak yerine bir tür "imgesel" miras olarak anlamamız gerektiğini savunur. Bercovitch imgesel olana vurgu yaparken onu teolojik veya toplumsal olandan ayırmaz, fakat Püriten mirasını bir tasarım olarak anladığımız zaman bu tasarımın ancak bütün unsurlarının çok yakından incelenmesi durumunda bütünlüğünün kavranabileceğini ifade eder. Yine de Bercovitch için de bu tasarımın bir ana harcı mevcuttur ve bu harç "Püriten misyonu" olarak tanımlanmaktadır. Bercovitch'a göre Püriten mirası Amerikan kimliğinin retoriğidir. Püritenlerin Amerika'ya bıraktıkları şey "görünür azizlik durumu"dur. Bu durum, Amerikan ulusuna milli ve ruhani bir biyografi sunmaktadır. Bercovitch'in dikkat çektiği başka bir nokta Püriten

retoriği içinde var olan form ve imgelerin Amerikan yaşamının bütün boyutlarında “hegomonik” bir etkisinin olduğudur. Amerika’daki Püriten misyonu eskatolojik bir özelliğe sahiptir. Yani bu misyon kurtuluşa doğru giden tarih içinde insanlık için hazırlanmış tanrısal bir plana sahiptir ve daha doğrusu bu tanrısal plana mündemiçtir.²³

Bu misyon anlayışının beraberinde neleri getirdiğine baktığımızda karşımıza “fetihçilik” ve “yayılmacılık” ideolojileri çıkmaktadır. Belki de Püritenlerin Amerika’ya bıraktıkları en önemli miras Amerikalıların Tanrı tarafından zaferle müjdelenmiş bir halk oldukları inancıdır. Böyle bir halkın yapacağı bütün emperyal girişimler meşruiyetini bu düşünceden alabilecektir. Ancak Püriten mirasın emperyal vizyonu besleyen özelliği dışında, özellikle Amerika’nın iç yapısındaki çeşitlilik düşünüldüğünde daha da büyük bir anlam kazanan başka bir anlayışın gelişimi açısından da büyük önem taşır. O da “sivil din” kavramı çerçevesinde ortaya çıkan milliyetçi söylemdir.

C. Sivil Din

“Sivil din”²⁴ Amerika’da milliyetçilik ve din arasındaki yakın ilişkiyi ortaya koyan en önemli kavramlardan biridir. Sivil din için Amerikan milliyetçiliğinin dini bağlamdaki ifade şeklidir de denebilir. Burada kastedilen din kavramının taşıdığı anlam geleneksel dinlerin ifade ettiği farklıdır. Bir

²³ Sacvan Bercovitch, *The Puritan Origins of the American Self*, (New Haven: Yale University Press, 1975), s. 108.

²⁴ Sivil din Amerikalı sosyolog Robert Bellah’ın Amerikan yaşam tarzının hangi temel tahayyüller üzerinden yükseldiği sorusundan hareketle kavramsallaştırdığı bir fenomendir. Bellah’a göre geleneksel dinler ve sekülerizm tek başlarına değil ancak karşılıklı etkileşim içinde beraberce değerlendirildiklerinde var olan sosyal ve siyasal durum doğru bir şekilde anlaşılabilir. Sivil din kavramsallaştırması bu amaca yönelik olarak geliştirilmiştir. Bkz. Robert Bellah, *The Broken Covenant: American Civil Religion in Time of Trial*, (Chicago: The University of Chicago Press, 1975).

sosyal fenomeni din katına yükselten bu fenomenin kutsal metinlere, bu metinlerin yorumcularına, bunlara inananlara ve ritüeller aracılığıyla kendini belirgin kılan genel bir evren ve insan algısına sahip olmasıdır. Bunun da ötesinde din hayatı ve ölümü anlamlı kılabilmesi, sembolik sistemleri aracılığıyla aşkın bir varlık inancına gönderme yapıp, varlığın genel yapısını anlamlı hale getirebilmelidir.²⁵ Bu anlamda Amerikan sivil dininin kutsal metinleri; Bağımsızlık Bildirgesi, kurucu belgeler ve Anayasa, yorumlayıcıları; Amerikan Başkanları ve sosyal aktörler, ritüelleri; Şükran Günü, Anma Günü ve Noel gibi ulusal, bayram ve anma günleridir. Bütün bunları anlamlı kılan aşkın varlık ise hiçbir özel grubun Tanrısı olmayan ve bu yüzden de belirgin ve sınırlı bir tanım içine sıkıştırılmamış, ancak tümünün üzerinde var olan ve kabul gören bir tanrı anlayışıdır.

Bellah'a göre Amerikan sivil dini tam da bu işlevi görmekte, Amerikalıların milliyetçi hissiyatlarını dini bir dil kullanarak ifade edebilmelerinin yolunu açmakta, siyasi tercihleriyle dini inançları arasında temel bir tutarlılık bulunduğunu düşünmelerini sağlamaktadır. Bellah sivil din konusundaki argümanlarını destekleyecek materyalleri genel olarak Amerikan başkanlarının yıllık konuşmalarından ve Amerika'nın kurucu metinlerinden çıkarmıştır. Özellikle Bağımsızlık Bildirgesi ve Anayasa'da yer alan kutsal metinlerden alınan bazı kavramlar (Exodus: Mısırdan Çıkış ve Chosen Nation: Seçilmiş Ulus gibi) ve bunların Aydınlanma idealleriyle olan

²⁵ Max L. Stackhouse, "Civil Religion, Political Theology, and Public Theology: What's the Difference?", *Journal of Public Theology Forum*, Nov. 2003. s. 273. Benedict Anderson da ölümü anlamlı kılma ya da ölüme anlam verme çabasının milliyetçiliğin en başta gelen özelliği olduğunu vurgulamıştır. "Milliyetçiliğin modern kültürünün hiçbir sembolü, Meçhul Asker mezar ya da anıtları kadar şartıcı ya da kayda değer değildir" diyen Anderson, milliyetçi tahayyülün bununla uğraşmasını dinsel tahayyüller ile yakın akrabalığına bağlar. Çünkü Anderson'a göre milliyetçiliğin kültürel köklerinin en başında ölüm olgusu yer almaktadır. Tıpkı geleneksel dinlerin yaptığı gibi milliyetçilik de ölüm örneğinde olduğu gibi "rastlantısal mukadderatlara" anlam verme ve onları "yazgı"ya dönüştürme iddiasını sahiplenmiştir. Bkz. *Hayali Cemaatler: Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması* (İstanbul: Metis, 2007) s. 23-26.

diyalektiği Amerika'daki sivil dinin genel anlam şemasını oluşturmaktadır. Dini dünya görüşünün içerdiği sembol, ritüel ve davranış kalıplarıyla sekülerleşerek nasıl milliyetçi bir söyleme dönüştüğü sivil din kavramının açıklamaya çalıştığı en temel meseledir.

Bellah'ın sivil din kavramsallaştırması esas itibariyle Rousseau'ya aittir. Rousseau'nun sivil din kavramı ile neyi kastettiğini anlamak kavramın gönderme yaptığı sosyal yapıyı anlamakla mümkündür. Bu bağlamda Michael Angrisino sivil din kavramının iki türlü yorumunun Batı'nın tarihsel mirasında öne çıktığını belirtmektedir. Birincisi "Platoncu yaklaşım", diğeri ise Aydınlanma idealleriyle beslenen "Rousseaucu yaklaşım"dır. Platoncu yaklaşım devlet merkezli bir anlayıştan hareketle toplumun daha edilgen olduğu ve toplumsal düzenin yukarıdan kontrol edildiği ve bunun kutsal olana referansla gerçekleştirildiği duruma işaret eder. Rousseaucu yaklaşım ise Platon'un totaliter diyebileceğimiz kutsal düzeninin karşısına yine kutsal olan ancak insanların toplumsal düzene özgür katılımlarını ve toplumsal mutabakatı önceleyen bir durumu ifade etmektedir. Ancak her iki yaklaşımda da dinin veya dinsel algılamanın araçsal olarak kullanılması merkezdedir. Diğer bir ifadeyle geleneksel dinlerin aşkın değerlerden kaynaklanan düzenleyici ve meşrulaştırıcı fonksiyonu seküler bir formda korunmaya çalışılmaktadır. Bu sayede toplumsal yapıyı destekleyecek sürekli, tutarlı ve derinlikli bir "toplumsal ethos" ve kimlik yaratılması amaçlanmaktadır. Rousseaucu anlamda sivil din aşkın bir varlık kategorisi yaratarak toplumsal düzeni ve toplumsal sözleşmeyi garanti altına alıp kutsal bir zemine yükseltmektedir.²⁶

²⁶ Michael Angrosino, "Civil Religion Redux", *Anthropological Quarterly*, vol. 75, No. 2, 2002, s. 244-5.

Sivil din topluma ritüeller manzumesi sunmasının yanında davranış modelleri ve kuruluş mitolojisi de sağlar. Bu paralelde gündelik deneyimlerin anlam bulduğu bir genel dünya algısına ulus denilen inşa süreciyle beraber eşlik eder. Sivil din, ulus inşası sürecinde bir yandan bireyin içinde anlam bulduğu toplumu ontolojik ve epistemolojik açılardan anlamlandıran theopolitik bir kavrayış geliştirilmesini sağlarken, diğer yandan bu süreçte yaşanan tecrübelerin tarihten süzülen kelimeler ve anlam örgüleri ve ritüeller aracılığıyla bireysel ve toplumsal sahalarda somutlaşmasını temsil eder. Ancak burada üzerinde durulması gereken bir nokta da sivil dinin varlık alanını yarattıktan sonra geleneksel dinlerle olan ilişkisinin nasıl bir hal aldığıdır. Açıkçası sivil din geleneksel dinleri tamamıyla reddeden bir tavır almasa da (hatta onlara büyük değer ve önem verdiğini özellikle ifade etse de), kendisini meşrulaştırıcı bir otorite konumuna yükseltmekten de geri duramaz. Daha da ileri giderek geleneksel dinlerin varlıklarını sürdürebilmelerinin tek yolunun kendi otoritesinin sağlamlaştırılması sayesinde mümkün olacağını iddia eder. En önemlisi ise bu süreçte geleneksel dinler ancak toplumsal ethosu ve siyasal bütünlüğü tehdit etmediği takdirde sürecin bir parçası olarak görülür ve anlamlı kabul edilir.

Bellah'ın sivil din kavramını birbirinden farklı tanımlamalarla ele aldığı görülmektedir. Amerikan sivil dini bağlamında ise sivil din “aşkın değerler manzumesi” olarak ifade edilmektedir. Angrosino'nun Bellah'a referansla tanımladığı üç tür sivil dinden bahsedilebilir. *Kültürel form*: bireysel ve toplumsal yaşantıya içkin olan, siyasetteki ortak grameri oluşturan, toplumsal kimliğin temel dinamiklerini belirleyen ve en önemlisi de devlet ve kiliseden bağımsız olmakla birlikte bunları etkileyen bir unsur olarak sivil din.

Dinsel ulusçuluk: Devleti, Tanrı iradesinin yeryüzündeki somut hali olarak algılayan ve bu açıdan devleti kutsal addeden, dinsel duyguların referans noktasının devlet olması gerektiğini savunan ve bu yüzden devlette somutlaşan ulusal kimliğin “putperest tapınmanın” nesnesi haline gelmesi tehlikesi barındıran bir durum olarak sivil din. *Aşkın değerler manzumesi:* Bellah’ın Amerika için kullandığı form budur. Evrensel olanın “hakikate” tekabül eden bir formda ulusun deneyimi aracılığıyla anlaşılması veya görülmesi, ulusal tarihin kutsal mitolojik bir düzlemde ve dinsel değerler aracılığıyla deneyimlenmesi durumlarına karşılık gelen sivil din.²⁷

Stackhouse ise sivil din kavramının ulusal bir öz-yüceltmeye tekabül ettiğini ve aşkın değerlere vurgu yapması ölçüsünde Amerika’daki çoğulcu kamusal alanda birleştirici, homojenleştirici ve kapsayıcı bir işleve sahip olduğunu belirtir. Stackhouse tam da bu yüzden Amerika’daki sivil dinin emperyal ve totaliter öğeler içerdiğini, uluslararası alanda yayılcılığa basamak oluşturduğunu ve Amerika’da yaşayan fakat bu gelenekten beslenmeyen göçmenler ve azınlıklara karşı dışlamacı bir tavrı benimsediğini savunur. Yine bununla bağlantılı olarak Stackhouse sivil dinin geleneksel dinlerin toplumsal ve evrensel vurgularından soyutlanmasına ve ulusal sınırlara sıkıştırılmasına hizmet ettiğini öne sürer. Bu yüzden de geleneksel dinler sivil din formunda ulusal çıkarlara ideolojik destek sağlayacak bir araç konumuna indirgenmiştir.²⁸

Burada sivil dinin ulusallık çerçevesinde taşıdığı emperyal vizyonun geleneksel dinlerin evrensellik iddialarından farklılık arz ettiğini söylememiz gerekir. Her ne kadar her ikisinde de aşkın değerler manzumesine referansla

²⁷ Michael Angrosino, s. 247.

²⁸ Max L. Stackhouse, s. 277.

oluşan bir evrensellik iddiası varsa da, Stackhouse'un iddiasının aksine sivil dinin geleneksel dinlere göre-özellikle Amerika'daki durum bağlamında-daha fazla dışarıda ve öteki olana açık bir anlayışı yansıttığı söylenebilir. Amerikalı olmanın sivil din tarafından çizdiği çerçeve dışarıdan gerçekleşen yenilik ve katılımlarla genişleyebilmekte ya da kabuk değiştirebilmektedir. Bu açıdan sivil din geleneksel dinlere nazaran her halükarda daha dinamik ve değişime açık gözükmektedir.

D. Tayin Edilmiş Kader (Manifest Destiny)

Amerikan Misyonunun iki önemli temel özelliğinden biri olan ve Püritanizm'den kaynaklanan istisnai tarihsel rol dışında, taşıdığı emperyal vizyon Amerika'nın kıta genelinde Batıya doğru genişlemesiyle birlikte giderek somutlaştı. Eski Dünya'dan kopuşun "Batı'nın yeni öncüsü" olmak gibi bir medeniyet perspektifini de temsil etme iddiasını taşıması emperyal ideallerin gücünü pekiştiriyordu. Amerika'nın kendisini Batı medeniyetinin yeni öncü gücü ve temsilcisi olarak tanımlaması Avrupa'nın 15. yüzyıldan beri yaşadığı emperyal tecrübenin tarihsel anlamda yeni ve ileri bir safhasını yansıtmaları bakımından bir sürekliliği ifade ederken, aynı zamanda özellikle ekonomik ve coğrafi bağımsızlık sebebiyle Avrupa'daki emperyal tecrübeden kopuş iddiası taşıyordu. Dolayısıyla Amerika'nın Avrupa'dan farklı bir şekilde kendisini tanımlamasına hizmet eden bu yeni emperyal vizyon Amerikan milliyetçiliğinin en merkezi unsurlarından biri haline geldi. 13 bağımsız koloninin Amerika olarak birleşmesi büyük ölçüde Batı'ya doğru ilerleme fikrinin dayandığı emperyal vizyon sayesinde gerçekleşti. Bu vizyon olmasaydı

Amerika'nın kuruluşundaki farklılık ve çeşitliliğin ortak bir zemin üzerinde var olması herhalde mümkün olmazdı.

Amerikan ulusu ve tarihinin oluşumunda önemli bir yeri olan emperyal vizyonun yaratılan Manifest Destiny söyleminde ifadesini bulduğu görülmektedir. “Geleceğin evrensel ulusunu inşa etmek” idealini yansıtan söz konusu vizyonun taşıdığı kırılma ya da gerilim ise ayrı bir tartışma konusudur. Manifest Destiny'deki emperyal yayılcılığın tezahürleri yapıcı olduğu kadar yıkıcıdır da. Bir yandan Amerika kendi içindeki çeşitliliği yaratıcı bir biçimde bir arada tutmayı başarmış, diğer yandan dışarıdaki uygulamalarında aynı mantığı her zaman uygulayamamıştır. Ayrıca “evrensel ulus” fikrinin kozmopolitan bir vizyonla emperyalist bir vizyon arasında sıkışık kalması Amerika'nın temsil ettiği özel emperyal durumun gerilimini yansıtmaktadır.

Benedict Anderson'u tekrar anımsayarak Amerikan ulusunun hayal edilmiş bir topluluk olarak neyi hayal ettiğini soracak olursak en önemli unsurun herhalde geleceği hayal etmek olduğunu söylemek mümkündür. Amerikalılar bir ulus olarak geleceğin topluluğunu hayal etmiştir. Bu gelecek hayali, Amerikalıları öyle güçlü bağlarla bir araya getirmiştir ki etnik köken, ırk, din ve dil önemini kaybetmiştir. John Louis O'Sullivan'ın 1839 yılında *Democratic Review* gazetesinde “Geleceğin Büyük Ulusu” adıyla yayınlanan makalesi geleceği hayal eden ulusu tüm çıplaklığıyla gözler önüne serer:

Gerçekten, biz, geçmişteki halkların herhangi birinin tarihiyle ve tüm eski çağların sevap ve günahlarıyla da çok az bir bağlantıya sahibiz. Tam aksine, ulusumuzun doğuşu yeni bir tarihin başlangıcıydı: Bizi geçmişten ayırarak sadece ve sadece geleceğe bağlayan şey, daha önce denenmemiş olan politik bir sistemin kurulması ve geliştirilmesiydi. Ulusal, politik ve ahlaki alanda insanın doğal haklarının

bugüne kadarki gelişimine bakarak, ülkemizin *geleceğin büyük ulusu* olarak tayin edilmiş olduğunu güvenle söyleyebiliriz. Bizim, geçmiş zamanların tüm örneklerinden sakınma dersleri dışında onunla bir iliskimiz yoktur. Engin gelecek, tarihimizden dolayı bizim mücadele alanımızdır. Biz bugün, zihnimizde Tanrı'nın hakikatleri, kalbimizde lütfekar amaçlar ve geçmişle kirlenmemiş apaçık bir vicdan ile daha önce yürünmemiş bir yola giriyoruz. Biz insanlığın ilerlemesinin ulusuyuz; kim bizim daha ileri adımlarımıza sınır koyacak? Tanrı'nın takdiri bizimledir ve buna başka hiçbir dünya gücü sahip değildir. Sınırsız genişlikteki gelecek, Amerikan büyüklüğünün devri olacaktır. Kendi muhteşem zaman ve mekan alanında ulusların ulusu -Amerikan ulusu- insanoğluna tanrısal ilkelerin mükemmelliğini göstermek ve dünyada En Yüksek (Kutsal ve Hakikat) olana ibadet etmeye adanan en yüce tapınacı kurmak üzere tayin edilmiştir. Onun zemini bir yarımküre, tavanı ise yıldızlarla süslü cennetlerin seması olacaktır. Biz, misyonumuzu yerine getirmek için adımlarımızı ileri doğru ve varlığımızın ilkesini geliştirmek için atmalıyız: Tüm bunlar bizim, dünyada insanın kurtuluşunu ve ahlaki itibarı inşa etmek için, gelecek tarihimiz olacaktır: değiştirilemez hakikat ve Tanrı'nın lütfu... Hakikatın aydınlatıcı ışığından uzak kalmış dünya halklarına karşı bu kutsanmış görev için Amerika seçilmiştir. Öyleyse, bundan sonra, kim bizim ulusumuzun, geleceğin büyük ulusu olarak tayin edildiği hususunda şüphe edebilir?²⁹

Romantik milliyetçiliğin ulusal üstünlük duygularını doğrudan yansıtan Manifest Destiny miti, dönemin koşulları bağlamında özel olarak Teksas'ın ilhakı ve coğrafi genişlemeye göndermede bulunmakla beraber daha genel anlamda Amerikan milliyetçiliğinin ana unsurlarının somutlaştığı temel söylemi ifade etmektedir. O'Sullivan'ın ısrarla vurguladığı Amerika'nın Tanrısal bir kadere sahip olduğu inancı, bir ulus olarak Amerikalıların Tanrı tarafından tevdi edilmiş bir misyonu gerçekleştirmesi gerektiği düşüncesiyle buluşmaktadır. Amerika'nın kaderinin Tanrısal bir misyonla ilişkilendirilmesi Amerikan Misyonunun ulusal sınırlarını herhangi bir maddi engelle karşılamayacak kadar genişletmiştir. Amerikan Misyonu ve emperyal

²⁹ John L. O'Sullivan, "The Great Nation of Futurity", *The United States Democratic Review*, Vol. 6, Iss. 23, s. 426-430.

yayılcılık arasında Manifest Destiny sayesinde ayırt edilemez bir bağ kurulmuştur. Nitekim Manifest Destiny kavramı öylesine güçlü bir ideolojik çerçeve kazanmıştır ki Amerikan dış politikası uzun yıllar bu ideoloji doğrultusunda hareket etmiştir. Amerika'nın demokrasi havariliğinin kökeninde yatan görüşler de bu ideolojide kaynağını bulur. Ortaya çıktığı dönemde tüm kıtanın Amerika tarafından "medenileştirilmesini" ana motivasyon unsuru olarak kabul eden bu söylem daha sonraları tüm dünyayı medenileştirme ya da özgürleştirme ve demokratikleştirme misyonunu ifade eder hale gelmiştir.

Öte yandan Manifest Destiny düşüncesi Amerikan Misyonunun tüm sözünü ettiğimiz unsurlarını yansıtmakla beraber aynı zamanda ırkçı bir ideolojinin de filizlenmesine eşlik etmiştir.³⁰ "Geleceğin büyük ulusu" olma yolunda ilerleyen Amerikan ulusunun başına beyaz sıfatı eklenmiştir.³¹ 1859 yılında Manifest Destiny ve Amerikan yayılcılığını hararetle bir biçimde savunan Caleb Cushing isimli politikacının Massachusetts Temsilciler Meclisi'nde alkışlar arasında yaptığı konuşma şöyledir:

Biz mükemmel beyaz ırkın temsilcileriyiz. Erkeğin sahip olduğu mükemmelleştirilmiş zekası, kadının sevme kabiliyetine yatkınlığı gibi beyaz ırkımızın gücü ve ayrıcalığı çok açıktır. Nerede olursa olsun bize düşen onları Hristiyanlaştırmak ve medenileştirmek, uymaları gereken kuralları koymak, fethetmek ve yönetmektir. Ben

³⁰ Bkz. John B. Belohlavek, "Race, Progress, and Destiny: Caleb Cushing and the Quest for American Empire", *Manifest Destiny and Empire: American Antebellum Expansionism*, ed. Sam W. Haynes and Christopher Morris, (Texas: Texas University Press, 1997) s. 22-41. Reginald Horsman, *Race and Manifest Destiny: The Origins of American Racial Anglo-Saxonism*, (Harvard: Harvard University Press, 1981).

³¹ İspanya-Amerika savaşının ardından Rudyard Kipling tarafından yazılan ünlü şiir "Beyaz Adam'ın Yükümlülüğü (White Man's Burden)" bunun en çarpıcı örneğidir. Kipling şiirinde Amerika'nın Büyük Britanya'nın izinden yola devam etmesi gerektiğini belirtir. Bir dünya gücü olarak Amerika aşağı seviyedeki insanlara yardım etme sorumluluğunu üstlenmiştir. Kipling'in şiirinde ifadesini bulan Beyaz Adamın dünyanın geri kalanına nazaran temsil ettiği pozisyonun üstünlüğü ve taşıdığı ahlaki sorumluluk inancı aslında Amerika'daki genel toplumsal algıyı yansıtmaktadır.

ancak benim gibi beyaz bir adamla-benim kanım ve ırkımdan olan- eşit sayılmayı kabullenebilirim. Amerikan Kızılderilisi, Asyalı sarı ırktan olanı ya da Afrika'nın siyah adamını değil.³²

E. İmparatorluk, Federasyon ve Kozmopolitizm

Amerikan Misyonu içerdiği istisnai tarihsel rol ve emperyal vizyon ile birlikte bütünleşerek son kertede “Amerikalılığın evrenselleştirilmesi” idealini temsil etmektedir. Amerikan ulusu sadece tarih içinde sahip olduğu biricik konumu ve temsil ettiği Batı medeniyetinin emperyal öncüsü olma iddiasıyla değil, aynı zamanda oluşturduğu federal siyasi yapısıyla çok farklı etnik kökene ait insanları Amerikalılık kimliği etrafında birleştirebilen ve bunu evrensel bir ulus meydana getirme amacıyla gerçekleştirme iddiasını taşıyan bir çabanın ifadesi anlamına gelmektedir. Amerikalılık kimliğinin içine aldığı diğer kimlikleri asimile edebilme gücüne yaptığı vurgu evrensel bir ulus yaratma arzusunun bir ürünüdür.

Ancak yaratılmak istenen bu evrensel Amerikan ulusunun homojen mi yoksa heterojen bir kimliğe mi sahip olacağı sorusu hayatiyetini bugün dahi korumaktadır. Farklı ırk, etnik köken ve dinlere mensup olan ve farklı dilleri konuşan insanların bu özelliklerini yitirmeden ortak bilince sahip ulusal bir yaşam oluşturmaları sorunu Amerika için çok erken dönemde ciddi bir tartışma doğurmuştur. Kozmopolit yaşam kültürünü Amerikalıların yarattığı yeni ulusun en temel vasfı olarak tanımlayanlar olmuştur.³³ Çünkü Amerika'da

³² Belohlayak, s. 25.

³³ Bkz. Hans Kohn'un American Nationalism kitabı içinde alıntılanığı Randolph Bourne'un şu ifadeleri: “şimdi bizim aşağılık ırklardan değil aşağılık medeniyetlerden bahsetmemiz gerekir. Hepimiz eğitiyoruz ve eğitiliyoruz. Amerika'daki bu insanların hepsi ortak bir teşebbüsün içindedir. Bu söylediğimiz şey (bizi ilgilendiren) şu an içinde bulunduğumuz durum değil, fakat şu an şekillenmekte olan gelecek neslin yeni kozmopolitan fikrin ışığında oluşma ihtimali bulunduğu.” s. 162.

meydana getirilen siyasi ve toplumsal yaşamın kimlik çeşitliliğine müsaade etmesi bir yana, Amerika'ya göçle gelen farklı kimliklere sahip olanların bu kimliklerden bağımsız ve hatta onları aşan -evrensel olma iddiasında- başka bir kimlik edindikleri görüşü hakimdir. Dolayısıyla Amerikalılık kimliğinin diğer kimlikleri içine alan ve onları aşan evrensellik iddiası daha en başında milliyetçilik ve kozmopolitanizm arasında sıkışıp kalmıştır. Burada bir de şunu eklemek gerekir. Amerika'nın sahip olduğu emperyal vizyon emperyalizm ile kozmopolitanizm arasında gel-gitler yaşamıştır. Amerika'nın dışarıyla kurduğu ilişki diğer halkları ve kültürleri kucaklayan ve onlara açık bir tarzda olduğunda kozmopolit çokluğun hüküm sürdüğü bir dünya düzeni, diğer kültürleri biçimlendirmeye yönelerek baskıcı ve hatta şiddete başvuran bir biçimde şekillendiğinde ise emperyalist bir karakter kazanmıştır. Benzer bir biçimde evrensel ulus olma ideali kozmopolitan değerlerle uyumlu olduğunda milliyetçilik varlık sebebini yitirir. Evrensellik ideali kozmopolitan değerlerle çatıştığında ise milliyetçilik kendisine yaşam şansı bulur.

Amerika'nın bir ulus olarak konsolide olması elbette ki uzun yıllar aldı. Üzerine kurulduğu toprak parçasının bütün bir kıtayı kapsıyor oluşu ve 13 koloninin kurulduğu ilk tarihten itibaren coğrafya ve nüfus olarak katbekat büyümesi dünyanın diğer herhangi bir yerinde eşine rastlanır bir durum değildi. Amerika federasyon biçimindeki emperyal devlet modelini bir çözüm olarak üretene kadar kolonilerin bölgesel bağımsızlıklarını ilan ederek ayrı bir devlet olarak var olmaları ihtimaliyle beraber yaşadı. Ancak Amerika'nın en büyük avantajı hızlı emperyal genişlemesini iç birliğini sağlayacak en temel motivasyon haline getirmesi oldu. Amerikan kolonilerinin tümünün sahip olduğu yayılcı arzu ve gayeler her birinin bölgesel anlamda güttüğü kişisel

çıkarların üzerinde bağlayıcı, bütünleştirici ve ortak bir idealin oluşmasına zemin hazırladı. Batıya doğru emperyal yayılmanın doğal bir sonucu olarak ortaya çıkan İç Savaş, aynı zamanda Amerika’da potansiyel olarak var olması muhtemel bölgeselciliğin tamamen ortadan kalkarak birliğini tamamlamış ve tek vücut olmuş bir Amerikan devleti ve ulusunun doğuşuna hizmet etti. Buradan da anlaşılacağı üzere Amerikan yayılmacılığının Amerikan ulusunun yekpareliğini sağlamada gösterdiği hayati önem Amerikan milliyetçiliğinin tüm tarihsel gelişimi boyunca varlığını korudu.

Burada üzerinde durulması gereken önemli nokta Amerika’nın kuruluşunda, özellikle II. Dünya Savaşından bugünlere değin çok ciddi tartışmalara sebep olan “birlik” ve “çeşitlilik” arasındaki siyasi denge ve uyumun nasıl sağlanacağı konusunda erken bazı gelişmelerin yaşandığı gerçeğinin göz ardı edilmemesi gerektiğidir. Avrupa Birliği düşüncesinin ilk filizlendiği dönemlerde Amerika tecrübesine yapılan atıflar ve benzetmeler boşuna değildir. “Avrupa Birleşik Devletleri” gibi bazı düşüncelerin Avrupa’nın önde gelen düşünür ve siyasetçileri tarafından savunulduğu unutulmamalıdır. Bütün bunlar aslında var olan farklılık ve çeşitlilikleri nasıl olur da aynı çatı altında bir araya getirebiliriz sorusuna bir cevap geliştirme çabasının ürünüdür. Amerika bu soruya cevap olarak ortak bir emperyal ideal çevresinde birleştirici federasyon modelini kullandı. Bu federasyon modeli de tarihte kendinden önceki diğer imparatorluk formlarından farklı olarak bir nevi “yeni imparatorluk” formunun ortaya çıkmasını sağladı.

Tam burada Hardt ve Negri’nin Amerika’nın kuruluşunda ortaya çıkan siyasi egemenliğin Avrupa’dakinden farklı olduğu, dolayısıyla Amerikan

İmparatorluğunun Avrupa'daki emperyalist imparatorluklardan farklı olduğu tezine yer verilebilir:

Jefferson'un dediği gibi ABD Anayasası yayılmacı İmparatorluk için biçilmiş kaftandır. Bir kere daha vurgulamamız gerekiyor ki, bu Anayasa emperyaldir, emperyalist değil. Emperyaldir, çünkü (her zaman gücünü çizgisel olarak kapalı uzamlara yayma ve egemenliği altındaki bağlı ülkeleri işgal etme, yıkma ve boyun eğdirmeyi amaçlayan emperyalist projenin aksine) ABD kuruluş projesi yeniden bir açık uzamı eklemeye ve sınırsız bir alanda uzanan ağlar içinde yeniden sonsuz çeşitli ve tekil ilişkiler kurma modeline göre tasarlanmıştır.

Hardt ve Negri'nin Amerika'nın kuruluşunda ortaya çıktığını iddia ettikleri Avrupa'daki "modern egemenlik"ten farklı "emperyal egemenlik" modeline dayalı iktidar ağının en önemli özelliği kendilerini ağlar içinde düzenleyen ve yönlendiren bir dizi iktidarlar toplamı tarafından kurulmasıdır. "Egemenlik birliğini yoksamadan egemenliği alt birimlere bölen ve onu sürekli olarak çokluğun yaratıcı hareketine tabi kılan, çok geniş bir eylemlilik alanı içinde uygulanabilir." Emperyal egemenlik çokluğun düzenlenmesinden ziyade çokluğun etkileşimine ve üretkenliğine izin veren bir ilke olarak görülmektedir. Ama daha da önemlisi emperyal egemenlik nosyonunun en temel özelliği yayılmacıdır. Ancak bu yayılma eğilimi emperyalist yayılmacı biçimlerden ayrı görülmelidir. Çünkü "bu yeni egemenlik yayıldıkça karşısına çıkan öteki güçleri kendine eklemeyi ya da tahrip etmez, tersine onları ağın içine alarak kendini onlara açar." Dolayısıyla "yayılmacı bir iktidar ağı olarak egemenlik fikri bir demokratik cumhuriyet ilkesiyle İmparatorluk fikrini bağlayan ara çizgi üzerinde dengeye oturur. İmparatorluk

ancak *evrensel bir cumhuriyet*, sınırsız ve içleyici bir yapı içinde bir iktidarlar ve karşı-iktidarlar ağı olarak anlaşılabilir”.³⁴

Hardt ve Negri'nin bahsettikleri emperyal egemenlik dile getirmeseler de aslında tam da federasyon modeline karşılık gelmektedir. Amerikan Misyonu idealinin 19. yüzyılda aldığı siyasi form federasyon olmuştur. Ancak federalizmin Amerika açısından var olan eyaletlerin siyasi anlamda birleştirilmesinin taşıdığı anlamın ötesinde Avrupa açısından da önemli bir gelişmeyi temsil ediyordu. Amerika bir anlamda Avrupa'nın uzun süredir aradığı, çağın ruhuna uygun bir siyasi modeli gerçekleştirmiş ve bu yüzden tarihte öncü bir hamle gerçekleştirmişti. Federasyon modeli aslında tarihsel olarak yeni bir dönemin başladığını gösteren iyi bir kanıt olmuştur. Eski emperyalizmin kolonizasyon sistemleri yerine, emperyalist değil fakat emperyal vizyona sahip devletlerin oluşturdukları federal yapılar tarih sahnesine çıktı. Amerika'nın sahip olduğu emperyal vizyon kıtasal bütünlüğü sağlamayı ve ona göre genişlemeyi mümkün kılacak siyasi yapılanmayı keşfetmiş oldu. Amerika 19. yüzyılda pek çok farklı etnik köken, din ve kültüre ait insanı bir araya getiren federal siyasi yapısıyla bir çeşit “dünya cumhuriyeti” yaratmıştı. Dünyanın geri kalanı düşünüldüğünde bu durum inanılmaz yaratıcıydı. Ulusallığın üstünde bir kimlik yaklaşımı sunan federasyon yapısı sahip olduğu çeşitliliği birleştirme ve bir arada tutma noktasında çok daha avantajlı bir konuma sahip olmuştur. Öte yandan Avrupa'daki federalizm tartışmalarının sonunu getiren en büyük gelişme I. Dünya Savaşı sonrası etnik milliyetçiliklerin kazandığı amansız zafer olmuştur. Bu zaferin etkisiyle federasyonlar çeşitlilikten ziyade daha çok ortaklık ve

³⁴ Michael Hardt ve Antonio Negri, *İmparatorluk*, (İstanbul: Ayrıntı, 2001), s. 177-197.

bütünleşmelere önem verir bir hal almışlardır. Ancak etnik milliyetçiliklerin yükselişiyile bağlantılı olarak federasyonların karakterindeki homojenleşmeye rağmen yine de 1990'lı yıllara kadar dünyadaki federal yapılar en azından siyasi bir organizasyon olarak varlığını korumayı başarmıştır. 90'lı yıllarla birlikteyse federasyonlar artık parçalanmaya ve dağılmaya başlamıştı. Bu durumun en önemli iki örneği hiç kuşkusuz Sovyetler Birliği ve Büyük Britanya'dır.

Emperyal vizyon kavramı aslında Amerika'nın dış dünya ile kurduğu ilişkiye gönderme yapıyor. Amerika'nın dış dünyayla nasıl bir ilişki kurduğu sorusuna verilen yanıt emperyal vizyon tarafından biçimleniyor. Kozmopolitanizm ve milliyetçilik arasında sıkışıp kalan emperyal vizyon Amerika'nın dışarıyla kurduğu ilişkide birbirinden farklı ve çeşitli tarzların ortaya çıkmasına sebep oluyor.

II. 11 EYLÜL VE AMERİKAN MİLLİYETÇİLİĞİ

11 Eylül Amerikalı olmanın son derece önemsendiği yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur.³⁵ Bu durum aynı zamanda Amerikalı olmanın ne anlama geldiği sorusunun da tekrar gündeme gelmesine ve yeni tanımlama çabalarının ortaya çıkmasına yol açmıştır. Amerika’da 11 Eylül sonrası kendisini belirgin kılan milliyetçi form “Amerikalı olmak ne demek” sorusuna yeni bir cevap geliştirme çabasının ürünüdür.

Bireyler ve toplumlar kendilerini tehdit altında hissettiklerinde sahip oldukları kimliği önemsemeye başlarlar ve geriye doğru bakarlar. Tehdit algılayışının sarstığı ve parçaladığı kendisine dair ben algısının müphemlikten bir an evvel kurtulması gerektiği şeklindeki kavrayış, geçmişteki “başarılı” ve “güçlü” olduğu varsayılan referanslara bağlanmaya, hatta sıkıca tutunmaya sevk eder. Ülkeler açısından neyin gerçekten ulusal kimliği tanımladığı konusundaki kanaatler güçlü bir şekilde kendini bu zamanda gösterir. Ancak genelde bu kriz dönemlerindeki psikolojinin ürettiği geçmişe referanslı kendini yeniden tanımlama çabası kapsayıcılıktan uzak, dar kapsamlı ve içe dönük bir motif sergiler. 11 Eylül sonrası Amerikan kimliğini kültüre dayalı bir biçimde yeniden tanımlamaya çalışmak tehdit algısının ve korku psikolojisinin bir ürünü olduğu gibi Amerikan kimliğini birleştirici, kaynaştırıcı ve canlandırıcı olmaktan da uzaktır. Tam tersine dar kapsamlılığı ve içe dönüklüğü sebebiyle

³⁵ Bunun en somut ve sembolik örneği 11 Eylül sonrası hemen her yerde kendini gösteren Amerikan bayraklarıdır. Kayıtlara göre 11 Eylül günü 116.000 adet, ertesi gün ise 250.000 adet bayrak satıldı. Bir önceki yılın aynı günlerinde satılan bayrakların sayısı ise sadece 6.400 ve 10.000 olmuştu. Bayrak talebi Körfez Savaşı dönemindekinin on katına çıktı. Bayrak üreticileri fazla mesai yaparak üretimlerini ikiye, üçe ve hatta beşe katladı. Bkz. New York Times, 23 Eylül 2001.

içeride karşıtlıklar, kutuplaşmalar ve çatışmalar doğurmakta, dışarıdaysa uyumsuzluğa yol açmaktadır.

Tabii Amerika'nın kendine dair yaşadığı bu kimlik krizini tutup doğrudan sadece 11 Eylül'e bağlamak gerçekçi olmaz. 11 Eylül aslında zaten yaşanmakta olan bazı gelişmelerin daha su yüzüne çıkmasına hizmet etti, o kadar. Yaşanan ekonomik, siyasal ve toplumsal dönüşümün iyice kristalleşmesini sağladı. Küreselleşme ve küresel ekonominin yükselişi, iletişim ve ulaştırma alanlarında gerçekleşen müthiş gelişmeler, Soğuk Savaş'ın ideolojik ve politik bir sistem olarak sonlanması gibi önemli gelişmeler Amerikan kimliğinin dünyanın diğer pek çok ülkesinde olduğu gibi tekrardan tanımlanması çabalarını beraberinde getirdi.

11 Eylül saldırılarının Amerikan milliyetçiliğine olan dönüştürücü etkisini incelemek için Amerikalılığın üzerine kurulu olduğu temel dinamikleri incelemek gerekmektedir. Bu incelemeyi çalışmanın birinci bölümünde Amerikan Misyonu çerçevesinde detaylı bir biçimde gerçekleştirmeye çalıştık. Bunu yapmamızın esas sebebi Amerikan milliyetçiliğinin, her milliyetçilik gibi, belli temel kabul ve ideallere yaslandığı gerçeği ve bu açıdan da Amerika ve Amerikalılık hakkında tarihsel süreç içerisinde oluşan algı kalıplarının ve inançların 11 Eylül perspektifiyle incelenmesinin konumuz açısından vazgeçilemez bir önem arz etmesidir. Diğer yandan 11 Eylül bu bağlamda ülke içinde güçlü bir biçimde dayanışma duygusunu artırıyormuş gibi görünmesine rağmen, var olan ben-algısı ile ilgili ortaya çıkardığı belirsizlikler, kaygılar ve duygusallıklarla birlikte hem Amerikalıların kendileriyle ilgili algı kalıplarını akışkan bir hale getirmiş hem de ulusun kolektif temsilinin yeniden

sorgulanmasına sebebiyet vermiştir.³⁶ Şimdi 11 Eylül olayının nasıl olup da Amerikan milliyetçiliğinin temelinde var olduğunu varsaydığımız Amerikan Misyonu düşüncesinin temelden sarsılmasına ve parçalanmasına yol açtığına bakalım.

A. Kutsal Dokunulmazlığın Bozulması

Çalışmamızın birinci bölümünde bahsetmiş olduğumuz Amerikan Misyonu'nun 11 Eylül olayı ile ortaya çıkan yeni durumda “kutsal dokunulmazlığın bozulması” olarak ifade edilebilecek bir parçalanma ve yıkım ile karşı karşıya kaldığını söyleyebiliriz. Bu söylediğimizi daha iyi açıklayabilmek için Richard T. Hughes'un kendi bakış açısını saklı tutarak Amerikan tarihini dönemlendirirken kullandığı kavramsal ve düşünsel çerçeveye bir izlek olarak başvurabiliriz. Hughes'un tespitiyle söylenecek olursa Amerikalılık temel olarak Bağımsızlık Bildirgesinde yer alan ve “Amerikan Ruhü” (*American Creed*) olarak ifade edilen tüm insanların eşit olarak yaratıldığı, Tanrı tarafından bahşedilen vazgeçilemez haklar olarak özgürlüğün, yaşam ve mutluluğu arama hakkının kutsal olduğu temeli üzerinde yükselmektedir.³⁷ Bu ruhun yanısıra, Amerikan tarihsel tecrübesi tarafından şekillendirilen beş ana dönem ve bunlara karşılık gelen mitler ise temel olarak Amerikalılığı tanımlayan, ona aşkın bir referans noktası sağlayan ve bu açıdan da gündelik hayattan siyasete değin hayatın tüm veçhelerinde Amerikan ulusuna dinsel bir *aura* kapsamında istisnai bir konum sağlayan işlevleriyle

³⁶ Qiong Li, Marilynn B. Brewer, “What Does It Mean to Be an American? Patriotism, Nationalism, and American Identity After 9/11,” *Political Psychology*, c. 25, No. 5, 2004, s.729

³⁷ Richard T. Hughes, *Myths America Lives By*, (Urbana and Chicago: University of Illinois Press, 2004), s. 2.

Amerikan milliyetçiliğinin bel kemiğini oluşturmaktadır. Hughes'un ifadesiyle bu mitler şunlardır: Seçilmiş Millet Miti, Doğanın Ulusu Miti, Hristiyan Milleti Miti, Binyılın Ulusu Miti ve son olarak da Masum Ulus Miti.³⁸

Bu mitler Amerika'ya göç eden ilk nesilden günümüze kadar "Amerikalılık nedir?" sorusuna cevap olarak üretilen ve çıkış noktası, yaygınlığı, genel grameri itibarıyla dinsel kökene sahip olduğu ölçüde Amerika'ya ve Amerikalılara diğer tüm ülkeler ve insanlar arasında istisnai bir görev yükleyen, referansları itibarıyla geçmişe atıfta bulunsa da geleceğin ulusu, yeni dünyanın mimarı olarak Amerikalıları göstermesi dolayısıyla Amerikan milliyetçiliği tartışmasında temel köşe taşlarını oluşturmaktadır. Mitlerin milliyetçi tahayyüldeki işlevleri oldukça önemlidir. Zira mitler tarihsel olayların açıklanması, gündelik veya uzun süreli olayların zihinsel bir harita aracılığıyla duygu, bilinç ve eylemi kuşatan ahlaki bir zeminde kavranması, toplumsal görev, acı, kurban etmeler ve ölümlerin anlamlı hale getirilmesinde

³⁸ Hughes, s. 5-8. Bu mitleri ayrıntılı bir biçimde tartışmak çalışmanın sınırlarını aşan bir mahiyet arz etmektedir. Bu mitler genel yapıları itibarıyla Amerika'nın kuruluşuna giden yolda ve sonrasında Eski ve Yeni Ahit'in metinlerinden elde edilen semboller ve metaforlar merkezde olmak üzere buraya göç eden insanlara tarihsel süreçte ve mekanda Tanrısal bir rol biçen, kıtanın coğrafi uzaklığını ruhsal ve kültürel uzaklık, dokunulmazlık ve arınmışlığa tahvil eden bir özelliğe sahiptirler. Bu mitlerin Amerikan milliyetçiliğini dinsel bir havaya büründürmelerine rağmen, süreç içerisinde Aydınlanma idealleri ile olan evlilikleri onlara Hristiyanlık ötesi bir hava kazandırmış ve seküler bir dini çerçevenin imkanını tanımıştır. Bu şekilde de bir yandan Amerikan İstisnacılığını tarihsel, mekansal ve kültürel olarak sağlamlaştırırken bir yandan da bunun geniş kitleler nezdinde dinsel bir içselleştirme yoluyla kabullenilmesi, yaşanması ve sürdürülmesi sonucunu doğurmuştur. Bu mitler Amerikalılığın kurucu düşünsel, kültürel, tarihsel ve sosyal referans noktaları olarak öne çıkmıştır. Sosyolog Robert N. Bellah bu dini atmosfer içerisinde oluşturulan ve Amerika'ya kutsal bir misyon biçen dini-seküler çerçevenin "sivil din" kavramı çerçevesinde ele alınmasını önermektedir. Buna göre Hristiyanlık değerleri ve Aydınlanma İdeallerinin evliliğinden ortaya çıkan ve tüm bir Amerikan ethosunu oluşturan "sivil din" toplum içerisindeki farklılıkların kamusal sahada ortak bir gramer etrafında ortaya çıkmasını sağlarken aynı anda ve daha önemli olarak, ulusun kendisine ve ulusun mensuplarına aşkın bir referans noktası sağlayan bir işleve sahiptir. Bu açıdan da herhangi bir Amerikan milliyetçiliği tartışmasında bu ülkede hakim olan genel dinsel algı ve grupların sosyal ve tarihsel süreç içerisindeki etkileri görmezden gelinemeyecek denli olayın özüne tekabül eden bir olguya işaret etmektedir.

oldukça merkezi bir rol oynayarak ulus devletin ihtiyaç duyduğu vatandaş tiplerinin üretilmesine olanak sağlar.³⁹

Modern zamanlarda Amerikalılığı işaret edilen mitler doğrultusunda tanımlayan ve güçlendiren en önemli olaylar ise 1. ve 2. Dünya Savaşları olmuştur. Özellikle 2. Dünya savaşı sırasında Nazilerle ilgili oluşturulan algı kalıpları ve sonrasında da Amerikalıların bu savaştan hegemonik bir güç olarak çıkmaları tüm insanların barış ve huzur içinde müreffeh bir biçimde yaşayacakları yeni dünya düzeninin kurucusu ve koruyucusu olan Seçilmiş ve Masum Ulus mitlerini sağlamlaştırmıştır.⁴⁰ Dolayısıyla bu mitlerin gerçekliği hakkında inananlarını şüpheye düşürecek veya onlara olan imanlarını tazeleyecek olan olaylar Amerikan milliyetçiliğinin de tarihsel kesitte aldığı yeni formları etkilemektedir. Bundan dolayı 11 Eylül saldırıları bu çerçevede anılan mitlere olan dönüştürücü veya sağlamlaştırıcı etkileri itibarıyla ele alınmak durumundadır. Nihayetinde Amerikan milliyetçiliğinin temel gramerini bahsi geçen idealler, inançlar ve ilkeler çerçevesinde oluşan mitler sağlamaktadır.

Anılan mitler arasında Amerikalılığın ne olduğu üzerine oluşturulan söylemleri besleyen en önemli mitlerden olan Masum Ulus Miti temel olarak Tanrı'nın rehberliğinde ve korumasında yaşayan ve bu açıdan da diğer tüm uluslar arasında istisnai bir yere sahip olan Amerikan Ulusu düşüncesine yaslandığı ölçüde rengini büyük oranda Hıristiyan Millet Mitinden devşirmektedir. Bu düşünce özellikle 2. Dünya Savaşı esnasında, Hughes'in ifadesiyle, "kötülüğü büyük ve apaçık olan" pagan Nazi Almanya'sına ve onun temsil ettiği totaliter rejime karşı özgürlüğü, insan onurunu ve gerçek dini

³⁹ W. Lance Bennett, "Imitation, Ambiguity, and Drama in Political Life: Civil Religion and the Dilemmas of Public Morality," *The Journal of Politics*, C. 41, No. 1, Şubat 1979, s. 141.

⁴⁰ Bennett, s. 8, 168-171.

temsil eden Amerika imajı sayesinde Amerikalılığı temsil eden bir hüviyete kavuşmuştur.⁴¹ Bu süreçte tüm insanlığın ortak değerler dünyasını temsil iddia ve gücünü kendisinde toplayan devlet olarak Amerika düşüncesi hakim bir pozisyonda ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla Amerika'nın tarihin son aşaması ve tarihin nihai şekli olma noktasında genel insanlık durumunun dışında ve üstünde bir konumda olduğu düşüncesi 2. Dünya savaşından 60'lara kadar olan sürecin temel algı kalıbını, dolayısıyla Amerikan milliyetçiliğinin temel dayanak noktasını oluşturmaktadır.⁴²

Bu düşüncenin ortaya çıkmasında Amerikan siyasal ve sosyal *ethosunu* oluşturan tarihin önemsiz olduğu veya tarihin sürekli bir kopuş ve yeniden başlangıç sahnesi olduğu düşüncesi belirleyici bir konumdadır.⁴³ Amerikalıların tarihi tüm insanlığın dışında kendileri açısından apayrı boyutta değerlendirmeleri ve bununla bağlantılı olarak ortak tarihin belirleyiciliğini reddetmeleri aynı zamanda ve daha temel olarak onların tarihte mevcut olan sınırlılıklar, acı çekmeler ve ölümü de reddetmelerine sebep olmuştur.⁴⁴ Bu açıdan bakıldığında 11 Eylül saldırıları ve sonrasında, 1812'den beri Amerikan tarihinde ilk defa bir gücün ülke içerisinde, sebep olduğu en büyük sivil kayıplar tarihin dışında ve üstünde olduğuna inanılan bir gücün tarihte mevcut olan sınırlılıkların, acıların ve ölümlerin tam da orta yerinde olduğunu göstermesi sebebiyle Amerikan Misyonu'nun üzerine oturduğu dayanaklara oldukça ciddi bir darbe indirmiştir.

⁴¹ Bennett, s. 168-173.

⁴² Bennett, s. 153. 1960'larda iyice görünürülük kazanan ve Malcolm X, Dr. Martin Luther King gibi liderlerle temsil edilen Amerika içerisindeki siyahi hareketler ve sonrasında da Vietnam savaşı tarihin evirildiği nihai nokta ve yeni dünya düzeninin kurucusu ve kollayıcısı Amerika düşüncesinin büyük ölçüde yara almasına sebep olmuştur. Mitsel unsurlar üzerine kurulu Amerikan milliyetçiliğinin bu tarihsel kesitte temel dayanak noktalarının sorgulamaya tabi tutulması sonraki dönemin hakim durumunu oluşturmuştur. 11 Eylül saldırılarının bu mitsel milliyetçi düşünce üzerindeki etkisi çok daha vahim olmuştur.

⁴³ Bennett, s. 155-156.

⁴⁴ Bennett, s. 156.

Mark Slouka'nın ifadesiyle "sürekli başlangıçların ve ikinci şansların toprağı olan Yeni Kenan" ölüme olan yabancıliğı ve ölümlü reddin de ülkesidir. Ancak 11 Eylül ölümlü ve başlangıçlı olmayan sonu silinmeyecek bir biçimde bu topraklara geri getirmiştir. Bu açıdan da 11 Eylül "sadece terörist bir saldırı olmanın ötesinde metafizik bir tecavüzü" simgelemektedir.⁴⁵ Bu ise tarihte ve mekanda Tanrısal bir istisnailiğe sahip olduğuna inanılan ve bu açıdan da diğler insanların ve ulusların altında ve içinde yaşamak durumunda kaldıklarına inanılan tarihsel, coğrafi, sosyal, siyasal ve ekonomik sınırlılıkların ötesinde olan adeta kutsal bir dokunulmazlığa sahip olduğuna inanılan Amerika düşüncesini acı bir biçimde sona erdirmiştir.

Jim Wallis'in benzer biçimde ifade ettiğı gibi 11 Eylül Amerikan ulusal bilincini ve psikolojisini en temelinden sarmıştır. Çünkü iki büyük okyanus tarafından diğler uluslardan ayrılan ve tarihinde hiçbir dışarıdaki güç tarafından kendi ülke sınırları içinde saldırıya uğramayan ve uğramayacağına inanılan, üstelik de Tanrı tarafından seçilen ve korunan ulusun ülkesi olan Amerika düşüncesi bu olayla çok ciddi bir sarsıntı geçirmiştir.⁴⁶ Yazarın kendi ifadesiyle Amerikalılar bu olaydan sonra "terör korkusuyla ve korkunun terörüyle yönetilen bir ülke" haline gelmiştir.⁴⁷ Daha önce de vurguladığımız gibi bu durum tam da "kutsal dokunulmazlığın yitimi" durumuna tekabül etmektedir. Dolayısıyla bu Amerikan tarihinde bir ilki ifade etmektedir: kendi ülkesi içinde dışarıdaki bir güç tarafından her an vurulabilecek, zayıf bir ülke imajı o ana değin daha önce belirtilen tüm mitsel milliyetçi düşüncelerin büyük bir sarsıntıya uğramasına sebebiyet vermiştir.

⁴⁵ Mark Slouka, "A Year Later: Notes on America's Intimations of Morality," *Harper's Magazine*, Eylül 2002, s. 36 içinde Hughes, *Myths America Lives By*, s. 157-158

⁴⁶ Jim Wallis, *God's Politics: Why the Right Gets It Wrong and The Left Does'nt Get It?*, (New York: Harper SanFrancisco, 2005), s. 88-89, 188.

⁴⁷ Wallis, s. 188.

Bütün bunlar göz önünde bulundurulduğunda 11 Eylül saldırılarının Amerikan milliyetçiliği açısından ne tür bir etkisi olduğu düşünüldüğünde çift yönlü bir tepkiyle karşılandığını söylemek oldukça akıllıca görünmektedir. İlk tepki dengeye yönelik olarak milliyetçi mitsel düşüncenin ve geçmişin yeniden kurulumuyla alakalıyken, ikinci tepki mitsel düşüncenin gözden geçirilmesi ve yeni bir görünüm ve düşünsel gramerle dolaşıma sokulmasıdır. İlkinin temel özelliği mevcut olan veya süregelen milliyetçi söylemin ve bu açıdan da inanılan değerlerin ve mitlerin yeniden onayından geçerken, ikincisi özü itibarıyla daha radikal olarak mitsel arı geçmişin kutsanması, özcü, dışlamacı, korkuya dayalı ve dinsel-moralist bir söylemin, Amerikan toplumsal görüntüsünde değişimi temsil eden seküler, liberal ve büyük ölçüde kozmopolit olan değerlere karşı 11 Eylül'ün anlamı üzerine olan spekülasyon düşünceler aracılığıyla üretimiyle alakalıdır.

B. Milliyetçilik Yeniden Şekillenirken

Amerikan Başkanı George W. Bush'un saldırıların hemen ardından verdiği beyanatlarda aslında klasik bir milliyetçi Amerikalı tahayyülünü yansıtıyor gibidir. Buna göre dünya keskin bir biçimde iki kutba ayrılmıştır: "iyiler ve kötüler". Bu resimde Amerika ve onun sahip olduğu değerler iyi kutbunu temsil ederken, ötekileştirilen kültürler ve farklı değerler kaynağına veya varoluş sebebi ve biçimine bakılmaksızın kötüyü veya şer eksenini temsil etmektedir.⁴⁸ Benzer biçimde Amerikan Başkanının Ağustos 2002'de Teksas'ta

⁴⁸ George Bush'un Kuzey Kore, İran ve Irak'ı şer eksenini ifade ettiği 29 Ocak 2002 tarihli "State of the Union Address" isimli belge bu düşünce kalıbının en açık ifadelerinden biridir.

verdiği bir demeçte Amerika'yı “tüm tarih içerisinde iyilik için ortaya çıkan en büyük güç” olarak betimlemesi de aynı mantığa işaret etmektedir.⁴⁹

Bush bu sözleri ve bakış açısıyla Masum Ulus ve Seçilmiş Millet mitlerini merkeze alarak Amerikan milliyetçiliğinin ana eksen fikirlerinden birini onaylamakta veya canlandırmaya çalışmaktadır. Ötekileştirilen uluslar ve kültürler, Amerika ve onun temsil ettiği değerler üzerinden şeytanlaştırılmakta ve bunun sonucunda da tersinden sarsıntıya uğrayan bir algılar ve değerler kalıbının yeniden sağlamlaştırılması hedeflenmektedir. Bush, aslında, bu tür konuşmalarında klasik Amerikan milliyetçiliğinin en açık ifadelerinden biri olan ve daha önce belirtilen mitlerin bir sonucu ve külli bir ifadesi olarak ortaya çıkan *Manifest Destiny* düşüncesinin modern bir yeniden ifadesini dile getirmektedir.

Belirtilen terim ilk olarak 1845 yılında gazeteci John L. O'Sullivan tarafından kullanılmasına rağmen ifade ettiği anlam bu tarihe kadar oluşan Amerika ve Amerikalılara dair algı kalıpları ve değerlerin tek bir çatı altında toplanmasından başka bir şey değildir.⁵⁰ Bu düşünceye göre Amerika'nın hem devlet olarak hem de bu devlete mensup vatandaşlar olarak kaderleri apaçıktır, çünkü onlar hem Hıristiyan bir ulusu hem de doğanın içsel ahengine uygun olarak yaşayan bir ulusu temsil etmektedirler. Bu açılarından da diğer tüm ülke ve insanlar arasında istisnai bir yere ve liderliğe sahiptirler. Dolayısıyla onların yapıp etmeleri hem Tanrı'nın hem de en yüksek aklın, dolayısıyla doğanın ilkeleriyle uyum içerisinde ve bu açıdan da ne kendileri ne de başkaları onların yürüyecekleri yolu değiştirme yeteneğine sahiptir. Bundan dolayı onlar kendilerine biçilen rolü hem iyi bir örnek olarak hem de karşılığın

⁴⁹ Wallis, s. 188.

⁵⁰ Hughes, *Myths America Lives By*, s.106.

dikilen engelleri kaldırma noktasında askeri bir irade sergileyerek gerçekleştirmek durumundadır. Dolayısıyla 11 Eylül sonrasında Amerika'nın istisnai rolüne ve iyi ile kötünün karşılaşmasına yapılan bu yargı, Amerikan milliyetçiliğine içkin bir halde bulunan istisnai rolün ve bu doğrultuda ulusun *Manifest Destiny*'yi yeniden ifadesi ve onayı olarak algılanmalıdır.⁵¹

Bu durumun en açık biçimde gözlemlendiği bir diğer saha ise Amerikan anti-terör söyleminde ortaya çıkmaktadır. Buna göre saldırıyı gerçekleştirenler, Huntington'un ünlü tezi medeniyetler çatışmasında kökenlerinin görülebileceği gibi, İslam'ın belli bir yorumunu temsil etmekte, Amerikalılar da "modern evrensel insani değerleri" temsil etmektedir.⁵² Dolayısıyla burada bizi bekleyen iki önemli sonuç bulunmaktadır. İlk olarak, Amerikan milliyetçilerinin ve devletin söylemlerini oluşturan özneler kendi değer ve algı dünyalarını tüm insanlığın olacak şekilde yayan ve bundan dolayı da kendilerine karşı çıkanları insanlığa karşı çıkanlar olarak mahkum eden klasik bir hegemonik ben-merkezci söylemi dolaşıma sokmaktadırlar.⁵³ Diğer yandan Amerikan milliyetçi tahayyülünün tarihsel sınırlılıklar ve içerikten ziyade soyut düşünce kalıpları bu söylemde de bizi beklemektedir. Saldırıyı gerçekleştirenler belli bir kimlik kategorisine mahkum edilmekte ve bu kimlik kategorisi tüm tarihsel, sosyal, siyasal ve ekonomik yüklemelerden ve şartlardan bağımsız bir biçimde dile getirilmektedir.

Nitekim Thomas Friedman'a göre bu saldırıyı gerçekleştiren İslamcıların temel sorunları politik olmaktan ziyade psikolojiktir ve onlar

⁵¹ Jason Dittmer, "Captain America's Empire: Reflections on Identity, Popular Culture, and Post-9/11 Geopolitics," *Annals of Association of American Geographers*, C. 95, No. 3, 2005, s. 637

⁵² Sayres S. Rudy, "Pros and Cons: Americanism Against Islamism in the 'War On Terror'," *The Muslim World*, C. 97, Ocak 2007, s. 54

⁵³ Rudy, s. 54-55.

Amerika'yı kendi toplumlarının modern durumu yönetememesinin sorumlusu olarak suçlamaktadırlar.⁵⁴ Yazara göre, onlar Amerika'yı politikalarından dolayı veya Müslüman ülkelere yönelik müdahaleci tavırlarından dolayı eleştirmemekte, onlar Amerika'dan ne ise o olduğundan dolayı nefret etmektedir. Amerika modern, seküler, liberal, hoşgörülü bir ülkedir.⁵⁵ Bu görüşe göre saldırganlar zaman ve mekan ötesi bir modernlik kaygısından ötürü modern değerleri temsil eden Amerika'dan nefret etmektedir. Dolayısıyla onlar aslında diğer bir açıdan Amerika'nın temsil ettiği değerler dünyasından politik bir içeriği olmayan salt bir psikolojik nefretin yanında onu aynı anda kıskanmaktadırlar da, o halde bu durumu düzeltmenin bir yolu yoktur. Tek çare sonsuz askeri bir yürüyüşün başlatılmasıdır.⁵⁶

Bu durum Amerika'nın diğer tüm uluslara liderlik edeceği yeniçağ mitinin yerini diğer ulusların onu sebepsiz yere kıskandığı ve telafisi olmayan bir psikolojik bozukluğun öznesi haline geldiği anlayışıyla yer değiştirmesini ifade etmektedir. Bu durum ötekileştirilen uluslar ve kültürler Amerikan milliyetçi tahayyülünün kadim ötekisi oldukları ölçüde onun içinde kurucu bir öge olarak da reddedilemez bir işlev göreceklere anlamına gelmektedir. Bu tarihe kadar temel olarak coğrafi ayrılığı kültürel, tarihsel, dinsel bir ayrılığa tahvil eden Amerikan milliyetçiliği için ötekinin kendi ülkesinde sergilediği yıkım bu ayrılığın yıkılması anlamına gelmektedir. Bu tarihten sonra ötekinin Amerikalılık hakkındaki tarih dışı (politik, siyasi ve sosyal içermelerden bağımsız salt psikolojik) tasavvuru vazgeçil(e)mez bir biçimde hem gündelik

⁵⁴ Corey Robin, *Fear: The History of a Political Idea*, (New York: Oxford University Press, 2004), s. 158.

⁵⁵ Robin, s. 158.

⁵⁶ Robin, s. 159-160.

hayatın hem de siyasi hayatın üzerine kurulu olduğu milliyetçi retoriği besleyecek bir işlev görecektir.

Bu durumun daha iyi anlaşılmasını sağlayacak en güzel örnek herhalde 11 Eylül sonrası dünyasına damgasını vuran Amerikan karşıtlığıdır. Amerika dışındaki dünyada giderek artan bir hız ve şiddetle gelişen Amerikan karşıtlığı bir biçimde tarihte eşine rastlanmayacak bir düzeyde Amerikan ulusal kimliğinin yeniden şekillenmesinde önemli bir faktör haline gelmiştir. Kitle iletişim araçlarının inanılmaz bir şekilde yaygınlaşması ve kültürlerarası ilişkilerin oldukça canlandığı bir dönemde dünyanın Amerika ve Amerikalılık konusunda ne düşündüğü Amerikalılar tarafından çok yakından takip edilebildiği gibi bu kanaatler Amerikalıların kendi kimliklerine dair algılamalarını da çok ciddi ve derin bir biçimde etkilemektedir.

Öyleyse, dünyanın geri kalanının Amerikalılığa dair tanımı büyük ölçüde Amerikan karşıtlığında kendini gösteriyor diyebiliriz. 11 Eylül sonrası iyiden iyiye şiddetlenen Amerikan karşıtlığı yapılan pek çok kamuoyu araştırmasında açık bir olgu olarak karşımıza çıkıyor. Amerikan karşıtlığının temsilcileri olarak gösterilen kişiler aldıkları bu pozisyonun gerekçesini 11 Eylül sonrası Bush hükümetinin tek taraflı politikalarına dayandırırken, var olan bu Amerikan karşıtlığı olgusu özellikle Amerika içindeki muhafazakar çevreler tarafından çok daha farklı algılanıyor ve yorumlanıyor. Onlara göre dünyada yükselen Amerikan karşıtlığının tek bir nedeni var: O da Amerika'ya karşı duyulan uslanmaz kıskançlık. Amerikan muhafazakarlarının en önde gelen isimlerinden biri olan Charles Krauthammer 2003 yılında *Time* dergisinde yazmış olduğu bir makalede⁵⁷ Amerikan karşıtlığının altında yatan

⁵⁷ Charles Krauthammer, "To Hell with Sympathy", *Time*, November 17, 2003.

mantığı araştırmanın kimseye bir faydası olmadığını, bunun dünyada soluduğumuz havanın bir parçası olduğunu söylemektedir. Krauthammer'a göre Amerikan karşıtlığının kökeninde kıskançlık ve kendinden nefret etme duygusundan başka bir şey yoktur. Krauthammer, modernite ile başı dertte olan toplumların modernitenin en başarılı örneği olan Amerika'ya kafa tutarak hem acziyetlerinin üstünü örtmek hem de kendilerini tatmin etmek istediklerini belirtir.

Lübnan kökenli Amerikalı akademisyen olan Fouad Ajami de Amerikan karşıtlığı ile ilgili Krauthammerinkine benzer değerlendirmelerde bulunur. Ajami'nin iddiasına göre Amerika'ya karşı duyulan düşmanlığın sebebi Bush politikaları değil, sadece Arap ve Müslüman dünyayla sınırlandırmadan Avrupa, Asya ve Latin Amerika'yı da içine alan hemen bütün dünyanın Amerika'nın sahip olduğu refah, başarı ve modernliğine karşı duyduğu tepkidir. Ajami'ye göre bu tepkinin altında yatan asıl gerçek Amerika'nın sahip olduğu modernitenin diğer ülkeleri sistemlerini değiştirmeye zorlamasıdır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki yöneticiler sistemlerini değiştirme zorluğuna katlanmak yerine kolaycılığa kaçarak Amerika'yı suçlamayı tercih etmektedir.⁵⁸

Amerikalıların yaşadıkları topraklara dair eski mitsel milliyetçi söylemlere dayanan algılamalarının nasıl değiştiğini gösteren önemli bir örnek 11 Eylül saldırılarının hemen ardı sıra kurulan resmi bir güvenlik kurumuna seçilen adın sembolik anlamında gözlemlenebilir. 11 Eylül'den sonra kurulan "Anavatan Güvenliği Birimi" (*Department of Homeland Security*) Amerika'nın sadece ve sadece daha büyük bir güvenlik devleti olmasının

⁵⁸ Fouad Ajami, "The Falseness of Anti-Americanism", *Foreign Policy*, (September-October 2003), s. 55.

ötesinde dilsel içermelere de sahiptir.⁵⁹ Geneli itibarıyla temel Aydınlanma idealleri arasında bulunan özgürlük, bireysellik vb. değerler üzerinden kendini ifade eden Amerikan milliyetçiliği yerine bu kurumla birlikte Amerikan tarihinde ilk defa toprağa dayalı bir ulusalcılık kurumsallaştırılmaktadır.⁶⁰ Bu durum ise yine geneli itibarıyla yaygın insanlık durumunun ötesinde ve üstünde olduğuna inanılan bir ulus tahayyülünden her ne kadar içerisi ve dışarıyı ayırmalarına dayalı olsa da içeride sürekli bir olağanüstü durumun yaşanacağı ve bu açıdan da içerisi ve dışarıyı arasındaki ayırmaların ve içeride olmanın sağladığı korunaklılığın silikleşmeye yüz tuttuğu korkuya dayalı yeni bir milliyetçi söylemin başlangıcını sembolize etmektedir.⁶¹

11 Eylül sonrası süreçte ortaya çıkan milliyetçi söylem temel olarak Amerika ve ötekiler arasındaki çatışmanın evrensel değerler arasında olduğunu, bir yanda arı bir biçimde ilerici, liberal, modern, özgürleştirici bir dünya varken diğer yanda yine arı bir biçimde bu dünyanın düşmanlarının bulunduğu inancı üzerine kuruludur.⁶² Farklı bir okuma biçimi bu söylem dahilinde bir kimsenin şer ekseninde yer almasına sebep olacak denli affedilemez bir duruma tekabül etmektedir. Örneğin, Joseph Margolis'in *11 Eylül Sonrası Ahlak Felsefesi* adlı kitapta dile getirdiği düşünce Amerikan milliyetçi söylemi içerisinde şer ekseninde bulunmaya yetecek denli kötü bir duruşa karşılık gelmektedir.

⁵⁹ Dittmer, "Captain America's Empire: Reflections on Identity, Popular Culture, and Post-9/11 Geopolitics," s. 636.

⁶⁰ Dittmer, s. 636.

⁶¹ Dittmer, s. 637.

⁶² Rudy, "Pros and Cons: Americanism Against Islamism in the 'War On Terror'", s. 62.

Bu bağlamda 9/11, felsefi açıdan dolambaçlı ve hala tam oluşmamış fakat siyasi açıdan (bundan önce) maruz kaldığı ciddi adaletsizlik ve affedilemez kötülüğü düzeltmeye başlayan bir halkın, tüm bunların sorumlusu olduğunu düşündüğü Batı ahlakı ve Batı'nın ahlaki/siyasi uygulamalarının kavramsal hegemonyasına karşı bir cephe saldırısıdır.⁶³

Margolis'in bir örneğini dile getirdiği anlamaya dayalı bu düşüncenin tam karşı kutbunda ve ona karşı yer alan 11 Eylül sonrası sosyal ve siyasal olayların keskin ve arı biçimde farklı kültürel havzalara ait değerlerin, iyi-kötü arasındaki tarih ötesi gerilime veya çatışmaya dayalı olarak resmetme eğiliminin tipik bir Amerikan merkezci Masum Ulus ve Seçilmiş Millet mitinin tekrarı ve hegemonik milliyetçi söylemin yeniden-kurulması olduğunu belirtmek bir abartma olmayacaktır. Anlamaya dayalı düşüncenin karşısında yer alan milliyetçi retorik bir birini dışlayan basit ikili ayrımlar üzerinden kendini kurmaktadır. Bu durumda ise Amerika ve karşısındakilerin kimlikleri basit bir biçimde özgürlüğü savunanlar ve ondan nefret edenler olarak kurgulanmakta ve diğer tüm ihtimaller dışlanmaktadır.⁶⁴

Benzer bir Amerikan milliyetçi retoriği ve yeniden-onaylama olayı saldırıların hemen ardı sıra kendiliğinden ortaya çıkan bir tepkide de gözlemlenebilir. Amerikan bayrağı asma yarışına giren sıradan veya elit Amerikalılar neyi hedeflemekte veya simgelemekteydiler? Bu davranış tarzı da daha önce belirtilen 11 Eylül'ün iki yönlü etkisinden ilkinin kapsamı altına girdikleri ölçüde Amerikan milliyetçiliğinin Amerikan değerleri üzerinden yeniden canlanması ile alakalıdır. Diğer bir ifadeyle Amerikalı olmanın son derece önemli olduğunun gösterilmeye çalışılması. Amerikan milliyetçiliğinin

⁶³ Joseph Margolis, *11 Eylül Sonrası Ahlak Felsefesi*, (Ankara: Elis Yayınları, 2006), s. 25.

⁶⁴ Dittmer, "Captain America's Empire: Reflections on Identity, Popular Culture, and Post-9/11 Geopolitics," s. 638.

11 Eylül'e tepkisi veya 11 Eylül'ün onun üzerindeki etkisini ölçmeye yönelik olarak yapılan iki çalışma da benzer bir sonucu desteklemektedir.

Atıfta bulunulan çalışmalardan ilki sonuçları 2004 yılında Qiong Li ve Marilynn B. Brewer tarafından yayınlanan "*What Does It Mean to Be an American? Patriotism, Nationalism, and American Identity After 9/11*" adlı çalışmadır. İkincisi ise sonuçları 2005 yılında Linda J. Skitka tarafından yayınlanan "*Patriotism or Nationalism? Understanding Post-September 11, 2001, Flag-Display Behavior*" adlı çalışmadır. Her iki makalede "ulusalcılık" (*nationalism*) ve "vatanseverlik" (*patriotism*) kavramları arasında bir ayrım gözetilerek post-11 Eylül sürecinde Amerikalıların bu olaya karşı geliştirdikleri tepkilerin hangi kavramsal çerçeve içerisinde daha doğru biçimde değerlendirilebileceği konusunda saha çalışmalarını içermektedir. Dolayısıyla bu kavramlar üzerinde durmakta fayda vardır.

"Ulusalcılık" ve "vatanseverlik" kavramları arasındaki temel ayrım noktası bir insanın ülkesine olan bağlılığının zorunlu olarak diğer ülkelerden ve kültürlerden nefreti, onları küçümsemeyi ve düşmanlığı kısacası yabancı düşmanlığını ve etnosentirizmi içerip içermediği ile ilgili değerlendirmelerden kaynaklanmaktadır.⁶⁵ Pozitif yönden diğer tüm sosyal kimlikler ve bağlılıklar gibi ulusalcı bağlılıklar da grup içerisi dayanışma ve birlik ruhunu yansıttıkları, bireysel çıkar ve arzuların ulusal bağlamda yeniden kurulumunu ve bu açıdan da bireyin vatandaş kimliğiyle ortaya çıkmasına imkan tanıdıkları ölçüde olumlu bir işleve sahiptir.⁶⁶ Negatif yönden ise bir millete olan aşırı bağlılık

⁶⁵ Qiong Li, Marilynn B. Brewer, "What Does It Mean to Be an American? Patriotism, Nationalism, and American Identity After 9/11", s. 727. Linda J. Skitka, "Patriotism or Nationalism? Understanding Post-September 11, 2001, Flag-Display Behavior", *Journal of Applied Social Psychology*, No. 35, 2005, s. 1996-1997.

⁶⁶ Qiong Li, Marilynn B. Brewer, "What Does It Mean to Be an American? Patriotism, Nationalism, and American Identity After 9/11", s. 727.

otoriter, savaşçı ve toleransı dışlayan bir algısal ve eylemsel pratikler yumağının ortaya ıkma tehlikesini içinde taşıdığı oranda hem grup içi farklılıklara hem de diğer etnik veya ulusal gruplara karşı baskıcı ve dışlayıcı bir tutumu ifade etmektedir.⁶⁷

Sosyal bilimciler tarafından, bu farklı tutum ve davranış biçimlerinden daha olumlu yöne sahip olan bir bireyin ülkesine ve hemşerilerine karşı bağlılık hissettiği ölçüde onu kendi dünyası ötesinde ülkesinin diğer bireylerine karşı da sorumluluk ve sevgi duymasına yol açan olgu vatanseverlik olarak kodlanmaktadır. Diğer yandan, sosyal bilimciler tarafından, şovenist tutum ve davranışlara sebebiyet verdiği ölçüde totaliter ve baskıcı bir dünyaya tekabül eden olgu ise ulusalcılık olarak kodlanmaktadır. Bu olguların her ikisi de temel özellikleri itibariyle grup içi dayanışmayı içerdiklerinden ötürü sadece grup içi bağlılıkları irdeleyecek bir çalışmada iki olgunun birbirine bağlı veya belli bir korelasyon içerisinde oldukları gözlemlenmektedir. İki olgu arasındaki fark ise açık bir biçimde ancak gruplar arası yapılacak bir değerlendirme ve ölçme sırasında ortaya ıkmaktadır. Vatanseverlik, bu resim bağlamında, uluslararası değerler ve dayanışmaya daha açık, liberal, kapsayıcı ve çoğulcu bir olguyken, ulusalcılık ie kapanmacı, militarist ve dışlayıcı bir doğaya sahip olmakla monist ve daha moralist bir dil ve tutum olarak ön plana ıkmaktadır.⁶⁸ Diğer bir ifadeyle vatanseverlik teorik olarak grup içi bir bağlılık türü olarak bireyin kendi grubunun dışındaki gruplar ve otoritelerle ilgili duygularından bağımsız bir yöne sahipken, ulusalcılık açık

⁶⁷ Li ve Brewer, s. 727-728.

⁶⁸ Li ve Brewer, s. 728.

bir biçimde bireyin kendi grubu dışındaki gruplar veya otoritelerle ilgili duygularıyla daha yakından alakalıdır.⁶⁹

Vatanseverlik ve ulusalcılık belirtilen çerçeve dahilinde bireyin mensubu olduğu gruba karşı dışarıdan bir tehdit yöneltildiğinde en açık ve kuvvetli biçimleriyle ancak farklı tezahürlerle ortaya çıkan olgulardır. Onların tezahür biçimlerini ise gruba yöneltilen tehdidin büyüklüğü ve bu tehdidin birey için ifade ettiği anlam tarafından belirlenmektedir. Ancak her iki tür tepkinin de temel olarak grubun sınırları ve ne olduğu üzerinde var olan algı, tutum ve duygulardan kaynaklanan değerler dünyasının yeniden onayı, sağlamaştırılması ve yöneltilen tehdidin büyüklüğü nispetinde bir şiddetle çeşitli tutum, duygu ve davranışların dışa vurulması bağlamında gerçekleşeceği savunulabilir. Bu bağlamda vatanseverliğin geleceğe ayarlı, özcü olmaktan ziyade dinamik ve esnek bir ulusal tanım ve bağlılığı merkeze almasından ötürü yöneltilen tehdide karşı bu yönde bir tepki olarak içteki farklılıkları kucaklayan bir kapsayıcılık ve toleransla ortaya çıkacağı kestirilebilir bir sosyo-psikolojik durumdur.⁷⁰ Öte yandan ulusalcılığın zaten yapısına uygun olan otoriter, içteki farklılıkları dışlayan, hoşgörüsüz, yabancı düşmanlığını merkeze alan yapısının ise daha da radikalleşerek ortaya çıkması beklenebilir. Bunun temel nedeni ulusalcılığın özü itibarıyla grup içinde homojenleşmeyi, dışında ise farklılaşmayı, grubun ötekilere olan üstünlüğünü merkeze alması ve bu doğrultuda da çoğulculuğa ve onun ifade ettiği her türlü insani etkinliğe karşı cephe almasıdır.⁷¹

⁶⁹ Linda J. Skitka, "Patriotism or Nationalism? Understanding Post-September 11, 2001, Flag-Display Behavior", s. 1997.

⁷⁰ Qiong Li, Marilyn B. Brewer, "What Does It Mean to Be an American? Patriotism, Nationalism, and American Identity After 9/11", s. 729.

⁷¹ Li ve Brewer, s. 729.

Bu kavramsal çerçeve dahilinde Li ve Brewer'in çalışmaları daha çok 11 Eylül saldırıları ve buna karşı verilen tepkilerin vatanseverlik ve ulusalcılık kavramlarına dayalı olarak ve bu kavramların içerdikleri temel önkabuller çerçevesinde değerlendirilmesinin imkanını sorgulamaya yöneliktir. Araştırmacılar ankete dayalı olarak yaptıkları ve Amerikan toplumsal yapısını örneklemeye çalışan çalışmalarında üniversite öğrencileri arasından seçtikleri katılımcılar şahsında üç tür sorgulamayı gerçekleştirmişlerdir. Bunlar ulusalcılık, vatanseverlik ve hoşgörü arasındaki bağlardır. Ankette ise iki tür koşullandırmayı sağlayarak anılan üç olgu arasındaki ilişkileri sorgulamışlardır. İlk tür koşullandırma "özcü koşullandırmadır." Buna göre ankete katılanların öncelikli olarak 11 Eylül'ün Amerikalılığın özündeki değerlere saldırı olduğuyla ilgili bir cümleyi okumaları sağlanmış sonrasında ise diğer sorulara geçilmiştir. Diğer bir koşullandırma cümlesi ise geleceğe ayarlı "ortak hedefler" doğrultusunda teröristlere yönelik eylemlerle ilgili olarak katılımcılara okunmuştur. Sonrasında ise bu iki grup katılımcının sorulara verdikleri cevaplar değerlendirilmiştir.

Bu çalışmada ortaya çıkan resim özcü yaklaşımla koşullandırılan katılımcıların daha önce belirtilen ulusalcı duruşa tekabül eden, diğer uluslara karşı nefret ve küçümsemeyle birlikte grup içindeki farklılıklara tahammül edememe ve grup içi homojenliği savunan bir görüşle ortaya çıkarlarken, geleceğe ayarlı cümle ile koşullandırılan katılımcıların daha liberal ve hoşgörülü bir görüşün savunusunu yaptıklarıdır.⁷²

Sonuç olarak ortaya çıkan en net resim ise ulusalcılık ve vatanseverliğin farklı psikolojik ve sosyal görüngüler olmasına rağmen ulusun

⁷² Li ve Brewer, s. 733-735.

kimliğine ve neliğine dair olarak özcü bir noktadan hareket edildiğinde aralarındaki çizgilerin belirsiz bir hale geldiği ve bu açıdan da etnisiteye, geçmişe ve grup dışına karşı farklılaşmaya içinde ise aynılışmaya dayalı baskıcı anlayışın hakimiyetinin gözlemlendiğidir. Öte yandan vatanseverliğin geleceğe ayarlı, ortak hedefler doğrultusunda ve kültürel aynılıktan ziyade ortak kader doğrultusunda kendisini ifade etmesinin yolunun açılması onu daha liberal, grup içindeki farklılıklara karşı çoğulcu bir anlayışın savunusunu ifade eden bir olgu olarak ön plana çıkarmaktadır.⁷³

Amerika özelinde ise 11 Eylül bağlamında medya araçlarının olayı aktarırken kullandıkları dile ve bu olayın düşünsel temsili noktasında ülke içindeki etkili öznelerin hakimiyet yarışındaki üstünlük derecelerine göre Amerikan milliyetçiliğinin bu olay sonrası vardığı genel resmi daha net bir biçimde algılama şansımız bulunmaktadır. Bu noktada ileriki satırlarda açmak üzere Amerikan toplumunda oldukça itibarlı ve etkili bir konumda bulunan Evanjelistlerin 11 Eylül'ü temsili ve söylemsel olarak nasıl kurduklarının oldukça önemli olduğunu belirterek diğer araştırmanın sonucunu özetlemek faydalı olacaktır.

Skitka anılan çalışmasını 11 Eylül sonrası Amerikalıların %74 ile %82'si arasındaki bir kesiminin evlerinde, işyerlerinde veya otomobillerinde Amerikan bayrağı asmalarının muhtemel anlamları üzerine oluşturmaktadır. Deneklerinin %74'lük bir kesimi herhangi bir şekilde bayrak asma eyleminde bulunan bu araştırma temel olarak katılımcıların bu eylemleri üzerine olan değerlendirmelerinin vatanseverlik olgusu altına mı yoksa ulusalcılık olgusu altına mı düşeceğini ölçmeye yöneliktir. Bu araştırmanın sonucuna göre

⁷³ Li ve Brewer, s. 737.

katılımcılar bayrak asma eylemini büyük ölçüde ulusalcı duygulardan ve tavırlardan ziyade vatanseverlik duygularından dolayı gerçekleştirmiştir.⁷⁴

Bu açıdan da çalışmanın sonuçlarına göre 11 Eylül'ün hemen ardı sıra kendiliğinden ortaya çıkan bayrak asma olayları grup içi dayanışma ve Amerikan değerlerinin yeniden onayını içermektedir.⁷⁵ Ancak bu sonuca rağmen Irak savaşından bu yana bayrak asan Amerikalıların oranı %56 civarında seyretmektedir ve bu oran 11 Eylül sonrasında göre daha düşük olmasına rağmen pekala vatanseverliğin bir ifadesi olmaktan ziyade ulusalcılığın bir ifadesi olarak okunabilir ki, bu durumu Skitka'nın kendisi de belirtmektedir.⁷⁶ Dolayısıyla 11 Eylül'ün hemen ardı sıra Amerikalılar tarafından verilen ilk tepki türlerinden birinin kavramsal ve olgusal olarak vatanseverliğe yakın durmasına rağmen özünde ulusalcı izleri taşıdığı, karşılaşılan durumlar karşısında geçmişten gelen değerlerin yeniden onaylandığı ve bu açıdan da tarihsel ve Tanrısal istisnai role ve seçilmişliğe olan inancın yeniden diriltildiği vurgulanabilir. Ayrıca 11 Eylül sonrası gelişen ve varolan geleneksel milliyetçilikten bir kopuşu temsil eden yeni-milliyetçiliğin üzerine oturduğu geçmişe referanslı, kültürel, dinsel-moralist, dışlayıcı ve göç karşıtı yeni söylem de ulusalcılık kapsamında değerlendirilmelidir.

C. Dinsel-Moralist Söylemin Yükselişi

⁷⁴ Skitka, "Patriotism or Nationalism? Understanding Post-September 11, 2001, Flag-Display Behavior", s. 2002-2005.

⁷⁵ Skitka, s. 2009.

⁷⁶ Skitka, s. 2008.

Daha önce vurguladığımız 11 Eylül'ün iki katmanlı etkisinden ikincisi olan ve daha dışlayıcı, radikal, korkuya dayalı, anti-kozmpolitan ve dinsel-moralist bir dilin yüklenicisi olan milliyetçilik türü ise temel olarak Amerikan toplumsal yapısının ayrılmaz bir parçası olan dinsel gruplar arasında, özellikle de Evanjelist grup arasında etkilidir. Evanjelistlerin Amerikan toplumsal yapısı üzerindeki etkileri düşünüldüğünde bu durum Amerikan milliyetçiliğinin genel görüntüsü olarak vatanseverlikten ziyade daha ulusalcı bir çizginin 11 Eylül'den sonraki hakimiyeti olarak okunabilir.

Amerika içindeki Evanjeliklerin nüfus açısından tam olarak ne kadarlık bir oranı ifade ettikleri tam olarak bilinmemesine rağmen Gallup Araştırma Şirketinin 1976'dan bu yana her yıl düzenli olarak gerçekleştirdiği çalışmalar bu sahada ışık tutucu bir mahiyete sahiptir. Araştırmanın ilk başladığı yıl "Kendinizi 'Yeniden Doğuşçu' veya 'Evanjelik Hıristiyan' olarak tanımlar mısınız?" sorusuna "Evet" cevabı verenlerin oranı %34 iken, 11 Eylül'ün ardı sıra yapılan araştırmalarda bu oranın %46'ya, Irak Savaşı ve Başkan Bush'un en açık örneklerini sergilediği "İlahi Misyon" söylemi sayesinde ise bu oran %50'leri geçen bir orana kavuşmuştur.⁷⁷ Bazı iddialara göre ise Evanjelik Hıristiyanlığın yayılış oranı bütün dinlerin yayılış oranını geride bırakmaktadır.⁷⁸

Evanjelik Hıristiyanlığın konumuz açısından önemi dinsel algı ve inançların Amerikan toplumsal muhayyilesi için evvelden beri, daha önce belirttiğimiz mitlerin de kökeninde olduğu gibi, Amerikan ulusuna Tanrısal bir konum biçmesi ve bu açıdan da bu ülkede bulunan dinsel hareketlerin Amerikan ulusal kimliği oluşturmak adına en önemli malzemeyi

⁷⁷ İsmail Vural, *Evanjelizm: Beyaz Saray'ın Gizli Dini*, (İstanbul: Karakutu Yayınları, 2003), s. 10.

⁷⁸ Grace Hallsell, *Tanrıyı Kıyamete Zorlamak*, (İstanbul, Kim Yayınları, 2003), s. 22.

oluşturmalarından kaynaklanmaktadır.⁷⁹ Örneğin şu anki Amerikan Başkanı Bush kendisini Evanjelik olarak tanımlamaktadır. Daha önemlisi kamuoyuna verilen bilgilerden hareketle son başkanlık seçimlerine Amerikan halkının yaklaşık %60'ının katıldığı ve Bush'a verilen oyların yaklaşık kırk milyonunun Evanjelik oylar olduğunun tahmin edildiği düşünüldüğünde, genel nüfusa oranlandığında Amerikan halkının yaklaşık yüz milyonunun Evanjelik Hıristiyan olduğu ortaya çıkmaktadır.⁸⁰

Diğer yandan, bu harekete mensup bireyler misyoner bilinci içerisinde medyanın tüm organlarını oldukça işlevsel bir biçimde kullanmakta ve düşüncelerini her geçen gün daha geniş kitlelere duyurmaktadır.⁸¹ Ayrıca gerek iç politikada gerekse dış politikada etkili olmak için oldukça yoğun bir lobi faaliyeti içerisinde bulunan bu hareket mensupları gerek kamuoyunda gerekse yönetim nezdinde oldukça etkili bir konumda bulunmaktadır.⁸² Dolayısıyla, Amerikan toplumunda bu derece etkili olan Evanjelik Hıristiyanların 11 Eylül saldırılarını öyküleştiren kullandıkları temel siyasi, sosyal, tarihsel, kültürel ve dinsel gramer ve genelde de Amerikan dini muhayyilesinin, daha önce de vurgulandığı gibi, bu olay karşısındaki tavrı Amerikan milliyetçiliğinin 11 Eylül sonrası geçirdiği evrimi anlama noktasında oldukça önemli bir köşe taşı işaret etmektedir.

11 Eylül saldırılarının ardı sıra ortaya çıkan ilk tepki biçimlerini incelediğimizde, genel olarak geleceğe odaklı ve korkudan azade bir milliyetçilikten ziyade geçmişe referansların daha sık bir biçimde vurgulandığı,

⁷⁹ Şinasi Gündüz, "Evanjelizm ve Küreselleşme," (Yayınlanmamış Konferans Metni), İstanbul, Türk Edebiyatı Vakfı, 2005.

⁸⁰ Gündüz, s.

⁸¹ Stewart M. Hoover, *Mass Media Religion*, (California: Sage Publication, 1988), s. 18, 35-42, 49-50.

⁸² N. Nisa Bayramoğlu, *Amerika Birleşik Devletleri'nde Lobi Faaliyetleri*, (Ankara: Dış Politika Enstitüsü, 1985), s. 24-25.

korku temelli ve ötekileştirilen gruplar ve kültürler üzerinden kendi değer ve kültürünü kutsayan bir milliyetçilik formunun şekillenmekte olduğu gerçeğiyle karşı karşıya kalırız. Zira 11 Eylül’ü Evanjelik liderler Tanrı’nın buyruklarından ayrılan ve bu açıdan da sosyal ve ahlaki bir çöküntü içerisine giren veya gittikçe sekülerleşen Amerika’ya karşı bir gazap olarak yorumlamakta gecikmemişlerdir.⁸³

11 Eylül saldırılarının üzerinden henüz iki gün geçmişken önde gelen Evanjelik liderlerden Jerry Falwell ve Pat Robertson katıldıkları bir televizyon programında bu olayın sorumluluğu noktasında saldırganlar üzerinden değerlendirmelerde bulunmaktan ziyade Amerikalı liberaller ve sekülerlerin bu olaydaki rolünü tartışmışlardır. Falwell ve Robertson’a göre bu olay tüm korkunçluğuna rağmen “eğer Tanrı perdeyi açar ve Amerikalıların hak ettiğini düşmanları aracılığıyla tattırırsa” oldukça küçük ve önemsiz bir olay olarak kalacaktır.⁸⁴ Yine Robertson’a göre Nazi’lerin Yahudilere yaptıklarını liberaller her gün Evanjelik Hıristiyanlara yapmaktadır.⁸⁵ Bu Evanjelik lider benzer biçimde Ariel Sharon’un o tarihlerdeki hastalığının sebebi olarak Gazze’yi Filistinlilere vermesi olarak göstermekte ve yine benzer biçimde Venezüella Başkanı’nın suikastla ortadan kaldırılmasını savunmaktadır.⁸⁶ Falwell’in 11 Eylül’ün anlamı üzerine Robertson’a yönelttiği bir soru üzerine Robertson şu şekilde bir cevap vermiştir:

⁸³ Wifred M. McClay, “Bir Ulusun Ruhü,” *Public Interest*, İlkbahar 2004, (Çevrimiçi), <http://turkish.turkey.usembassy.gov/uploads/images/78AQYtuxghnoS0r5d56eiw/McClay.pdf>, 10

Temmuz 2008.

⁸⁴ Barry W. Lind, *Piety and Politics: The Right-Wing Assault On Religious Freedom*, (New York: Harmony Books, 2006), s. 18.

⁸⁵ Lind, s. 19.

⁸⁶ Lind, s. 234.

Ben inanıyorum ki bu büyük ülkemiz üzerinde uzun yıllardır bulunan Tanrısal koruma 11 Eylül saldırıları ile birlikte ortadan kalkmıştır. Tanrı Amerikalıları böyle bir yıkımla yüz yüze bırakmak için Roe karşısında Woe davasından, Yüksek Mahkemenin okullarda Tanrı'yı dışta tutma kararına kadar oldukça iyi sebeplere sahiptir. Amerika'nın inançsızlığı durumcu ahlaktan (*situational ethics*), kültürel görecelilik düşüncesine ve devletin en üst kademelerinin komünizmle flörtüne, yani aslında ta 1920'lere ve 30'lara kadar uzanmaktadır. Buradaki nokta sadece Amerikalıların kötü olduğu ve (Tanrısal) haklarını kaybettikleri değildir. Aynı zamanda eğer bir an önce kendilerini düzeltmezlerse başlarına daha kötü şeylerin geleceği meselesidir.⁸⁷

Evanjeliclerin bu önemli sözcülerinin temel gramerini sağlayan anti-liberal söylem özünde Amerika içerisinde 11 Eylül sonrası dönemde Amerikalılığın hangi kodlar üzerinden tanımlanacağına dair bir çatışmanın veya hesaplaşmanın ifadesi olarak anlaşılmalıdır. Bu tarihsel olayı Tanrı'nın bir cezalandırması olarak okuyan aşırı sağ dindarlar bu noktadan hareketle temel olarak modern dönemler Amerika'sını tanımlayan seküler, liberal ve kozmopolitan değerlere Hıristiyan değerlerini diğer tüm değer ve kültürel kodları dışlayacak biçimde genişleten moralist ve özcü bir söylemle açıkça savaş ilan etmişlerdir.

Amerika'da toplumsal anlamda değişimin ana motifini oluşturan seküler, liberal ve kozmopolitan değerlere karşı Amerikan sağında oluşan tepkilerin yöneldiği söylem alanı Amerika'nın tek taraflı politikalarını desteklemek ve uluslararası düzeydeki anlaşma ve işbirliklerinden bir an evvel çekilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bunun en çarpıcı örneklerinden birini Amerika'da Cumhuriyetçi Parti üzerinde ciddi etkinliğe sahip olan Hıristiyan sağın önemli temsilcilerinden biri olan Phyllis Schlafly'nin, Clinton

⁸⁷ Chris Hiosis, *American Fascists: The Christian Right And The War On America*, (New York: Free Press, 2006), s. 106.

yönetiminin uluslararası arenada diplomatik yollara başvurarak sorunlara çözüm bulma çabasının Amerikan halkını nasıl küçük düşüren bir davranış olduğunu açıkladığı konuşmasında görmekteyiz. Bu konuşma Amerika'nın bugünkü tek taraflı politikalarının altında yatan psikolojiyi daha iyi anlamamıza yardımcı olacak niteliktedir.

Clinton döneminde uygulanan politikaları neredeyse ihanet olarak değerlendirmeye varacak düzeyde ağır bir şekilde eleştiren Schlafly, oluşturulmaya çalışılan "küresel kurumlar ağı"nın her Amerikan vatandaşı için doğrudan bir tehdit olduğunu belirtir. Küresel anlaşmalar ve konferanslar yoluyla çeşitli alanlarda düzenleme getiren kararlar Schlafly'a göre Amerikan yaşam standartlarına ve refahına bir saldırı olduğu kadar, Amerika'nın zenginliğinin küresel kurumlar aracılığıyla dünyanın geri kalanı tarafından harcanmasını amaçlamaktadır.⁸⁸

Schlafly'nin en tehlikeli gördüğü anlaşmalardan biri ise ilk olarak 1997'de Kyoto'da gündeme gelen Küresel Isınma Anlaşması'dır. Kyoto Protokolü olarak da anılan bu düzenlemeye göre Amerika'nın sera gazı emisyonlarını engelleyici tedbirler alması beklenmektedir. Bunun için de enerji üretiminde ciddi bir kısıntıya gidilmesi şarttır. İşte Schlafly'nin Kyoto'yu büyük tehlike olarak değerlendirmesinin altında yatan görünen gerçek bununla ilgilidir. Ona göre enerjinin üretiminde gidilecek bir azalma milyonlarca kişinin işsiz kalmasına sebep olacağı gibi Amerikan ekonomisine de büyük darbe indirecektir.

Öte yandan bu karşı çıkışın altında yatan gizli gerçek ise dinsel-moralist bir söylemle dile getirilmektedir. Schlafly'e göre Amerikan

⁸⁸ Bkz. Phyllis Schlafly'nin Hristiyan Koalisyon'a yaptığı "Beware of Clinton's 'Web' of Treaties" adlı konuşma. (Washington DC, September 18, 1998, www.eagleforum.org).

politikalarını dış dünyanın parçası olduğu bir takım daimi anlaşmaların içine sokmak imansızların boyunduruğu altına girmek anlamına gelmektedir. Tanrı'nın yardımıyla Amerikan ulusu tarafından yazılan Bağımsızlık Bildirisi ve Anayasa dışında, diğer inançsız ulusların taraf olduğu bütün belgeler Tanrı'nın Krallığı'na giden yolda Amerikan ulusunu geri bırakacaktır. Dolayısıyla Schlafly Amerika'nın Kyoto ve benzeri anlaşmalardan bütün içtenliğiyle kaçınması gerektiğini savunurken, bunun basit bir imza meselesi değil, fakat Amerika'nın dünya üzerindeki ayrıcalıklı duruşuyla ilgili bir mesele olduğunu ifade etmektedir.

Söylenenlerden de anlaşılmaktadır ki, mesela Kyoto protokolü Amerika için öyle bir mesele haline gelmiştir ki, Amerika için temsil ettiği anlam bambaşka bir mecraya kaymıştır. Amerika için Kyoto hegemon bir güç olarak tüm dünyaya medyan okuma imkan ve kapasitesinin bir göstergesi haline gelmiş gibidir. Amerika'nın temsil ettiği istisnai konuma rağmen birilerinin çıkıp Amerika'ya nasıl davranması gerektiğini söylemesi bazıları için asla kabul edilebilir bir durum değildir.

Diğer yandan Kyoto meselesi iç siyasette Cumhuriyetçiler ve Demokratlar arasında en hararetli tartışmaların sürdürüldüğu bir konuya dönüşmüştür. İki siyasi çizgi arasındaki farkın sembolik göstergesi olan kürtaj tartışmasından sonra Kyoto ikinci sıraya yerleşmeye aday. Amerikan sağının saplantılı bir şekilde mutlak hegemonya ve gücün bir göstergesi olarak Kyoto'ya karşı çıkma dürtüsü elbette ki genel tek taraflı politika yürütme tercihinden bağımsız olarak değerlendirilemez.

Michael Mann *Tutarsız İmparatorluk (Incoherent Empire)* isimli kitabında 11 Eylül sonrası Bush dönemi Amerikan politikalarını

değerlendirirken tektaraflı, BM ve uluslararası kurumları görmezden gelerek kendi başına hareket eden ve militarist bir tutum içine giren Amerika'yı açık bir biçimde “yeni emperyalizm” kavramıyla açıklamaya çalışır. Mann'e göre Amerika tektaraflı ve militarist vizyonuyla dünya düzensizliğinin üstesinden gelme yoluna başvurmuştur. “Kyoto, kara mayınları, Yıldız Savaşları, Irak, İran ya da Güney Filipinler” de yaşananlar birbirinden bağlantısız olaylar değil, bilakis bunların hepsi küresel Amerikan İmparatorluğu için önce teori olarak geliştirilmiş 11 Eylül'den sonra ise gerçekliğe dönüşmüş büyük bir stratejinin parçası olarak görülmelidir.

Michael Mann 11 Eylül sonrası ortaya çıkan “yeni emperyalizm”e gidişi tetikleyen en önemli unsurlardan biri olarak Bush hükümeti içinde yer alan yeni-muhafazakar grubu işaret eder. Bu grup askeri eylemi hevesli bir şekilde desteklerken “kötü”ye karşı “iyi”nin savaşı olarak formüle ettikleri Hristiyan köktencilüğünde temellerini bulan bir söylem kullanırlar. Ama Mann'e göre asıl önemlisi bu kesimin dünyanın geri kalanının görüşlerine aldırmayan bir körlük içinde kendi tanımladıkları ve inandıkları iyiye zafer yoluyla ulaşma gayretleridir. Kendilerince tanımlanan ahlaki olarak arzulanan hedeflere şiddete başvurarak ulaşmanın meşruiyeti fikri 11 Eylül sonrası Amerikan “yeni emperyalizmi”nin en temel vasfı olarak ortaya çıkmaktadır.⁸⁹

Bu verdiğimiz örnekler Amerikan toplumu içerisinde azınlıkta kalan bir grubun düşüncesini ifade etseydi herhangi bir çalışmaya konu olmayı hak edecek denli önemli bir konu olmayabilirdi. Ancak adı geçen liderler Amerikan toplumunda hatırı sayılır itibarı bulunan kimseler olmanın ötesinde aynı zamanda düşünceleri neredeyse halkın yarısını temsil edecek denli geniş bir

⁸⁹ Michael Mann, *Incoherent Empire*, (New York: Verso, 2003), s. 8.

Evanjelik Hıristiyanlar grubu tarafından da desteklenmektedir. Bundan ötürü temsil kabiliyetlerinin yüksek olduğu kabul edilmelidir. Dolayısıyla 11 Eylül sonrası Amerikan milliyetçiliğinin dışa karşı olmaktan ziyade içe yönelik radikal dinci-eleştirel bir dille görünürlük kazandığı belirtilmelidir.

Bu yeni söylemin anti-liberal ve anti-kozmopolitan karakteri aynı zamanda Amerikan milliyetçiliği için de içe doğru bir büzüşmeyi ve radikalliği ifade etmektedir. Will Kymlicka'nın tespitiyle tüm dünyada olduğu gibi Amerika'da da çok kültürlülük ve kozmopolitanizm tartışılmaktadır ve bu ülkedeki tartışmaların dünyanın geri kalan bölgelerinde oldukça hatırı sayılır bir etkisi vardır.⁹⁰ Bu tartışmalarda kozmopolitanizm çoklu kimlikleri, grupların dinamik ve değişken doğasını ve yeni kültürel birleşimlere olan açıklığı desteklemesi noktalarında Amerika gibi birçok farklı kültürel ve etnik arka plandan gelen insanların oluşturduğu bir ülke için oldukça önemli bir olgu olarak ele alınmaktadır.⁹¹

Ancak 11 Eylül sonrası süreçte dinsel arka plandan beslenen ve özellikle de Evanjeliklerle, Huntington gibi entelektüellerin sözcülüğünü yaptıkları ve bir sonraki bölümde detaylı olarak incelenecek olan “beyaz ulusalcılık”, kozmopolitan çok kimlilik ve çok kültürlülüğün zıddına Protestan ve Beyaz kültürüne dayalı geleneksel Amerikan değerlerine monist, moralist ve dışlamacı bir söylem dahilinde vurgu yapan bir konumdadır. Bu yeni dönem milliyetçiliğinin geçmişe referanslı olması ve korkudan beslenen güvenlik kaygısının yüksek ve homojen bir toplumsal düzenin savunuculuğunu yapması onları bazılarının iddia ettiği gibi yeni-faşizan bir dalganın temsilcisi olma suçlamasıyla karşı karşıya bırakabilmektedir.

⁹⁰ Will Kymlicka, *Politics in the Vernacular: Nationalism, Multiculturalism, and Citizenship*, (New York: Oxford University Press, 2001), s. 265.

⁹¹ Kymlicka, s. 266.

Umberto Eco'ya göre bu yeni dönem faşizminin veya onun kavramsallaştırmasıyla “Sonsuz Faşizm” (*Eternal Fascism*) veya Ur-Faşizmin, en temel özellikleri şu şekilde sıralanabilir:⁹²

1. Ur-Faşizmin en önemli özelliği geleneği bir kült haline getirmesidir. Yani söylenebilecek her şey söylenmiştir ve keşfedilecek hiçbir şey yoktur inancının hayatın tüm boyutlarında hakim bir konuma getirilmesi.
2. Yukarıdaki anlamıyla gelenekselcilik katı bir modernizm karşıtlığına dayalıdır. Bu düşüncede Aydınlanma Çağı ve modernite çöküşün bir ifadesi olarak kabul görürler.
3. Eleştirel düşünce ve farklılık modernizmin kaçınılması gereken işaretleridir.
4. Ur-Faşizm toplumsal kaygılar ve korkular üzerinden yükselir.
5. Korkular ve kaygılar altında ezilen ve kimlik arayışına giren bireye dışlayıcı kimlik olarak ulusal kimliği ve yabancı düşmanlığını önerir.
6. Ur-Faşizm kötülük olarak tanımlanan şeyle veya düşmanla sonsuz bir savaşın gerekliliği üzerine kuruludur.
7. Ur-Faşizm aristokrat, militarist bir popüler elitizm üzerine kuruludur. Lider gücün ve yanılmazlığın yaşayan halidir.
8. Ur-Faşizm'de herkes bir gün kahraman olmak üzere eğitilir. Kahramanlık ölüme olan düşkünlükle özdeş bir anlama gelmektedir.

⁹² Umberto Eco, “Eternal Fascism: Fourteen Ways of Looking at Blackshirt,” *New York Review of Books*, 22 Haziran 1995, s.12-15.

9. Bireysel haklar ve arzuların yerini kolektif haklar ve irade alır.

Bireyin birey olarak hiçbir hakkı yoktur. O toplumun ortak iradesine dolayısıyla liderlerinin iradesine tabidir.

Amerika'da post-11 Eylül sürecinde iyice güçlenen ve daha önce temel özelliklerini belirttiğimiz milliyetçilik dalgası Eco'nun çizmiş olduğu sınırlar içerisinde modern, liberal, kozmopolitan, seküler değerlere dayalı çok kültürlü ve çok kimlikli toplumsal ve siyasal düzene olan düşmanlıklarından dolayı yeni bir tür faşizmin temsilcisi olarak değerlendirilmektedir. Din, gelenek ve otorite merkezli bu Amerikan milliyetçiliğinin kabul görmesinde 11 Eylül'ün Amerikan toplumsal muhayyilesinde meydana getirdiği yıkıcı etkinin ve buna cevap olarak ortaya çıkan güvenlik merkezli kimlik tartışma ve arayışlarının etkisi olduğu anlaşılmaktadır. Bu süreçte klasik Amerikan milliyetçiliğinin geleceğe odaklı ve liberal tipolojisinin yerini, geçmişe dönük, korkudan beslenen ve modern değerleri dışlayan yeni bir tür milliyetçiliğin aldığını söylemek için erken olsa bile, bu ikinci tür milliyetçiliğin Amerikan tarihinde hiç olmadığı kadar 11 Eylül sonrası dünyada daha açık bir biçimde ifade edildiğini ve yaygınlaştığını belirtmek gerekmektedir.

III. BEYAZ ULUSALCILIK

11 Eylül'ün ardından sesini iyice yükselten milliyetçi söylemin en büyük iddiası Amerikan ulusal kimliğinin özellikle son yirmi yıldır büyük bir erozyona uğradığıdır. Bu ulusal kimliğin erozyonu en temelde küreselleşme, çokkültürlülük ve kozmopolitliğin değer kazanması ve ulusal kimliğin asimile edebilme yeteneğinin kaybolmasına dayandırılmaktadır.

11 Eylül sonrası Amerika'da ortaya çıkan bu milliyetçi formun Samuel Huntington'un altını çizdiği Beyaz ulusalcılığa⁹³ tekabül ettiğini söyleyebiliriz. Huntington'a göre Beyaz ulusalcılık en temelde beyaz nüfustaki sayısal azalmaya ve beyaz elitlerin kozmopolit "ihametlerine" karşı oluşan tepkisel milliyetçi hareketi temsil ediyor. Ancak Huntington'un Beyaz ulusalcılıktan bahsederken üzerinde durduğu çok dikkat çekici bir nokta var. Bu yeni milliyetçi eğilimin kesinlikle ırka ya da etnik kökene dayanmadığı. O zaman soru şu hale geliyor: "ırk ya da etnik faktör olmaksızın beyaz Amerikalılar kendilerini nasıl tanımlayacak?" Huntington cevabı kültüre dayalı milliyetçilikte buluyor. Ancak işi biraz daha karmaşıklaştırarak bu kültürün, Anglo-Protestan değer ve ideallerden meydana geldiğini elde tutarak, yeni bir ırk bilinci olduğunu iddia ediyor. Yani ırkın kültürel çerçevede anlaşılması söz konusu olacak. Böylece Beyaz ulusalcılık altında değerlendirilebilecek toplumsal ya da siyasal hareketlerin içinde yer alanların beyaz olmaları şart olmasa da "beyaz kültüre" ait olmaları gerekecek.

⁹³ Huntigton'un kullandığı terimin İngilizcesi "*White nativism*"dir. Ancak terimin çok kültürlülüğe ve kozmopolitanizme yönelik içerdiği karşıtlık düşünüldüğünde Türkçeye Beyaz ulusalcılık olarak çevrilmesi daha uygun gözükmetedir. Bu bilinçli çeviri tercihinin Amerika'da ortaya çıkan yeni milliyetçiliğin postmodern durum bağlamında anlaşılmasını kolaylaştıracağı düşünülmüştür. Ulusalcılık kavramı, ulusal kültür ve kimliğinin saflığını yabancı etkilerden korumak için bu kültür ve kimliği şiddetle savunmak olarak anlaşılabilir. Bkz. Samuel P. Hungtinton, *Biz Kimiz: Amerikan'ın Ulusal Kimlik Arayışı*, (İstanbul: CSA Global Yayın, 2004), s. 241.

Ortaya çıkan bu milliyetçi formda beyazlığın merkeze alınmasının altında yatan en önemli sebeplerden biri hiç şüphesiz Amerika’da oluşan yeni iç tehdit algısıyla ilgilidir. Bu tehdidin kaynağını oluşturan unsur ise Amerikan toplumunda Hispaniklerin demografik, sosyal, ekonomik ve politik rollerinin giderek güçlenmesi. Huntington’un bahsettiği Beyaz ulusalcılıktaki ırk bilincinin farkındalığını oluşturan şey Amerika’nın giderek beyaz olmaktan uzaklaşması ve bunun getirmiş olduğu ciddi korkudur. Dolayısıyla yapılmak istenen hızla beyazlar dışındaki grupların baskın olduğu bir Amerikan toplumuna doğru giderken beyazlığın savunulması ve korunmasıdır.

Bu konuda en kapsamlı ve dikkat çekici çalışma Carol M. Swain’e aittir. Swain, *Amerika’da Yeni Beyaz Milliyetçilik: Entegrasyon İçin Büyük Engel (The New White Nationalism: Its Challenge to Integration)* isimli kitabında günümüz Amerikan ırkçı sağında yeni sayılabilecek bir takım özellikler olduğunu iddia eder. Aynı zamanda ana siyasi akımı temsil eden muhafazakar ve liberalleri uyararak Amerika’nın büyük bir tehlikeyle karşı karşıya olduğunu belirtir. Swain’e göre Beyaz ulusalcılık fenomeni “bugünkü kapsamının çok ötesine geçebilecek bir potansiyele sahiptir ve Amerika’daki kırılğan ırksal durumu tehdit etmektedir”.⁹⁴

Swain aynı zamanda beyaz ulusalcılık hareketinin 11 Eylül sonrası “terörizme karşı savaş” döneminde ciddi bir dönüşüm süreci içine girdiğini ve giderek geniş kitlelere ulaşarak tekrar örgütlenmeye başladığını belirtir. Swain kitabın sonunda şöyle bir neticeye ulaşır:

Ben inanıyorum ki, Amerika’da yaşayan bizler ulusumuzun tarihinde daha önce eşine rastlanmamış ve giderek artan geniş ölçekli bir ırksal çatışma riskiyle yüz yüzeyiz. Bu risk etkili toplumsal güçlerin

⁹⁴ Carol M. Swain, *New White Nationalism in America: Its Challenge to Integration*, (Cambridge: Cambridge University Press, 2002), s. 1.

mihmandarlığında eşzamanlı bir biçimde kümelenerek oluşmaya devam ediyor. Bu güçler değişen demografi, süregiden ırksal tercih politikaları, etnik azınlıkların yükselen beklentileri, varolan liberal göç politikaları, küreselleşmeyle bağlantılı olarak kaybedilen işler konusunda duyulan kaygıların artışı, çokkültürlülüğe yönelik talepler ve internetin aynı fikirlere sahip insanların birbirleriyle tanışmalarına olanak sağladığı gibi siyasal sistemi etkilemek için ortak çıkar ve stratejilerini birbirleriyle paylaşma imkanını sunması gibi pek çok durumu içermektedir. Bütün bu faktörlerin birleşimi beyaz ırk bilincini ve beyaz ulusalcılığı besleyen sosyal dinamiğin ortaya çıkışına hizmet etmektedir. Bu (pek çok faktörden meydana gelen) sosyal dinamik yaşadıklarımızın bir sonraki mantıksal safhasını böylece işaret etmektedir.⁹⁵

Swain Beyaz ulusalcılığı açıklarken büyük ölçüde “tercihli eylem politikaları”na odaklanmıştır. Çünkü ona göre artan ırksal düşmanlığın tohumları bu politikalar yoluyla serpilmiştir.⁹⁶ Swain’in Beyaz ulusalcılık ve tercihli eylem politikaları arasında kurduğu ilişkisellikte çok büyük haklılık payı olsa da beyaz ulusalcılığı sadece bu politikalar üzerinden anlamak pek de doğru bir yaklaşım sayılmaz. Özellikle temas ettiğimiz Hispanik sorunu açısından bu durum daha da belirginleşir.

11 Eylül’ün ardından güçlenen Beyaz ulusalcılığın Amerikan ulusal kimliğinin giderek erozyona uğradığı yönündeki iddialarının altında yatan küreselleşme, çokkültürlülük ve kozmopolitliğin değer kazanması ve ulusal kimliğin asimile edebilme yeteneğinin kaybolması şeklindeki argümantasyon, merkeze Hispanik sorununu almış olsa da, aslında, daha derinde milliyetçilik ve kozmopolitizm arasındaki uyumsuzluğun ya da çelişkinin 11 Eylül sonrası dünyada daha da gün yüzüne çıktığını belirtmemiz gerekir. 1960’lı yıllarda gelişmeye başlayan çokkültürlülüğün ana motifini oluşturduğu “dekonstrüksiyonist” hareketin karşısında oluşan milliyetçi söylem, 11 Eylül’le

⁹⁵ Swain, s. 423.

⁹⁶ Swain, s. 5.

birlikte bir anlamda patlama seviyesine ulaşarak, 11 Eylül'ün yarattığı yenilgi ve korku ima eden milliyetçi psikolojiyle çok önemli bir güç kazandı. 11 Eylül bu milliyetçi hareketin net bir biçimde somutlaşmasına ve onu takip eden süreçte kendisini daha belirgin kılan eylemlerin ve uygulamaların gözlenmesine yol açtı. Şimdi Beyaz ulusalcılığın içerik analizine geçmeden önce ilk olarak bu yeni milliyetçi söylemin kozmopolitanizm ile ilişkisine, niçin kozmopolitanizmi bir tehdit olarak algıladığına ve Amerikan tarihi açısından milliyetçilik-kozmopolitanizm ilişkisinin nasıl bir görüntü sergilediğine bir bakalım.

A. Milliyetçilik Kozmopolitanizme Karşı

Amerika'nın kuruluşunda kaynağını bulan ve uzun yıllar Amerikan kimliğini biçimlendiren en büyük değer olarak ortaya çıkan Amerikan Misyonu'nun özünde var olan milliyetçilik ve kozmopolitanizm çelişkisinden çalışmamızın birinci bölümünde bir nebze bahsetmiştik. Amerikan Misyonu teriminin içerdiği istisnai tarihsel rol ve emperyal vizyonla birlikte 'evrensel ulus' inşa etme ve Amerikalılığın evrenselleştirilmesi ideallerinin ifadesi anlamına geldiğini belirtmiştik. Amerika evrensel bir ulus inşa etme idealini sahiplenirken tüm insanlığın ortak değerlerine dayalı ve temelde tüm halkları kucaklayan kozmopolit bir vizyon benimsemiştir. Amerika'nın kuruluşunda kendisini gösteren kozmopolitanizm bu çerçevede anlaşılmalıdır. Bilindiği gibi kozmopolitanizmin farklı tanımlamaları ve algılanış tarzları mevcuttur.⁹⁷ Kozmopolitan vizyonun temsil ettiği anlam dünyası insanlar arasında

⁹⁷ Umut Özkırımlı, *Contemporary Debates On Nationalism: A Critical Engagement*, (New York: Palgrave Macmillan, 2005), s. 139-141.

evrensel kardeşlik inancına, dünya cumhuriyeti fikrine, zorunlu bir yabancı sevgisine ya da milliyetçiliğin yerini tutmaya aday insan hakları temelli bir değerler sistemine gönderme yapılarak anlaşılabilir. Kozmopolitanizmin nasıl anlaşıldığı ona yönelik getirilen eleştirilerin de farklı bakış açılarını yansıtmaya yol açmaktadır. Fakat, mesela bunlardan biri olan “dünya vatandaşlığı” fikri ne ölçüde Amerikan Misyonu’ndaki evrensel ulus inşa etme idealine uygun düşmektedir? Hele hele Amerikalılığın evrenselleştirilmesi gündeme geldiğinde dünya vatandaşlığının atıfta bulunduğu tüm yerel ve partikuler kimlikleri aşan evrensellik iddiası ne ölçüde yakalanmış sayılabilir?

Son yıllarda küreselleşmeye bağlı olarak ortaya çıkan ve aynı yöne bakan iki hareket ulus-devlet ve milliyetçiliği ciddi anlamda sarsıyor. Bu hareketlerden biri yukarıdan diyebileceğimiz çokuluslu şirketlerin ve kurumların temsil ettiği ulus ötesi tutum ve davranışlar, diğeryse aşağıdan yukarı olan hareketi meydana getiren küresel sivil toplum. Bu iki önemli ana dinamiğin dışında küreselleşmenin kavramsal olarak milliyetçiliğe meydan okuyan daha başka etkileri de söz konusu. Her şeyden önce “karşılıklı bağımlılık” kavramı hiç olmadığı kadar itibar kazanmış durumda. Aynı şekilde grupların ve bireylerin alt-kimliklere bağlı kimlik siyasetleri gütmeleri hiç şüphesiz son yıllarda artarak güç kazandı. Bütün bunlar milliyetçiliğin küreselleşme karşısında içinde bulunduğu kriz durumunu anlamamıza yardımcı olan en temel gelişmeler olarak karşımıza çıkıyor.

Esas sorulması gereken temel sorulardan biri ise bütün bu küreselleşmenin yarattığı ulus ötesi eğilimlerin yeni ve yaygın bir küresel siyasi bilincin oluşmasına kaynaklık edip etmediğidir. Kozmopolitanizmin ideal siyasi bir proje olmanın ötesinde yaşanan gelişmelerle birlikte ortaya

çıkan yeni durumda aşağıdan beslenen yeni bir kozmopolitan bilinç ve vizyon için materyal koşulların sağlandığı belirtilmektedir.⁹⁸

Şu günlerde kozmopolitanizm ile milliyetçiliğin nasıl karşı karşıya geldiğini Ulrich Beck'in aşağıdaki sözleriyle anlamaya çalışmak mümkündür:

Modernitenin ulusal devrinde kozmopolitanizm sadece kafamızın içindeki bir takım zihni melekelerle kavranabiliyor, oysa yaşayan bir tecrübe olarak hissedilemiyordu. Milliyetçilik ise tam tersine insanların kalplerini esir almıştı. Bu kafa-kalp dualizmi ikinci modernitede tersyüz oldu. Gündelik hayat artık banal bir biçimde kozmopolitan hale geldi. Fakat milliyetçiliğin sinsi kavramları neredeyse fırtınalı bir şekilde insanların zihinlerine dadanmaya devam ediyor.⁹⁹

Kozmopolitanizmin milliyetçilikle karşı karşıya gelirken kullandığı en önemli argüman ve belki de varlık sebebi milliyetçiliğin içinde yaşadığımız dünyada ortaya çıkan sınır tanımayan siyasi, ekonomik ve kültürel olayları anlamlandırmada başarısız olduğudur.¹⁰⁰ Milliyetçiliğin sahip olduğu gramer yeni dünyanın sınırsızlığını algılayabilecek kavramsal yeterliliğe sahip değildir. Küresel karşılıklı bağımlılığın arttığı ve buna bağlı olarak krizlerin, tehlikelerin ve risklerin çoğaldığı yeni dünyada “farklılık”ın nasıl algılandığı ve içerisi ile dışarıları arasındaki sınırın nasıl çizildiği kozmopolitanizm ve milliyetçilik arasındaki ilişkinin anlaşılmasında önemli bir odak noktasını ve en temel bağlamı bize sunmaktadır.

Kozmopolitan Vizyon

Kozmopolitanizm, en basit biçimiyle, dünyaya dair bir algı ve bilince işaret etmektedir. İçinde yaşanan dünyanın icat edilmiş sınırlarına

⁹⁸ Özkırımlı, s. 154.

⁹⁹ Ulrich Beck, *The Cosmopolitan Vision*, (Cambridge: Polity Press, 2006), s. 19.

¹⁰⁰ A Aksoy ve Kevin Robins, *The Enlargement of Meaning: Social Demand in a Transnational Context*, (London: MS, 2003), s. 21.

yakalanmadan geleceğin sınırsız topluluğunu önce hayal sonra inşa etme girişimidir. “Sınırsızlık” hissi küreselleşen dünyada belki hiç olmadığı kadar somut bir anlam kazanmıştır. Bu sınırları aşan kozmopolitan vizyon Amerika’nın kuruluşunda da kendisini bir biçimde göstermektedir. Esas soru; bugünkü kozmopolitanizm ile Amerika’nın kuruluşunda ortaya çıkan kozmopolitanizm arasındaki temel farklar ve ortaklıkların neler olduğudur.

Yeni ve eski kozmopolitanizm arasındaki en büyük ortaklık kozmopolitanizmin tanımlayıcı unsuru olan “sınırsızlılığın” her ikisinde de görülmesidir. Ancak burada Amerika’nın kuruluşunda ortaya çıkan coğrafi sınırları aşan emperyal vizyonun emperyalizme mi yoksa kozmopolitanizme mi dayandığı sorusu önemini korumaktadır. Hardt ve Negri’ye referansla söyleyecek olursak söz konusu emperyal vizyon kesin bir biçimde emperyalizmden ayrılmalıdır. Çünkü bu emperyal vizyonun öngördüğü yayılcılık karşısına çıkan öteki güçleri kendine eklemeyen ya da tahrip etmez, tersine onları ağına içine alarak kendini onlara açar.¹⁰¹

Öte yandan eski ve yeni kozmopolitanizm arasındaki en büyük fark yeni kozmopolitanizmin Ulrich Beck’in tanımlamasıyla bir çeşit “risk kozmopolitanizmi” olmasıdır. Dünya büyüyen bir risk toplumu olurken risk ve tehlikelere karşı ortak bir bilinç olarak yeni bir kozmopolitanizm gelişmektedir. Yeni kozmopolitanizm iki uçlu ihtimaller alanına işaret ettiğinden Beck’e göre belirsiz ve refleksif olana gönderme yapar. Risklerle dolu bir dünyada yaşayan insanlık hem ortak bir empati duyma ve geliştirme fırsatı yakalamıştır hem de diğer yandan yeni belirsiz duruma karşı saldırgan ve nefret dolu tepkiler ortaya

¹⁰¹ Michael Hardt ve Antonio Negri, *İmparatorluk*, (İstanbul: Ayrıntı, 2001), s. 182.

koyabilmektedir. Bu açıdan risk toplumu aynı zamanda kozmopolitanlaşmaya karşı gelişen yeni milliyetçiliğin de kaynağını oluşturmaktadır.¹⁰²

Bununla beraber yeni kozmopolitanizmde Amerika'nın kuruluşunda karşımıza çıkan kozmopolitanizmin evrensellik iddiası yerine emniyetsiz dünya içinde çoklu bir kimliğin yaratılması ve bu kimliğin biricikliğine dair farkındalığın oluşması esastır. Diğer bir ifadeyle Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi'nde yer alan "her insan eşit yaratılmıştır" ifadesinin yerini, "her insan eşit ve farklı yaratılmıştır" ifadesinin alması söz konusudur.

Evrenselci Kozmopolitanizm: 'Evrensel ulus' ideali

Amerika'nın kuruluşunda kendini gösteren evrensel ulus inşa etme ideali ulus-devleti referans alan bir çeşit kozmopolitanizm olarak değerlendirilebilir. Ya da kozmopolitan vizyona sahip bir çeşit milliyetçilik. Ulusal Amerikan toplumunun evrenselleştirilmesi yoluyla yaratılmaya çalışılan evrensel ulus fikri, milliyetçi perspektifi, sınırların varlığını ve önemini ve ilerlemeci mantığın kesinliği içinde belli bir amaca yönelmişliği ifade etmekle birlikte kozmopolitan vizyonun farklılıkları bir arada tutma çabasını da bir biçimde yansıtmaktadır. Ancak Amerika'nın kuruluşunda karşımıza çıkan kozmopolitanizmin evrenselci karakteri farklılığın ve çeşitliliğin ne türden bir algılamayla yorumlandığını belirleyen en önemli unsurdur.

Evrenselciliğin en önemli özelliği diğerlerini ilkesel olarak eşit olarak tanımamızı sağlamasıdır. Evrenselcilik kültürel farklılığın sınırlarını aşmaya çalışır. Fakat bunu yaparken doğal olarak diğerlerinin niçin farklı olduğunu ya da diğerlerini farklı kılan şeyin ne olduğunu görmezden gelmemizi bekler. Dolayısıyla başkalarının tikelliği varsayılan evrensel eşitlik ya da aynılık

¹⁰² Beck, s. 33.

fikrine feda edilerek ortaklıklar üzerinden hegemonik bir dünyanın kurulmasına hizmet edilir.¹⁰³

Amerika'nın kuruluşunda kendini gösteren kozmopolitanizmin dayandığı evrenselciliğin son etkin örneğini Francis Fukuyama'nın *The End of History* kitabında tüm netliğiyle görmekteyiz. Fukuyama kitabında Sovyet komünizminin çöküşünden sonra liberal piyasa ekonomisine alternatif olabilecek bir dünya görüşünün kalmadığını ve “demokratik liberalizmin” modernitenin tek doğru versiyonu olarak dünyanın kaderini belirlediğini iddia etmektedir. Aslında Fukuyama'nın söylemeye çalıştığı açıkça evrensel Batı medeniyetinin tarihin sonunu getirdiği ve tarihin sonunu temsil ettiği görüşüdür. Bu görüşün farklılığı nasıl değerlendirdiği sorusuna geri dönülecek olursa başkalarıyla kurulan ilişkiler farklılık değil fakat aynılık üzerinden oluşur sonucu ortaya çıkar. Evrenselci perspektiften bakıldığında tüm insani yaşam formları tek bir medeniyet düzeni içine yerleştirilir ve kültürel farklılıklar öyle veya böyle, kaçınılmaz olarak ya aşılarak yok edilir ya da dışarıda bırakılır. Fukuyama'nın söylediğine bakılacak olursa çeşitliliğin ortadan kalkması ve yok olması beklenen, kaçınılmaz ve doğal bir medeniyet süreci olarak algılanmalıdır. Dolayısıyla evrenselci projenin hegemonik karakteri kendiliğinden ortaya çıkar.

Tabii burada Amerika'nın kuruluşu örneğinde evrenselciliğin bir çeşit kozmopolitanizm üretmiş olması yine de dikkate değer ve farklı bir durumdur. Çünkü her ne kadar ulus-devlet mantığı içinde evrenselci perspektif dışarıya karşı hegemonik ve emperyalist bir tavrı temsil etmiş olsa da içerideki çeşitlilik ve çokluk konusunda her zaman aynı tavrı göstermemiştir. Yine bu konuda

¹⁰³ Beck, s. 49.

Hardt ve Negri'den öğrendiğimiz kadarıyla çeşitli dönemsel farklılıklar gözlenebilir. Kendi sınırları içinde farklılıkları kozmopolitan bir vizyon çerçevesinde koruma kaygısı capcanlı bir biçimde söz konusu olmuştur. Özellikle kriz dönemleri olarak ifade edebileceğimiz dönemlerde Amerika'da etnik ve kültürel farklılıkların tehdit olarak algılanması ve bunlara yönelik oluşan korku milliyetçiliğe eşlik eden evrenselci kozmopolitanizmin söylem olarak kendini göstermesine yol açmıştır. Milliyetçilik içerideki farklılığı kesinlikle reddederken, dışarıya dair varsayılan farklılığı teyit eder, yeniden üretir ve istikrarlı bir hale getirir. Amerika'nın kendine has koşulları düşünüldüğünde evrenselci kozmopolitanizmin gördüğü işlev tam da burada devreye girer. Tehlike içeren etnik ve kültürel farklılıklar evrensel olarak tüm insanlık için bağlayıcı olan değerlere vurgu yapılarak sınırlandırılmaya ve ulusal kimliğe bir anlamda belli bir çerçevede (ki bu hiç şüphesiz evrenselci bir çerçevedir) açıklık kazandırılmaya çalışılmaktadır. Milliyetçiliğin içerideki farklılıklara tahammülsüzlüğü evrenselci kozmopolitanizm ile dengelenmekte, esnetilmekte ve de yumuşatılmaktadır.

Kozmopolitanlaşma ve Yeni Kozmopolitanizm

Yeni kozmopolitanizmin nasıl bir olgu olduğunu daha iyi anlayabilmek için küreselleşme ile kozmopolitanlaşma arasındaki farkı ortaya koymak faydalı olacaktır. Küreselleşme büyük ölçüde ekonomik temelli boyutu öne çıkarılarak tek boyutlu bir tanımlamayla algılanmaktadır. Dayandığı temel fikir küresel pazarın üzerine oturduğu neoliberal ekonomik büyüme prensiplerinin yaygınlaşması ve hakim olmasıyla beraber sermaye, mallar ve iş gücünün sınırlar arasında serbestçe dolaşabilmesidir. Bu anlamda bakıldığında küreselleşme var olan ulus devletlerin toprak sınırları arasında bir

geçişkenliği öngörse de bu sınırları aşmaktan ya da ortadan kaldırmaktan bahsetmez. Oysa kozmopolitanlaşma “sınırsızlık” düşüncesinden hayat bulmaktadır.

Kozmopolitanlaşma her şeyden evvel çok boyutlu bir sürece işaret etmektedir. Çoklu kimliklerin gelişmesi, çeşitli ulus ötesi yaşam formlarının ortaya çıkması, devlet dışı siyasi aktörlerin artışı ve belki de en önemlisi küreselleşmeye ya da küresel bir takım önemli olaylara karşı yine küresel protesto ve direniş hareketlerinin kendini göstermesi kozmopolitanlaşmanın en önemli yönlerini gözler önüne sermektedir. Ekonomik ve toplumsal bağımlılığın küreselleşmenin ortaya koyduğundan daha fazla ulus devletlerin sınırlarını çözmeye başladığının farkına varmak, kozmopolitanlaşmanın biz ve diğerleri arasındaki farklılaşmaların nasıl olup da karmaşık bir hal almaya başladığını anlatan bir süreç olduğunu göstermektedir. Yeni kozmopolitanizm tam anlamıyla içinde yaşadığımız yeni küresel kriz ve tehlikeler karşısında içerisi ve dışarı, ulusal ve uluslararası, biz ve onlar gibi eski keskin ayrışmaların geçerliliğini yitirdiğini gösteren sürece işaret etmektedir.¹⁰⁴

B. ‘Dekonstrüksiyonist (Yeniden tanımlayıcı)’ Hareket

Yukarıda özet bir biçimde genel çerçevesini çizmeye çalıştığımız dünyadaki tüm yeni sayılabilecek gelişmelerle beraber kendini gösteren kozmopolitanlaşma olgusu, hiç şüphesiz 1960’lı yıllarda başlayan sosyal ve kültürel hareketlerle anlam ve görünürlük kazanmıştır. 60’lı yılların tüm dünyada olduğu gibi Amerika’da da doğurduğu en önemli sonuçlardan biri

¹⁰⁴ Beck, s. 8.

farklı ırk, etnik köken ve alt-kültürlerin ulusal kimliklere karşı varlık gösterme direnci ve yükselişi oldu. Ulusal yurttaşlık yerine sahip olduğu daha dar kapsamlı kültürel kimliklere ait mensubiyet bilinci ve iddiası kendisini daha fazla görünür kıldı. Toplumsal hareketlerde kendini ifade ediş tarzının kültürel bir soluk ve karakter kazanması çokkültürlülük kuramıyla birleşince ortaya bir ulusu meydana getirdiği varsayılan ortaklıklar ve bütünlük fikrinden ziyade çeşitliliğin önemsendiği bir görüş yaygınlık kazanmaya başladı. Belki bütün bu gelişmelerde Amerika'yı ayrıcalıklı kılan önemli nokta Huntington'un "dekonstrüksiyonist koalisyon"¹⁰⁵ dediği devlet görevlileri, bürokratlar, yargıçlar, eğitimciler, entelektüeller ve iş çevrelerinden oluşan elit bir çevrenin kültürel aidiyetleri öne çıkararak yeni toplumsal hareketlerin taleplerine paralel uygulamalarla karşılık vermeleri oldu. Tabii ki bu durum her yerde olduğu gibi ciddi bir toplumsal dönüşüme yol açmanın yanında, zaman içinde kendi antitezinin oluşmasına zemin hazırladı. Bir çeşit "karşı devrim" olarak nitelenebilecek dekonstrüksiyonist toplumsal hareketlere karşı Amerikan kimliğini daha geleneksel, dışa-kapalı ve saldırgan kavramlarla tanımlayan bir tür milliyetçi söylemin doğuşu izledi. Ancak Amerika'daki dekonstrüksiyonist hareketin en önemli sonuçlarından olan pozitif ayrımcılık ve tercihli eylem politikalarının ırksal ve etnik temelli oluşu ortaya çıkan milliyetçiliğin de ulusal kimlik iddialarının karşı bir ırk bilinci çerçevesinde şekillenmesine yardımcı oldu.

¹⁰⁵ Huntington dekonstrüksiyonist koalisyonun bahsederken özellikle liberal aydınlar, Demokrat siyasetçiler ve Ford Vakfı gibi bazı iş çevrelerinin Amerika'da 1960'lı yıllarda başlayan, 70'li ve 80'li yıllarda giderek yaygınlaşan siyahlara ve diğer azınlıklara yönelik pozitif ayrımcılık ve "tercihli eylem politikaları"na verilen azami desteği önemli bir örnek olarak göstermektedir. Ancak Huntington'un dekonstrüksiyonist kapsamı içinde değerlendirilebilecek kültürel kimliklere referanslı çevreci, feminist ve eşcinsel hareketler gibi ulusal kimlikleri aşındıran diğer toplumsal hareketleri görmezden gelerek, kavramsallaştırmayı elit bir koalisyonla indirgemeyi anlamak zordur. Bkz. Huntington, s.148-151.

Dekonstrüksiyonist hareketin Amerika bağlamında doğurduğu diğer önemli tartışma da dil konusunda oldu. Amerika'nın baskın bir İngilizce konuşan çoğunluk olmayı mı yoksa çok dilli bir kültürel yapıyı mı teşvik etmesi gerektiği temel soru olarak ortaya çıktı. Fakat burada asıl tartışma yaratan konu aslında çok dillilikten ziyade iki dillilik olmuştur. Mesele İspanyolca'nın zaman içinde giderek artan kullanımı ve İngilizce'yle rekabet eder bir duruma yükselmesidir. Dilin milliyetçilik açısından ne denli hayati bir öneminin olduğu pek çok kişi tarafından dile getirilmiştir. Bir ulusu diğer uluslardan ayıran en önemli özelliğin ulusların kendi aralarında kurdukları yoğun ve yaygın iletişim olduğunu savunanlar haksız da sayılmaz. Bu açıdan bakıldığında Amerika'da ortaya çıkan yeni milliyetçi söylemin özellikle üzerinde durduğu hususlardan biri de hiç şüphesiz İspanyolca'nın ulusal kimliği tehdit edecek düzeye ulaştığını düşünmeleri olmuştur. Bu durum siyasi alanda bazı gelişmeleri de beraberinde getirmiştir. Amerika dekonstrüksiyonist dönemde çokkültürlülüğün etkisi altında iki dilde eğitimle ilgili bir takım uygulamalara geçmeyi başarmışken, yeni milliyetçi söylemin ağırlık kazanmasıyla birlikte en nihayetinde 2005 yılında İngilizce'nin resmi dil olarak kabul edilmesi sonucuna ulaşılmıştır. Bu sürecin gerçekleşmesinde “*U.S. English Movement*” ve “*English Only Movement*” gibi oluşumların ve organizasyonların büyük etkisi olmuştur. Toplumsal karşılığı olan bu hareketlerin ne ölçüde sivil ne ölçüde devlet destekli oldukları ise zaman zaman tartışılmıştır.¹⁰⁶ Ancak bu hareketler Beyaz ulusalcılığın yapısal anlamdaki en önemli unsurlarını meydana getirmektedir.

¹⁰⁶ James Crawford, *Language Loyalties: A Source Book on the Official English Controversy*, (Chicago: Chicago of University Press, 1992), s.16.

C. Göç ve Asimilasyon

Göç ve milliyetçilik arasındaki ilişki tarihsel olarak her zaman varlığını hissettirse de, özellikle 20. yüzyılın son dönemlerinde küreselleşmenin etkisiyle sanayi sonrası topluma geçiş aşamasında “küresel göç” olgusuyla birlikte tüm dünyada olağanüstü boyutlara ulaşmıştır. Göçlerin çoğunluğunun az gelişmiş ülkelere doğru gerçekleşmesi ekonomik, sosyal ve kültürel problemlerin milliyetçi bir dille ifadesini çok daha rahat bir biçimde mümkün kılıyor. Aynı zamanda göç olgusu bu anlamda küresel postmodern durumun ürettiği koşullara bağlı oluşan milliyetçi söylemlerin de karşılık içinde de olsa en çok beslendiği unsur haline geliyor. Ulusal güvenliğe paralel olarak 1990’lı yıllarda Avrupalı entelektüeller tarafından geliştirilen “toplumsal güvenlik” kavramı, tam da göçe bağlı değişen koşullara karşı içe kapanmacı ve korunmacı yaklaşımın en temel göstergesi olmuştur. İçinde bulunduğumuz dünyada ulusların toplumsal güvenliğine yönelik en büyük tehdidin kaynağını göç olarak gören bu yaklaşım toplumsal güvenliği “toplumun temel karakterini değiştiren koşullarda ve var olan ya da olası tehditlere karşı koruma yeteneği” ve “dil, kültür ve ulusal kimlik ve örf ve adetlere ilişkin geleneksel yapıların sürdürülebilirliği” olarak tanımlanmaktadır.¹⁰⁷

Ancak Amerika’nın bir “göçmenler ulusu” olduğu savını düşündüğümüzde göç olgusunun Amerika açısından önemi daha da ayrıcalıklı bir değer ifade eder. Amerika tarihi boyunca sürekli ve yüksek düzeyde göç alan bir ülke olduğu için göç meselesi ile milliyetçilik arasında doğrudan bir

¹⁰⁷ Ole Wæver, *Identity, Migration and the New Security Agenda in Europe*, (Londra: Pinter, 1993), s. 239.

ilişki ve etkileşim olmuştur. Göçmenlerin Amerika'ya gelirken beraberinde getirdikleri etnik, dini ve kültürel kimliklerin bir şekilde geride bırakılarak ya da dönüştürülerek Amerikalılık kimliğini benimsemeleri ve sahiplenmeleri süreci milliyetçilik ve göç arasındaki ilişkinin merkezine asimilasyon kavramının yerleşmesine sebep olmuştur. Amerikalılaştırma kaygıları Amerikan tarihi boyunca Amerikan milliyetçiliğinin her zaman en önemli unsurlarından biri olmuştur. Amerika'daki yeni milliyetçi söylem de bu ilişkiselliğin önemini açık bir biçimde yansıtır bir şekilde Amerika için sorunun göç olmadığını, fakat göçe asimilasyonun eşlik edip etmemesi olduğunu vurgulamaktadır. Yeni milliyetçiliğin en büyük korkusu Amerikalılığın asimile etme gücü ve kabiliyetini giderek kaybettiği tarzındaki kanaattir. Asimilasyonun gerçekleşmediği göç olaylarında ulusal kimliğin erozyona uğradığı görüşü yaygınlık kazanmaya başlamıştır.

Bununla birlikte Amerika her ne kadar göçmenlerin ulusu olsa da aynı zamanda göç karşıtı hareketlerin de her zaman varlık gösterdiği bir ülke olmuştur.¹⁰⁸ Bunların arasında en bildik olanları Know-Nothing ve Ku Klux Klan'dır. Bu hareketler esas itibarıyla göç karşıtı olmakla beraber, dini bir karaktere sahip olmanın yanında, karşıtlık olarak zaman zaman etnik, dini ve ırksal düşmanlıklar tanımlamışlardır. Amerikan tarihinde göç karşıtı hareketlerin zaman içinde siyahlara, Katoliklere ve Yahudilere yönelik kin ve düşmanlıkların üretildiği farklı çizgilere doğru kayabildiği görülmüştür.

Bu konudaki argümanların üzerine oturduğu en temel iddia da Hispaniklerin asimile edilemeyişi ve Amerika'nın görece bir Hispanikleşme yaşadığıdır. Amerika ile Meksika arasındaki sınırın uzunluğu, iki ülke

¹⁰⁸ "Issue Brief: Cycles of Nativism in U.S. History", *Immigration Forum*, 19 Mayıs 2000, s. 1.

arasındaki ekonomik farklılıkların derinliği ve sınırdan geçişlerin doğal engellerden bağımsız oluğu sebebiyle kontrol edilmesinin zorluğu (yasadığı gcn yoğunluğu) dğnldğnde Meksikalı gücünün Amerikan milliyetçileri tarafından niçin bu denli büyük bir tehdit olarak algılandığını haklı çıkarmaktadır.

D. Hispanik Sorunu

Hispanik sorununun Amerikan kimliği açısından en büyük tehditlerden biri olarak görülmesinin altında yatan varsayımların bağında daha önce de değindiğimiz gibi Amerikan tarihinin hiçbir döneminde herhangi bir gcmen grubun kullandığı dilin diğer gruplardan baskın olmadığı gerçeğidir. İkinci olaraksa yine hiçbir zaman gcmenlerin bir bölge ya da kentte nüfusun çoğunluğunu oluğuurmamasıdır. Amerika'da her zaman gcmenlerin homojen dağılımına dikkat edilmiştir.¹⁰⁹ Oysa Hispanik gcmenlerin durumu her iki durum için de tam tersidir. Hispanik gcmenlerin ülke içindeki dağılımı geçmişteki dağılım prensibine uymamaktadır. Kübalılar Miami bölgesinde, Meksikalılar ise Güneybatı'da özellikle Güney California'da yoğunlaşmıştır. Hispaniklerin Amerikan ulusal kimliği açısından bir tehdit olarak görülmesinin altında yatan bir diğer önemli sebep de Amerika'nın demografik yapısındaki hızlı değişimi gösterir rakamlar olmuştur. *ABD Gc Dairesi*'nin yayınladığı bir rapora göre 296 milyon nüfuslu ülkede farklı etnik kökenlerden gelenler

¹⁰⁹ Bu konuyla ilgili devletin gc politikalarını yansıtan bir örnek 1818 yılında Kongre'de alınan bir karardır. İrlandalı gcmenlerin Kuzeybatı bölgesinin bir bölümünün yasal olarak kendilerine tahsis edilmesini talep eden dilekçeleri Kongre tarafından geri çevrilmiştir. Bu kararın gerekçesinin gcmenlerin dağılımının belli bölgelerde yoğunlaşmasını engellemek şeklinde olduğu yorumlanmaktadır. Bkz. Marcus Lee Hansen, *The Immigrant in American History* (Cambridge: Harvard University Press, 1940), s. 132.

arasında en büyük grubu Hispanik kökenliler oluşturuyor ve 3.3 oranıyla en fazla nüfus artışının yaşandığı kesim de yine Hispanikler.¹¹⁰ Başka bir istatistik daha gösteriyor ki California ve Teksas eyaletlerinde yeni doğan çocuklara en çok verilen isimler eskiden “Michael” iken 1998 yılından itibaren “Jose” olarak yer değiştiriyor.¹¹¹

Yine Huntington’a referansla söyleyecek olursak Hispanik sorununun ana gövdesini Meksika kökenli göçler oluşturuyor. “Hispanik göçmenler Amerika’yı iki halk, iki kültür ve iki dille bölünme yönünde tehdit etmektedir”. Huntington’un iddiası şöyle özetlenebilir:

Meksikalı göçü Amerikalıların 1830’lu ve 1840’lı yıllarda Meksika’dan zorla aldığı bölgelerin demografik anlamda yeniden ele geçirilmesine (*reconquista*) doğru ilerliyor. Bu bölgeler biraz farklı olmakla birlikte, Güney Florida’da ortaya çıkan Kübalılaşmaya benzer biçimde Meksikalılaşıyor. Bu durum aynı zamanda, Meksika ile Amerika arasındaki sınırı bulanık hale getiriyor. Amerikalıları çok farklı bir kültürle tanıştıırken, bazı bölgelerde yarı Amerikalı yarı Meksikalı, harmanlanmış bir toplum ve kültürün yükselişini teşvik ediyor. Diğer Latin Amerika ülkelerinden kaynaklanan göçlerle birlikte, Amerika’daki Hispanikleşme ve Anglo-Hispanik bir topluma uygun sosyal, linguistik ve ekonomik uygulamalar ilerliyor.¹¹²

Burada Huntington’un *reconquista* vurgusuna dikkat çekmekte fayda var. Unutulmamalıdır ki Teksas, Nevada, Arizona, New Mexico, California ve Utah gibi eyaletler Meksika-Amerika Savaşı’na kadar neredeyse tamamen Meksika’nındı. Pek tabii ki Meksikalılar bu toprakların Amerikalılar tarafından

¹¹⁰ Office of Immigration Statistics, *2002 Yearbook of Immigration Statistics* (Washington, 2003).

¹¹¹ *NewYorkTimes*, 3 Mayıs 1998, s. 26.

¹¹² Samuel P. Huntington, “The Hispanic Challenge”, *Foreign Policy*, (Mart/Nisan 2004), s. 45

hiç de masum olmayan işgalini unutmuyorlar. Bu bölgelerde yerleşen göçmenlerin bu topraklar üzerinde hak iddia etmeleri ise oldukça anlaşılabilir bir durum. Hispaniklerin sahip oldukları koşullar dolayısıyla Amerikalılaşmaya karşı gösterdikleri direnç *la reconquista* (yeniden ele geçirme) ideolojisi ile birleşince bazılarının korktukları ve iddia ettikleri gibi Hispaniklerin baskın olduğu bölgelerde özerk, kültürel ve linguistik açıdan farklı ve belki de ekonomik olarak da bağımsız bir blok oluşması ihtimalini gündeme getiriyor.¹¹³

Bazı Hispanik grupların *la reconquista* ideolojisi ile bağlantılı olarak ürettikleri milliyetçi söylem kendi mitlerini yaratmaya çalışıyor.¹¹⁴ Özellikle Amerika'nın Aztek kökenlerine yapılan vurgular oldukça dikkat çekici. *Aztlan hareketi* adındaki Hispanik hareketin internet sitesinde Amerika'nın kuzeyinde Meksika'yı da içine alan "bağımsız bir Hispanik Cumhuriyeti"nin kurulmasının kaçınılmaz oluşu ifade ediliyor. Hareketin lideri olarak görülen Dr. Armando Navarro hedeflerinin "sokakları ele geçirmek olduğunu" belirtirken "Aztlan'ı özgürleştirme mücadelelerinin Filistinlilerin Siyonist İsrail'e karşı verdikleri mücadeleden ayrı olmadığını" belirtiyor.¹¹⁵

E. Beyaz Ulusalçılığın Milliyetçi Site ve Forumlardaki Yansımaları

¹¹³ Graham E. Fuller, "Neonationalism and Global Politics: An Era of Separatism", *Current* 344 (Temmuz-Ağustos 1992), s. 22.8

¹¹⁴ "Mexica Movement" isimli hareket kendilerini "Nican Tlaca" ya da "yerli halk" olarak tanımlıyor. Hareket, halklarını bölen suni sınırları reddettiklerini ve Beyaz üstünlükçü ideoloji ile sonsuza kadar mücadele edeceklerini belirtiyorlar. Kullandıkları sloganlar; "Not to occupation!", "This is till our continent!", "Europeans are the illegals-since 1492!". Ayrıca, hareketin yerli halkların birliğini sembolize ettiğini iddia ettikleri bir de bayrakları var. Bkz.(<http://www.mexica-movement.org/>)

¹¹⁵ *Aztlan Communications Network*, "Professor Predicts Hispanic Homeland" (18.06.2008), "Immigrant Rights Movement's Next Phase is Non-cooperation and Civil Disobedience" (5.Haziran 2007). (<http://www.aztlan.net/homeland.htm>), (http://www.aztlan.net/aztlan_civil_disobedience.htm)

Amerika'daki Hispanik göçüyle ilgili zaman zaman iyice çirkinleşerek en çarpıcı ifadelerin yer aldığı tartışma forumlarından biri, daha çok ana akımı temsil eden bir yayın organı olan *American Online* tarafından açılan “*Göç Tartışma Forumu*”nda gözlenebiliyor.¹¹⁶ 15 Temmuz 2007’de başlatılan forumdaki bazı ifadelerden alıntılarla genel bakış açısını özetlemeye çalışalım:

1. “Herkes Meksikalıları görmekten nefret ediyor. Onlar kaybedenler, pis ve eğitimsizler.”
2. “Eğer şimdi silahlanmazsak her şey için çok geç olabilir.”
3. “Meksikalılar bizim yeni zencilerimiz”
4. “Pespayelik ve hırsızlık asla hoş karşılanamaz. Hükümet onlara verdiği sadakalarla misafirperverlik gösterebilir, fakat ben gösteremem. Ben ülkemde hırsızları istemiyorum. Amerikan hükümetinden çaldıklarında aslında benden çalmış oluyorlar.”
5. “Hıyarcık salgını (Bubonic plague) ve Meksikalı göçmenler: Amerika illegal göçmenlerin artışıyla başa çıkılmaz bir hastalıkla karşı karşıya. Bu hıyarcık salgınının sadece Kuzey Meksika’yla ilgili doğal bir sorun olduğunu düşünmek, bu salgının tüm Amerika için kontrol edilemez hale dönüşmek üzere olduğunu görmemesidir. Dang humması (Dengue fever) Meksika’da artan diğer bir hastalık. Sıtma, tedavi edilebilir bir hastalık olmaktan çıkıyor ve o da bir başka tehdit. Eğer Senato ve Kongre “illegal göçmenler Amerika’yı istila edip yok edene kadar biz görevimizi bırakmayacağız” demeye niyetli oldukları sürece kimin terörist tehditlere ihtiyacı olabilir ki?
6. “Meksika ırkçı ve geri zekalıların ülkesi, Meksika’nın bazı bölgeleri tam bir lağım çukuru.”
7. “Beyaz güç ve saf kanın korunması bir kültürün hayatta kalması için her şey demek... kanları melezleştirmeyi ve pislik ırkları desteklemeyi artık durduralım.”
8. “Meksikalılar hastalıkları getiriyor ve yayıyorlar.”
9. “Beyaz Güç!!!”
10. “Hispanik kadınlar sadece fahişelikten anlarlar”
11. “Bugün hiç olmadığı kadar Ku Klux Klan’a ihtiyacımız var.”

¹¹⁶ Immigration Debate Forum, *American Online*, (15 Temmuz 2007).
(http://messageboards.aol.com/aol/en_us/articles.php?boardId=560797&forward=true&func=3&filterRead=false&filterHidden=true&filterUnhidden=false)

Yine başka bir forumda Hispaniklerin yoğun biçimde yaşadığı Carolina'da oturan bir orta-sınıf beyazın taşıdığı kaygıları “içtenlikle” anlatan satırlar gelecekte olması muhtemel bir ırk savaşından bahsetmektedir. Forum üyesi “when in rome” isimli beyaz Amerikalı beyazların bu savaşa hazır olup olmadığını, hazır değilse bir an evvel hazırlanması gerektiğini telaşlı bir şekilde ifade etmektedir.

When in rome: “Şunu söylemek zorundayım ki benim gibi düşünen insanlardan oluşan bu siteyi bulmuş olmak inanılmaz derecede içimi ferahlatıcı bir durum. Güçlü bir siyah ve Hispanik mevcudiyeti olan Kuzey Carolina'da yaşamak zor ve kırılğan; her an sanki biriyle kavgaya tutuşacakmışım gibi. Herkesin bildiği gibi siyahlar standardın altında yer alan bir insan grubudur. Zaman içerisinde nasıl yaşadıkları, konuştukları ve birbirleri hakkında ne düşündükleri bunu açık bir şekilde kanıtlamıştır. Kendilerini bir şey zannetmeleri beni hasta ediyor. Fırsat eşitliği, azınlık bursu ve refah politikalarına rağmen hala suçlayacak birilerini buluyorlar ve kölelik için tazminat istiyorlar. Biraz kendimden bahsetmek istiyorum. 26 yaşında, evli ve bir erkek çocuğu olan biriyim. Karım ve ben toplamda 62.000 dolarlık bir gelire sahibiz, fakat iyi bir şekilde yaşadığımızı kimse söyleyemez. Büyük bir ev yerine orta seviye bir apartman dairesinde yaşıyoruz. Hemen üzüntüyle söylemeliyim ki siyahlar geceleri sokaklarda amaçsızca dolaşırken, ahmakça gülüş ve kahkahaları arasında çocuğum yatağında uyumaya çalışıyor. Böyle zamanlarda kendimi şu sorudan alamıyorum. Acaba biz gelmekte olan ırk savaşına hazır mıyız? Görebildiğim kadarıyla beyaz olmayanlar gittikçe güçleniyorlar. Bir kabus beni yiyip bitiriyor. Gecenin bir yarısı pencereden dışarıya baktığımda siyah gölgelerin evimin etrafında toplandığını, karıma tecavüz ettiklerini ve oğlumu öldürdüklerini görüyorum. Bana gerçekliğimi kaybettiğimi söyleyebilirsiniz. Belki de beni gerçek dünyaya döndürecek birine ihtiyacım var. Ama bütün bunlar beni Wyoming, Idaho, ya da Montana gibi böylesine bir ırkın etkin olmadığı yerlere taşınmayı düşünmeye itiyor.”¹¹⁷

¹¹⁷ Stormfront Forum, “General Questions and Comments”, (12 Kaziran 2008).
(<http://www.stormfront.org/forum/showthread.php/future-race-war-first-post-497425.html>)

Başka bir tartışma forumunda ise başından bu yana anlatmaya çalıştığımız 11 Eylül sonrası Amerikan milliyetçiliğinin nasıl bir oluşum aşamasında olduğunu gösterircesine bir diyalog geçmektedir. Forumun başlığı “Amerikan milliyetçiliğidir”.¹¹⁸ Forumu başlatan soru ise Amerikan milliyetçiliğinin temelinde nasıl bir düşünce yattığı ve bunun liberteryanizm olup olmadığıdır.

Truthseeker: Amerikan milliyetçiliği zayıftır. Amerikan ulusal kimliğini birleştirici tek şey siyasi sistemin kendisidir, ırk ya da etnisite değil. Hatta ne dil ya da kültür, ne de din bizi birleştirmez.

Verv: Amerikan kimliğinin olmaması konusunda düşünüyorum, illa ki zorunlu olarak zayıf olması değil. Fakat ortada her ne kadar tam anlamıyla birleştirici bir güç olmasa da, şimdi (bir süredir) biz kendi kültürümüzü yaratma süreci içindeyiz ve hep birlikte tarihimize olması gerektiği gibi ve güzelce bağlanıyoruz.

Truthseeker: ‘şimdi (bir süredir) biz kendi kültürümüzü yaratma süreci içindeyiz’ demişsin, ortada çok yaygın bir çokkültürlülük ya da her neyse eleştirisi var. ‘hep birlikte tarihimize olması gerektiği gibi ve güzelce bağlanıyoruz’ demişsin, bugünkü göçmenleri bunun dışında tutmamız gerekecek.

Irak savaşı bağlamında yapılan bir tartışmada Amerika ve Amerikalıların dünyanın geri kalanından üstünlüğü ve bu üstünlüğün aynen Roma’daki gibi askeri yollarla gösterilmesi konusunda ilginç yorumlar yapılıyor. Ancak satır aralarında ortaya çıkan şey Amerika’nın milliyetçi ruhunu

¹¹⁸ Politics Forum, “American Nationalism”, (11 Haziran 2006).
(<http://www.politicsforum.org/forum/viewtopic.php?t=59385>)

yitirdiği ve bu yüzden de aslında var olan üstünlüğünü bir türlü dünyaya kabul ettiremediği düşüncesi.

Phil: Körfez savaşının cezalandırmaya yönelik bir savaş olduğunu düşünmüyorum. Tamamen savunma amaçlı bir operasyondur. Zaten eğer üstünlüğünüzden emin değilseniz başka bir ülkenin başına cehennemi yıkamazsınız. Amerikan yönetiminin Hispaniklere, Siyahlara, Homoseksüellere veya günümüzün diğer azınlıklarının önünde eğildiği bir zamanda “cezalandırıcı” olarak sayılabilecek bir eylemin gerçekleştirilebilmesinden nasıl bahsedebiliriz? Cezalandırıcı savaşa güzel bir örnek Kartaca'nın Romalılar tarafından yıkılması olacaktır. Ve Romalılar bunu yaptılar çünkü onlar Tanrı'nın kendilerini dünyanın efendiliğine mukadder kıldığına inanıyorlardı. İşte bu üstünlük inancını gösterir.

Stuka: Böylece Amerikalılar Romalılara benzemiş oluyor. Amerikalılar açık, demokratik (!), çokırklılık, tüketici ve hedonist toplumlarının üstün olduğuna inanıyor. Tanrı tarafından tayin edilen, dünyayı yeniden düzenleme, ‘Amerikanlaştırma’ misyonu kendi gözlerinde bunu meşrulaştırıyor. Tabii ki en temel fark Romalıların gerçekten medenileşmiş olması, oysa modern Amerikalılar büyük ölçüde barbarlar.

Phil: Stuka, Amerikalıların kendi medeniyetlerini üstün gördükleri doğrudur. Hoşgörü, çokırklılık, feminizm, eşcinselliğin kabulü, bütün bunlar, Amerika'yı insanlığın geri kalanından üstün kılıyor. Fakat Romalıların tersine Amerikalılar zayıflar ve direnişle karşılaştıkları takdirde yaşam tarzlarını diğerlerine kabul ettirme konusunda savaşmak için gerçek bir arzuya sahip değiller. Irak savaşını bu anlamda düşünebiliriz. Bu yüzden maddi zenginlikleri büyük güç sahibi olduğunun göstergesi olarak düşünmek yanıltıcıdır. Ruhen Amerika gerçekte ölmüştür. Bu yüzden de sinir bozucu

Araplar kudurmuş bir şekilde savaşıyorlar ve Amerikalılar karşılarında umutsuzca zayıflar.¹¹⁹

American Nationalist Union isimli derneğin internette oluşturmuş olduğu tartışma platformundaki konu başlığı oldukça dikkat çekici. “Yabancı kültürler iğrenç ve insanlıkdışı”. Bu başlık altında yapılan uzun tartışmalarda gündeme getirilen konu Amerika’daki yabancılara ait restoranların temizlik ve hijyen konusunda hiç dikkatli olmadıkları ve bu durumun kültürel olmaktan başka bir açıklamasının olamayacağı. İçlerinden “Michael” isimli üyenin ifadesi belki de en sade ve açıklayıcı olanı. “Hijyenik olmayan insanları bu ülkeye ithal etmek problemin ta kendisi. Bütün problemlerin kaynağını bu oluşturuyor”.¹²⁰

Yine aynı sitede “Stratejiler, Taktikler ve Aktivizm” başlığıyla açtıkları forumda Amerika’daki milliyetçilerin karşı karşıya kaldıkları tehlikeler için ne gibi stratejiler belirleyeceklerini ve önerilen eylem planlarının tartışıldığını görüyoruz. Önerilerden biri şöyle:

Eric1: Eski bir deyim vardır: sahip olduğun mülkü kontrol ettiğinde, kaderini kontrol edersin. Bu anlamda ben milliyetçilerin daha etkin olabilmeleri için sahip oldukları güçlere konsantre olmaları gerektiğine inanıyorum. Bu bağlamda ben ve benim gibi düşünenlerin önerdiği bir şey var: özgürlük bölgeleri oluşturmak. Temelde fikir şu: aynı düşüncüyü paylaşan (burada milliyetçiler oluyor) çok sayıda insanın az nüfuslu bölgelere taşınması. Bu sayede orada

¹¹⁹ Majority Rights Forum, “American Nationalism”, (7 Eylül 2005).

(http://majorityrights.com/index.php/weblog/comments/american_nationalism/)

¹²⁰ American Nationalist Union Discussion Board, “Alien Cultures are disgusting and inhuman”, (24 Mayıs 2005).

(http://www.anu.org/forum/forum_posts.asp?TID=1047&PN=1)

istenildiği biçimde reform gerçekleştirebilmek için gerekli oy çoğunluğu sağlanmış olur.¹²¹

¹²¹ American Nationalist Union Discussion Board, “Strategy, Tactics and Activism”, (9 Nisan 2008).
(http://www.anu.org/forum/forum_posts.asp?TID=2121&PN=1)

IV. SONUÇ

Bu çalışma iki amacı birlikte gerçekleştirme niyetiyle ortaya çıkmıştır. Birincisi Amerika örneğinde kozmopolitanizm ve milliyetçilik ilişkisini sorgulamak, ikinci olarak Amerika'daki milliyetçiliğin tarihsel olarak nasıl geliştiği ve dönüştüğünü anlamak. Bu iki ana izleği takip ederken 11 Eylül olayı önemli bir bağlam ve zengin bir anlam dünyası sunmuştur.

Çalışmamızda ortaya çıkan önemli sonuçlardan biri Amerika'daki milliyetçiliğin daha Amerika'nın kuruluşundan itibaren kozmopolitan bir bakış açısına eşlik ettiği gerçeğidir. Amerika'da kozmopolitanizm ve milliyetçilik arasındaki ilişki sahip olduğu kendine has koşullar sebebiyle iç içe geçmiş, zaman zaman biri diğerine baskın gelmiş ama her halükarda varlığını korumuştur. Amerika'nın kuruluşundaki felsefeyi büyük ölçüde yansıtan Amerikan Misyonu, Amerikalılığın evrenselleştirilmesi şeklinde özetlenebilecek bir ideali savunurken evrenselci bir kozmopolitanizme gönderme yaptığı gibi aynı zamanda güçlü bir ulusal kimlik tanımlaması getirerek uzun yıllar Amerika'ya hakim olmuş milliyetçi söylemi şekillendirmiştir. Son dönemde, özellikle 11 Eylül sonrası Amerika'da ortaya çıkan milliyetçi form olan Beyaz ulusalcılık ise postmodern dönemde dünyanın almış olduğu yeni çehre içinde gelişen kozmopolitanlaşmaya karşı oluşan şiddetli bir tepkinin eseridir.

Kozmopolitanizm ve milliyetçilik ilişkisinin sorgulaması bir yana, 11 Eylül'ün ardından Amerika'da kendini iyice hissettiren milliyetçi söylem olarak karşımıza çıkan Beyaz ulusalcılık en temel özellikleriyle beraber geçmişe referanslı, kültürel, dinsel-moralist ve göç karşıtı bir karakter

oluşturmaktadır. 11 Eylül olayı Amerikan milliyetçiliğinin temelinde var olduğunu varsaydığımız Amerikan Misyonu düşüncesinin temelden sarsılmasına ve parçalanmasına yol açmıştır. Bu durum açık bir biçimde Amerika'nın ulusal kimliğini yeniden tanımlaması konusunda tartışmalar doğurmuştur. Ortaya çıkan tartışmalarda bu arayışın ne ölçüde yeni öğeler içerdiği sorusu belirsizliğini korumaktadır. Ancak Amerikan Misyonu'nun Amerika'ya bahsettiği kutsal dokunulmazlık inancı sarsıntıya uğramış ve neredeyse yıkılmış, onun yerine her an "ölüm"e ve acıya açık, savunmasız ve bunun doğurduğu yenilgi ve korku hisleriyle hareket etmeye eğilimli bir toplumsal psikoloji getirmiştir. Amerika'da Evanjeliklerin başını çektiği Hristiyan sağıın bu toplumsal psikoloji içinde etkin bir biçimde kullanma imkanı bulduğu dinsel-moralist söylem, Beyaz ulusalcılığın en keskin ve köşeli referanslarından birini oluşturmaktadır. Bu bağlamda Beyaz ulusalcılık tüm dinsel, kültürel ve karşıtlık içeren tepkisel bagajıyla beraber Amerikan ulusal kimliğini şekillendirmeye aday bir konumdadır.

11 Eylül'ün ardından güçlenen Beyaz ulusalcılığın Amerikan ulusal kimliğinin giderek erozyona uğradığı yönündeki iddialarının altında yatan argüman küreselleşme, çokkültürlülük ve kozmopolitliğin değer kazanması ve ulusal kimliğin asimile edebilme yeteneğinin kaybolmasıdır. Bu argümanın merkeze aldığı mesele Hispanik sorunu olsa da, aslında, daha derinde milliyetçilik ve kozmopolitanizm arasındaki uyumsuzluğun ya da çelişkinin 11 Eylül sonrası dünyada daha da gün yüzüne çıktığı görülmektedir.

Neticede 11 Eylül bağlamında Amerika'daki milliyetçiliğin yaşadığı evrimin sergileniş biçimi "evrensel Amerika"dan "kültürel Amerika"ya geçişi imgeler bir nitelik arz etmektedir. Bu kültürel Amerika'nın Umberto Eco'nuun

belirttiği “Ur-Faşizme” kayması biraz abartılı olsa da, tamamen ihtimallerden uzak bir durum olarak gözükmemektedir.

KAYNAKÇA

- Ajami, Fouad. "The Falseness of Anti-Americanism." *Foreign Policy* (Eylül-Ekim 2003): 52-61.
- Aksoy, Asu ve Kevin Robins. *The Enlargement of Meaning: Social Demand in a Transnational Context*. London: MS, 2003.
- Alba, Richard ve Victor Nee. *Remaking the American Mainstream: Assimilation and Contemporary Immigration*. Cambridge: Harvard University Press, 2003.
- Anderson, Benedict. *Hayali Cemaatler: Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması*. İstanbul: Metis, 2007.
- Angrosino, Michael. "Civil Religion Redux." *Anthropological Quarterly* 75:2 (2002): 239-267.
- Bayramoğlu, N. Nisa. *Amerika Birleşik Devletleri'nde Lobi Faaliyetleri*. Ankara: Dış Politika Enstitüsü, 1985.
- Beck, Ulrich. *The Cosmopolitan Vision*. Cambridge: Polity Press, 2006.
- Bellah, Robert. *The Broken Covenant: American Civil Religion in Time of Trial*. Chicago: The University of Chicago Press, 1975.
- Belohlavek, John B. "Race, Progress, and Destiny: Caleb Cushing and the Quest for American Empire", *Manifest Destiny and Empire: American Antebellum Expansionism*, ed. Sam W. Haynes and Christopher Morris. Texas: Texas University Press, 1997.
- Bennett, W. Lance. "Imitation, Ambiguity, and Drama in Political Life: Civil Religion and the Dilemmas of Public Morality." *The Journal of Politics* 41: 1 (Şubat 1979): 140-176.
- Bercovitch, Sacvan. *The Puritan Origins of the American Self*. New Haven: Yale University Press, 1975.
- . *The American Jeremiad*. Madison.: University of Wisconsin Press, 1978.
- Cassara, Ernest. *The Enlightenment in America*. New York: George Mason Univ., 1975.
- Clebsch, William. *From Sacred to Profane America: The Role of Religion in American History*. New York: Harper and Row, 1968.
- Crawford, James. *Language Loyalties: A Source Book on the Official English Controversy*. Chicago: Chicago of University Press, 1992.

- Dittmer, Jason. "Captain America's Empire: Reflections on Identity, Popular Culture, and Post-9/11 Geopolitics." *Annals of Association of American Geographers* 95: 3 (2005): 635-645.
- Eco, Umberto. "Eternal Fascism: Fourteen Ways of Looking at Blackshirt." *New York Review of Books* (22 Haziran 1995): 12-15.
- Graham E. Fuller. "Neonationalism and Global Politics: An Era of Separatism." *Current* 344 (Temmuz-Ağustos 1992): 77-85.
- Gündüz, Şinasi. "Evanjelizm ve Küreselleşme." (Yayınlanmamış Konferans Metni) İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı, 2005.
- Hallsell, Grace. *Tanrıyı Kıyamete Zorlamak*. İstanbul, Kim Yayınları, 2003.
- Hansen, Marcus Lee. *The Immigrant in American History*. Cambridge: Harvard University Press, 1940.
- Hardt, Michael ve Antonio Negri. *İmparatorluk*. İstanbul: Ayrıntı, 2001.
- Hartz, Louis. *The Liberal Tradition in America*. New York: Harcourt, Brace, 1955.
- Heimert, Alan. *Religion and the American Mind: From the Great Awakening to the Revolution*. Cambridge: Harvard Univ. Pres, 1966.
- Hiosis, Chris. *American Fascists: The Christian Right and the War on America*. New York: Free Press, 2006.
- Hofstadter, Richard. *The Paranoid Style in American Politics*. Cambridge: Harvard University Press, 1996.
- Hoover, Stewart M. *Mass Media Religion*. California: Sage Publication, 1988.
- Horsman, Reginald. *Race and Manifest Destiny: The Origins of American Racial Anglo-Saxonism*. Harvard: Harvard Universty Press, 1981.
- Hughes, Richard T. *Myths America Lives By*. Urbana and Chicago: University of Illinois Press, 2004.
- Huntington, Samuel P. *American Politics: The Promise of Disharmony*. Cambridge, Mass.: Belknap, 1981.
- . *Biz Kimiz: Amerikan'nın Ulusal Kimlik Arayışı*. İstanbul: CSA Global Yayın, 2004.
- . "The Hispanic Challenge." *Foreign Policy* (Mart/Nisan 2004): 50-66.

- Kazin, Michael ve Joseph A. McCartin, ed. *Americanism: New Perspectives on the History of an Ideal*. Chapel Hill: University of North Caroline Press, 2006.
- Kohn, Hans. *American Nationalism*. New York: Macmillan, 1957.
- Krauthammer, Charles "To Hell with Sympathy." *Time* (November 17, 2003).
- Kymlicka, Will. *Politics in the Vernacular: Nationalism, Multiculturalism, and Citizenship*. New York: Oxford University Press, 2001.
- Lerner, Max. *America as a Civilization*. New York: Simon and Schuster, 1957.
- Li, Qiong ve Marilyn B. Brewer. "What Does It Mean to Be an American? Patriotism, Nationalism, and American Identity After 9/11." *Political Psychology* 25:5 (2004): 725-745.
- Lieven, Anatol. *America Right or Wrong: An Anatomy of American Nationalism*. New York: Oxford University Press, 2004.
- Lind, Barry W. *Piety and Politics: The Right-Wing Assault On Religious Freedom*. New York: Harmony Books, 2006.
- Lipset, Seymour M. *American Exceptionalism: A Double-Edged Sword*. New York: W.W. Norton, 1996.
- Mann, Michael. *Incoherent Empire*. New York: Verso, 2003.
- Margolis, Joseph. *11 Eylül Sonrası Ahlak Felsefesi*. Ankara: Elis Yayınları, 2006.
- McClay, Wifred M. "Bir Ulusun Ruhü." *Public Interest* (İlkbahar 2004) (Çevrimiçi)
<http://turkish.turkey.usembassy.gov/uploads/images/78AQYtuxghnoS0r5d56eiw/McClay.pdf>, 10 Temmuz 2008
- McDougall, Walter. *Promised Land, Crusader State*. Boston : Houghton Mifflin, 1997.
- Miller, Perry. *Jonathan Edwards*. New York: W. Sloane, 1949.
- O'Sullivan, John L. "The Great Nation of Futurity." *The United States Democratic Review* 6: 23: 426-430.
- Özkırımlı, Umut. *Contemporary Debates On Nationalism: A Critical Engagement*. New York: Palgrave Macmillan, 2005.
- Pei, Minxin. "The Paradoxes of American Nationalism." *Foreign Policy* (Mayıs-Haziran 2003): 30-37.

- Robin, Corey. *Fear: The History of a Political Idea*. New York: Oxford University Press, 2004.
- Rudy, Sayres S. "Pros and Cons: Americanism Against Islamism in the 'War On Terror'." *The Muslim World* 97 (Ocak 2007): 48-72.
- Salins, Peter. *Assimilation, American Style*. New York: Basic Books, 1997.
- Schlafly, Phyllis. "Beware of Clinton's 'Web' of Treaties." *Christian Coalition* Washington DC (18 Eylül 1998) (www.eagleforum.org).
- Slouka, Mark. "A Year Later: Notes on America's Intimations of Morality." *Harper's Magazine* (Eylül 2002): 155-163.
- Skitka, Linda J. "Patriotism or Nationalism? Understanding Post-September 11, 2001, Flag-Display Behavior." *Journal of Applied Social Psychology* 35 (2005): 1995-2011.
- Smith, Rogers M. "'The American Creed' and the American Identity: The Limits of Liberal Citizenship in the United States." *The Western Political Quarterly* 41:2 (Haziran 1998): 225-251.
- Stackhouse, Max L. "Civil Religion, Political Theology, and Public Theology: What's the Difference?." *Journal of Public Theology Forum* (Kasım 2003): 272-280.
- Swain, Carol M. *New White Nationalism in America: Its Challenge to Integration*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002.
- Tocquevelli, Alexis de. *Amerika'da Demokrasi*. Ankara: Yetkin, 1994.
- Vural, İsmail. *Evanjelizm: Beyaz Saray'ın Gizli Dini*. İstanbul: Karakutu Yayınları, 2003.
- Waeber, Ole. *Identity, Migration and the New Security Agenda in Europe*. Londra: Pinter, 1993.
- Wallis, Jim. *God's Politics: Why the Right Gets It Wrong and The Left Does'nt Get It?*. New York: Harper SanFrancisco, 2005.